
МОНГОЛБАНК

**Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын
Стандартын дагуу Бэлтгэгдсэн Санхүүгийн
Тайлан болон Хараат Бус Аудиторын Тайлан**

2017 оны 12 дугаар сарын 31

АГУУЛГА

ЗАХИРЛУУДЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ХАРИУЦЛАГЫН ТАЛААРХ МЭДЭГДЭЛ

ХАРААТ БУС АУДИТОРЫН ТАЙЛАН

САНХҮҮГИЙН ТАЙЛАНГУУД

Санхүүгийн Байдлын Тайлан.....	1
Дэлгэрэнгүй Орлогын Тайлан.....	2
Өмчийн Өөрчлөлтийн Тайлан	3
Мөнгөн Гүйлгээний Тайлан.....	4

Санхүүгийн Тайлангийн Тодруулгууд

1	Танилцуулга болон банкны үйл ажиллагааны орчин.....	8
2	Санхүүгийн тайлагналын тогтолцоо, тайлан бэлтгэх үндэслэл болон толилуулга.....	10
3	Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд.....	10
4	Нягтлан бодох бүртгэлд ашигласан ач холбогдол бүхий таамаглал болон үндэслэлийн талаар тайлангийн тодруулга.....	20
5	Шинэ буюу өөрчлөлт орсон стандартуудын тайлбар, хэрэгжилт	25
6	Нягтлан бодох бүртгэлийн шинээр батлагдсан мэдэгдлүүд	25
7	Мөнгө болон түүнтэй адилтгах хөрөнгө.....	30
8	Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө.....	31
9	Дотоодын банкуудад олгосон зээл	32
10	Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – Борлуулахад бэлэн	37
11	Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	38
12	Алт ба үнэт метал	39
13	Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	39
14	Засгийн газрын үнэт цаас	40
15	Бусад хөрөнгө	41
16	Үндсэн хөрөнгө ба Биет бус хөрөнгө	44
17	Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	45
18	Төв банкны үнэт цаас.....	45
19	Засгийн газрын хөрөнгө	46
20	Дотоодын банкуудын хөрөнгө	47
21	Гадаад өр төлбөр	47
22	Бусад өр төлбөр	48
23	Дүрмийн сан болон бусад нөөц сангууд.....	48
24	Хүүгийн орлого ба зардал	50
25	Алт ба үнэт металын арилжааны ашиг	50
26	Алт, үнэт металын ханшийн тэгшитгэлийн ашиг/(алдагдал).....	50
27	Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн дахин үнэлгээний ашиг/(алдагдал).....	50
28	Гадаад валютын арилжааны (алдагдал)/ ашиг	51
29	Гадаад валютын хөрвүүлгийн алдагдал	51
30	Болзошгүй алдагдлын нөөц сангийн буцаалт/(зардал)	51
31	Үйл ажиллагааны бусад орлого	51
32	Захиргааны болон үйл ажиллагааны бусад зардал.....	52
33	Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага	52
34	Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ	54
35	Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага.....	56
36	Санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ.....	70
37	Хэмжилтээр нь ангилсан байдлаар санхүүгийн хэрэгслийг толилуулах нь	76
38	Өөрийн хөрөнгийн удирдлага.....	78
39	Тайлант хугацааны дараах үйл явдлууд.....	78
40	Монгол хэл дээрх орчуулга	79

ЗАХИРЛУУДЫН ЗӨВЛӨЛИЙН ХАРИУЦЛАГЫН ТАЛААРХ МЭДЭГДЭЛ

Санхүүгийн тайланг бэлтгэх нь Монголбанкны Захирлуудын Зөвлөлийн үүрэг байна.

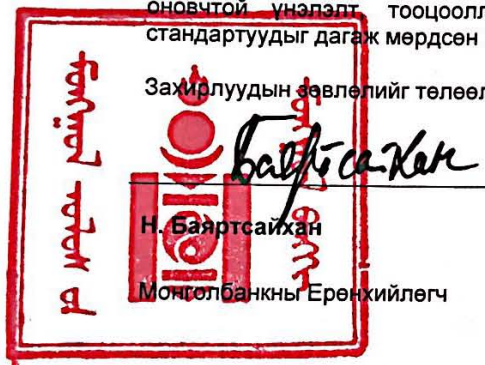
Монголбанк (цаашид "Банк")-ны санхүүгийн тайлангууд Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандартын дагуу бэлтгэгдсэн болно. Банкны 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн санхүүгийн байдал болон тухайн өдрөөр дуусгавар болсон жилийн эцсийн санхүүгийн үр дүн, мөнгөн гүйлгээг эдгээр санхүүгийн тайлангуудад үнэн зөв бодитой илэрхийлэгдсэнийг Захирлуудын зөвлөл баталгаажуулах үүрэгтэй.

Мөн Захирлуудын зөвлөл нь нягтлан бодох бүртгэлийг үнэн зөв, зохистой хөтөлж явуулахыг хариуцах ба энэ нь Тодруулга 3-т тусгагдсан нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын дагуу Банкны санхүүгийн байдлыг үнэн зөв тайлагнах үүргийг биелүүлэх боломжийг олгодог.

Үүнээс гадна, Банкны хөрөнгийг хамгаалах, залилан, бусад зөрчил дутагдлаас урьдчилан сэргийлэх, илрүүлэх арга хэмжээг өөрийн эрх мэдлийн хүрээнд авч хэрэгжүүлэх нь Захирлуудын зөвлөлийн үндсэн үүрэг болно.

Захирлуудын зөвлөл нь (1-ээс 79 дугаар хуудсанд тодруулсан) санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхдээ нягтлан бодох бүртгэлийн зохистой бодлогыг тууштай баримталж, үндэслэлтэй бөгөөд оновчтой үнэлэлт, тооцооллыг ашиглаж, нягтлан бодох бүртгэлийн бүхий л холбогдох стандартуудыг дагаж мөрдсөн гэж үзэж байна.

Захирлуудын зөвлөлийг төлөөлөн гарын үсэг зурсан:

Хараат бус аудиторын тайлан

Монголбанкны Захирлуудын Зөвлөлд

Дүгнэлт

Бидний дүгнэлтээр, Монголбанк (“Банк” гэх)-ийн 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар санхүүгийн байдал мөн тухайн өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн үр дүн, мөнгөн гүйлгээ нь бүх материаллаг зүйлсийн хувьд Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт (СТОУС)-ын дагуу бодитойгоор илэрхийлэгдсэн байна.

Бид юунд аудит хийсэн талаар

Дараах бүрэлдэхүүн бүхий Банкны санхүүгийн тайлангуудад бид аудитыг хийж гүйцэтгэсэн. Үүнд:

- 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар санхүүгийн байдлын тайлан,
- тухайн өдрөөр дуусгавар болсон тайлант жилийн ашиг алдагдал болон бусад орлогын дэлгэрэнгүй тайлан;
- тухайн өдрөөр дуусгавар болсон тайлант жилийн өмчийн өөрчлөлтийн тайлан;
- тухайн өдрөөр дуусгавар болсон тайлант жилийн мөнгөн гүйлгээний тайлан; болон
- нягтлан бодох бүртгэлийн гол бодлогууд бусад тайлбар мэдээллүүдийг агуулсан санхүүгийн тайлангуудын тодруулгууд;

Дүгнэлтийн үндэслэл

Бид Аудитын олон улсын стандарт (АОУС)-ын дагуу аудитын ажлыг хийж гүйцэтгэсэн. Уг стандартын дагуу бидний хүлээх үүрэг хариуцлагын талаар тус тайлангийн *Санхүүгийн тайлангийн аудитын хүрээнд аудиторын хүлээх үүрэг хариуцлага* хэсэгт тусгасан.

Бидний олж авсан аудитын нотолгоо нь дүгнэлт гаргахад хангалттай бөгөөд зохистой үндэслэл болсон гэдэгт бид итгэлтэй байна.

Хараат бус байдал

Нягтлан бодогчдын олон улсын ёс зүйн стандартын зөвлөл (НБОУЁСЗ)-өөс гаргасан Мэргэжлийн нягтлан бодогчдын ёс зүйн дүрэм (МНБЁЗД)-ийн дагуу Банкнаас бид хараат бус болно. Бид НБОУЁСЗ-ийн МНБЁЗД-ийн бусад ёс зүйн үүрэг хариуцлагыг биелүүлж ажилласан.

Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор Банкны засаглал хариуцсан эрх бүхий этгээд болон удирдлагын зүгээс хүлээх үүрэг хариуцлага

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Санхүүгийн тайлагналын олон улсын стандарт (СТОУС)-ын дагуу болон залилан эсвэл алдааны улмаас үүсч болох материаллаг буруу илэрхийллээс ангид бэлтгэхэд шаардлагатай гэж удирдлага тодорхойлсон дотоод хяналтын тогтолцоог бүрдүүлэх нь удирдлагын үүрэг хариуцлага байна.

Санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэх явцад удирдлага Банкны үйл ажиллагааг цаашид тасралтгүйгээр үргэлжлүүлэх чадамжийг үнэлэх, тухайн чадамжид нөлөөлөх нөхцөл байдлын талаар зохистой үед тодруулах болон Компанийн үйл ажиллагааг татан буулгах, үйл ажиллагааг

Санхүүгийн тайлангуудтай холбоотойгоор Банкны засаглал хариуцсан эрх бүхий этгээд болон удирдлагын зүгээс хүлээх үүрэг хариуцлага (үргэлжлэл)

зогсоохоор төлөвлөж байгаа эсвэл зогсоохоос өөр сонголтгүй болсноос бусад тохиолдлуудад нягтлан бодох бүртгэлийн тасралтгүй байх зарчмыг баримтлах үүрэгтэй.

Банкны засаглал хариуцсан эрх бүхий этгээд нь санхүүгийн тайлагналын үйл явцыг хянах үүрэгтэй.

Санхүүгийн тайлангийн аудитын хүрээнд аудиторын хүлээх үүрэг хариуцлага

Бидний зорилго бол залилан эсвэл алдааны улмаас санхүүгийн тайлангууд нь бүхэлдээ материаллаг буруу илэрхийлэлгүй эсэх талаар үндэслэлтэй баталгааг олж авах мөн бидний дүгнэлтийг агуулсан аудиторын тайланг бэлтгэх явдал юм. Хэдийгээр үндэслэлтэй баталгаа нь өндөр түвшний баталгаа боловч, АОУС-ын дагуу гүйцэтгэсэн аудит нь материаллаг буруу илэрхийлэл байх тохиолдол бүрийг олж илрүүлнэ гэсэн баталгаа болохгүй. Буруу илэрхийлэл нь залилан эсвэл алдааны улмаас үүсэх боломжтой ба энэ нь санхүүгийн тайланг хэрэглэгчдийн эдгээр тайланд үндэслэн гаргах эдийн засгийн шийдвэрт тус бүрдээ эсвэл нийт дүнгээрээ нөлөөлөхүйц байвал материаллаг буруу илэрхийлэл болно.

АОУС-ын дагуу бид аудитын туршид мэргэжлийн үл итгэх байр сууринаас хандах, мэргэжлийн холбогдох итгэл үнэмшил бүхий үнэлэлтүүдийг хийдэг. Мөн бид:

- Залилан болон алдааны улмаас санхүүгийн тайланд материаллаг буруу илэрхийлэгдэх эрсдэлийг илрүүлэн үнэлэх, тэдгээр эрсдэлүүдэд нийцсэн аудитын горимыг тодорхойлон гүйцэтгэх, аудитын дүгнэлт гаргахад үндэслэл болох хангалттай бөгөөд зохистой нотолгоог олж авдаг. Залилан нь нууцаар үгсэн тохирох, хуурамч бичиг баримт үйлдэх, санаатайгаар орхигдуулах, хуурамч батламж гаргах эсвэл эрх мэдлээ хэтрүүлэн дотоод хяналтыг зөрчих зэрэг үйлдлүүдтэй холбоотойгоор үүсдэг тул залилангаас үүдэлтэй материаллаг буруу илэрхийллийг олж илрүүлэхгүй байх эрсдэл нь алдаанаас шалтгаалж үүсэх материаллаг буруу илэрхийллийг олж илрүүлэхгүй байх эрсдэлээс илүү өндөр байдаг.
- Банкны дотоод хяналтын үр дүнтэй байдлын талаар дүгнэлт өгөх зорилгоор бус харин тухайн нөхцөл байдалд тохирох аудитын горимыг тодорхойлох зорилгын хүрээнд дотоод хяналтын тогтолцооны ойлголтуудыг аудитын явцад олж авдаг.
- Удирдлагын зүгээс мөрдөж буй нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогуудын зохистой байдал болон хийсэн тооцоолуудын үндэслэлтэй байдал, холбогдох тодруулгуудыг үнэлдэг.
- Банк нь үйл ажиллагаагаа тасралтгүйгээр үргэлжлүүлэх чадварт томоохон хэмжээний эргэлзээ үүсч болох нөхцөл байдал, тухайн үйл явдлуудтай холбоотойгоор материаллаг тодорхой бус байдал оршин байгаа эсэх болон удирдлага нь үйл ажиллагаагаа тасралтгүйгээр хангахад зөв зохистой нягтлан бодох бүртгэлийн суурийг сонгосон эсэхийг аудитын туршид бүрдүүлсэн нотолгоонд үндэслэн дүгнэдэг. Хэрэв үйл ажиллагаагаа тасралтгүйгээр үргэлжлүүлэх чадамжид материаллаг тодорхойгүй байдал оршин байгаа гэж үзсэн тохиолдолд санхүүгийн тайлангуудын холбогдох тодруулгыг аудиторын тайланд тусгах, анхааруулах мөн эдгээр тодруулгууд хангалтгүй гэж үзсэн тохиолдолд дүгнэлтээ өөрчилдөг. Бид дүгнэлтээ аудиторын тайланг гаргах өдрийг хүртэл олж авсан аудитын нотолгоонуудад үндэслэн гаргадаг боловч ирээдүйд болох үйл явдал, нөхцөл байдлуудаас шалтгаалан Банкны үйл ажиллагаа зогсох нөхцөл байдал үүсч болно.

Санхүүгийн тайлангийн аудитын хүрээнд аудиторын хүлээх үүрэг хариуцлага (үргэлжлэл)

- Тодруулгуудыг оролцуулан санхүүгийн тайлангийн ерөнхий агуулга болон бүтцийг бүхэлд үнэлдэг ба ач холбогдол бүхий ажил гүйлгээ, үйл явдлуудыг санхүүгийн тайланд үнэн зөв тодруулах шаардлагыг хангахуйц байдлаар илэрхийлсэн эсэхийг тодорхойлдог.

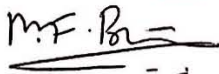
Бид засаглал хариуцсан эрх бүхий этгээдэд аудитын үйл ажиллагааны төлөвлөсөн цар хүрээ, аудит гүйцэтгэх цаг хугацаа болон аудитын явцад олж илрүүлсэн томоохон асуудлуудын талаар мэдээлдэг бөгөөд үүнд дотоод хяналтын дутагдалтай талууд мөн багтдаг.

Гарын үсэг зурсан:

Даваагийн Баярмаа
Гүйцэтгэх захирал
ПрайсуотерхаусКуперс Аудит ХХК

Баталсан:

Мэтью Потгл
Партнер

ПрайсуотерхаусКуперс Аудит ХХК
Улаанбаатар, Монгол Улс
2018 оны 3 сарын 30

Монголбанк
Санхүүгийн Байдлын Тайлан

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Тодруулга	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31	
ХӨРӨНГӨ				
	Бэлэн мөнгө	7	76,895	38,953
	Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө	8	3,136,251	1,455,517
	Дотоодын банкуудад олгосон зээл	9	860,358	1,086,566
	Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - борлуулахад бэлэн	10	2,966,262	2,694,922
	Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	11	3,083,987	1,049,526
	Алт ба үнэт метал	12	544,207	232,527
	Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	13	55,732	10,413
	Засгийн газрын үнэт цаас	14	163,027	326,508
	Бусад хөрөнгө	15	694,903	696,645
	Үндсэн ба биет бус хөрөнгө	16	34,635	28,034
	Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө		4,778	4,825
НИЙТ ХӨРӨНГӨ			11,621,035	7,624,436
ӨР ТӨЛБӨР				
	Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	17	906,396	823,629
	Төв банкны үнэт цаас	18	3,444,401	577,297
	Засгийн газрын хөрөнгө	19	1,880,664	1,008,324
	Дотоодын банкуудын хөрөнгө	20	3,116,298	2,671,566
	Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	13	311,472	939,453
	Гадаад өр төлбөр	21	4,737,952	4,495,336
	Бусад өр төлбөр	22	45,132	106,752
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР			14,442,315	10,622,357
ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ				
	Дүрмийн сан	23	5,000	5,000
	Хуримтлагдсан алдагдал	23	(2,844,603)	(3,019,323)
	Бусад нөөц	23	18,323	16,402
НИЙТ ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ			(2,821,280)	(2,997,921)
НИЙТ ӨР ТӨЛБӨР БА ӨӨРИЙН ХӨРӨНГӨ			11,621,035	7,624,436

2018 оны 3 дугаар сарын 30-ны өдөр Захирлуудын зөвлөлийг төлөөлж энэхүү тайланг нийтлэхийг хүлээн зөвшөөрөв:

Н. Баярсайхан
Монголбанкны Ерөнхийлөгч

Т. Амарсайхан
Тайлан, бүртгэлийн газрын захирал

Монголбанк
Дэлгэрэнгүй Орлогын Тайлан

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Тодруулга	2017	2016
Хүүгийн орлого	24	302,156	228,557
Хүүгийн зардал	24	(523,235)	(355,850)
Хүүгийн цэвэр зардал		(221,079)	(127,293)
Алт, үнэт металын арилжааны ашиг	25	23,270	100,611
Алт, үнэт металын ханшийн тэгшитгэлийн ашиг/(алдагдал)	26	3,957	(804)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн дахин үнэлгээний ашиг/(алдагдал)	27	673,299	(663,980)
Гадаад валютын арилжааны (алдагдал)/ашиг	28	(148,703)	5,222
Гадаад валютын хөрвүүлгийн алдагдал	29	(175,795)	(429,763)
Зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй хөрөнгийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдал		-	(451,399)
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийг борлуулсны (алдагдал)/ашиг		(690)	78
Засгийн газрын үнэт цаас борлуулсны ашиг		2,754	-
Болзошгүй алдагдлын нөөц сангийн буцаалт/(зардал)	30	60,429	(119,103)
Үйл ажиллагааны бусад орлого	31	12,762	72,320
Захиргааны ба үйл ажиллагааны бусад зардал	32	(51,527)	(33,915)
ТАЙЛАНТ ЖИЛИЙН АШИГ/(АЛДАГДАЛ)		178,677	(1,648,026)
Бусад дэлгэрэнгүй орлого:			
<i>Ашиг алдагдалд дахин ангилагдаж болзошгүй зүйлс:</i>			
Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалт:			
- Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийн (гарз)/олз		(2,726)	519
- Борлуулах үед орлогын тайланд шилжүүлсэн олз/(гарз)		690	(78)
Тайлант жилийн бусад дэлгэрэнгүй (алдагдал)/орлого		(2,036)	441
ТАЙЛАНТ ЖИЛИЙН НИЙТ ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ОРЛОГО/(АЛДАГДАЛ)		176,641	(1,647,585)

Хуудас 8-аас 79-д тусгасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

Монголбанк
Өмчийн Өөрчлөлтийн Тайлан

	Тодруулга	Дүрмийн сан	Хуримтлагдсан алдагдал	Бусад сангууд	Нийт өөрийн хөрөнгө
<i>Сая төгрөгөөр</i>					
2016 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрийн үлдэгдэл	23	5,000	(1,372,114)	16,778	(1,350,336)
Тайлант жилийн алдагдал		-	(1,648,026)	-	(1,648,026)
Бусад дэлгэрэнгүй орлого		-	-	441	441
2016 оны нийт дэлгэрэнгүй алдагдал		-	(1,648,026)	441	(1,647,585)
Хуримтлагдсан ашгаас бусад нөөцөд шилжүүлсэн	23	-	817	(817)	-
2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн үлдэгдэл		5,000	(3,019,323)	16,402	(2,997,921)
Тайлант жилийн ашиг		-	178,677	-	178,677
Бусад дэлгэрэнгүй алдагдал		-	-	(2,036)	(2,036)
2017 оны нийт дэлгэрэнгүй ашиг		-	178,677	(2,036)	176,641
Хуримтлагдсан ашгаас бусад нөөцөд шилжүүлсэн	23	-	(3,957)	3,957	-
2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн үлдэгдэл		5,000	(2,844,603)	18,323	(2,821,280)

2016 болон 2017 онд хуримтлагдсан ашиг (хуримтлагдсан алдагдал)-аас бусад нөөцөд шилжүүлсэн дүн нь барилгын дахин үнэлгээний нэмэгдлийн буцаалт ба алт, үнэт металын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус ашиг/(алдагдал)-ыг шилжүүлсэнтэй холбоотой болно. (Тодруулга 23).

Монголбанк
Мөнгөн Гүйлгээний Тайлан

	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
<i>Сая төгрөгөөр</i>		
Үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ		
Тайлант жилийн ашиг/(алдагдал):	178,677	(1,648,026)
<i>Тохируулууд:</i>		
Алт ба үнэт металын ханшийн тэгшитгэлийн (ашиг)/алдагдал	(3,957)	804
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн дахин үнэлгээний (ашиг)/алдагдал	(673,299)	663,980
Гадаад валютын хөрвүүлгийн бодит бус алдагдал	180,897	597,759
Үндсэн болон биет бус хөрөнгийн элэгдэл	2,624	2,513
Данснаас хассан үндсэн хөрөнгө	16	25
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны ашиг	-	(51)
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэгсэл борлуулсны (гарз)/олз	690	(78)
Засгийн газрын үнэт цаас борлуулсны олз	(2,754)	-
Болзошгүй алдагдлын нөөц сангийн (буцаалт)/зардал	(60,429)	119,103
Зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүтэй хөрөнгийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдал	-	451,399
Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилсан хөрөнгийн орлого	-	(63,246)
Хүүгийн орлого	(302,156)	(228,557)
Хүүгийн зардал	523,235	355,850
Үйл ажиллагааны хөрөнгө, өр төлбөрийн өөрчлөлтийн өмнөх үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ	(156,456)	251,475
<i>Үйл ажиллагааны хөрөнгө, өр төлбөрийн өөрчлөлтүүд:</i>		
Алт, үнэт металын цэвэр (өсөлт)/бууралт	(307,723)	188,429
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцлийн цэвэр (өсөлт)/бууралт	(2,034,511)	185,043
Дотоодын банкуудын хөрөнгийн цэвэр бууралт	225,184	344,984
Засгийн газарт олгосон зээлийн цэвэр өсөлт	-	(419,674)
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэгслийн цэвэр өсөлт	(18,567)	-
Засгийн газрын үнэт цаасны цэвэр (өсөлт)/бууралт	(12,010)	2,426
Бусад хөрөнгийн цэвэр өсөлт	(3,713)	(462,164)
Төв банкны үнэт цаасны цэвэр өсөлт/(бууралт)	2,866,561	(450,304)
Засгийн газрын хөрөнгийн цэвэр өсөлт	866,898	279,103
Дотоодын банкуудын хөрөнгийн цэвэр өсөлт	445,196	581,892
Гадаад өр төлбөрийн цэвэр өсөлт	1,056	-
Бусад өр төлбөрийн цэвэр бууралт	(4,127)	(14,814)
Үйл ажиллагаанаас олсон татварын болон хүүгийн өмнөх цэвэр мөнгөн гүйлгээ	1,867,788	486,396
Хүлээн авсан хүү	303,247	193,949
Төлсөн хүү	(447,541)	(330,800)
Үйл ажиллагаанаас олсон нийт цэвэр мөнгөн гүйлгээ	1,723,494	349,545
Хөрөнгө оруулалтын мөнгөн гүйлгээ		
Үндсэн болон биет бус хөрөнгийн худалдан авалт	(6,195)	(3,275)
Үндсэн хөрөнгийн борлуулалт	54	1,500
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэгслийн худалдан авалт	(2,672,486)	(2,107,329)
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хэрэгслийн борлуулалт	2,405,586	2,194,761
Засгийн газрын үнэт цаасны худалдан авалт	-	(602,289)
Засгийн газрын үнэт цаасны борлуулалт болон эргэн төлөлт	177,977	150,576
Хөрөнгө оруулалтын үйл ажиллагаанд зарцуулсан цэвэр мөнгөн гүйлгээ	(95,064)	(366,056)

Хуудас 8-аас 79-д тусгасан тодруулгууд нь энэхүү санхүүгийн тайлангийн салшгүй хэсэг болно.

Монголбанк
Мөнгөн Гүйлгээний Тайлан

	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
<i>Сая төгрөгөөр</i>		
Санхүүгийн үйл ажиллагааны мөнгөн гүйлгээ		
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгөний бууралт	82,767	116,973
Гадаад өр төлбөрийн төлөлт	-	(1,515,482)
Гадаад өр төлбөрийн татан авалт	-	1,485,199
Санхүүгийн үйл ажиллагаанаас олсон цэвэр мөнгөн гүйлгээ	82,767	86,690
Мөнгө, түүнтэй адилтгах хөрөнгийн валютын ханшийн өөрчлөлтийн нөлөө	8,447	285,235
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн цэвэр өсөлт	1,719,644	355,414
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эхний үлдэгдэл	1,493,340	1,137,926
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн эцсийн үлдэгдэл	3,212,984	1,493,340

1 Танилцуулга болон банкны үйл ажиллагааны орчин

Танилцуулга. Монголбанк (цаашид “Банк”) нь Монгол улсын Төв банк бөгөөд Монгол Улсын Үндсэн хууль, Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хууль болон бусад холбогдох хуулиудын дагуу үйл ажиллагаагаа явуулдаг. Монгол улсын Засгийн газрын 1924 оны 6 дугаар сарын 2-ны өдрийн тогтоолоор “Монголын худалдаа, аж үйлдвэрийн банк” нэртэйгээр байгуулагдсан.

Банк нь бүхий л үйл ажиллагаагаа Монгол улсын нутаг дэвсгэрт явуулдаг болно. Монголбанкны системд орон нутгийн нийт 17 хэлтэс, салбар болоод Лондон (Их Британи) дахь төлөөлөгчийн газар багтдаг.

Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд зааснаар Банкны үндсэн зорилго нь Монгол улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох төгрөгийн тогтвортой байдлыг хангах, санхүүгийн зах зээл болон банкны тогтолцооны тогтвортой байдлыг хангах замаар эдийн засгийн хөгжилд тэнцвэртэй дэмжлэг үзүүлэх явдал юм.

Банк нь ашгийн төлөө ажилладаггүй. Төрөөс үүсгэн байгуулсан тусгай хуулийн этгээдийн хувьд Банкны үйл ажиллагааны санхүүгийн үр дүн болон хөрөнгө, өр төлбөр, өөрийн хөрөнгийн бүтэц нь Банкны үйл ажиллагаагаар тодорхойлогддог.

Банк нь Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуулийн дагуу дараах үндсэн үйл ажиллагааг явуулдаг. Үүнд:

- Монгол улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгтийг гүйлгээнд гаргах;
- Эдийн засаг дахь мөнгөний нийлүүлэлтийг зохицуулах замаар мөнгөний бодлого боловсруулж, хэрэгжүүлэх;
- Засгийн газрын санхүүгийн зуучлагчийн үүргийг гүйцэтгэх (“Засгийн газар” эсвэл “Төрийн”);
- Банкны үйл ажиллагаанд хяналт тавих;
- Банк хоорондын төлбөр тооцоог зохион байгуулах;
- Гадаад валютын улсын нөөцийг эзэмших, удирдах;
- Эцсийн зээлдүүлэгчийн үүргийг гүйцэтгэх болон дахин санхүүжилтийн системийг зохион байгуулах;
- Бусад хамтын ажиллагаа бүхий төв банкууд, олон улсын банк болон санхүүгийн байгууллагуудад Монгол улсыг төлөөлөх;
- Санхүү, зээлтэй холбоотой бусад чиг үүргүүдийг хуульд тодорхойлсон хэм хэмжээний дагуу гүйцэтгэх.

Хуульд заасны дагуу Банк нь төлбөр түргэн гүйцэтгэх чадварыг нь дэмжих зорилгоор банкуудад зээл олгох, хоёрдогч зах зээл дээр үнэт цаас худалдах, худалдан авах, гадаад валют, үнэт метал худалдах, худалдан авах, дотоодын ба гадаадын зах зээл дээр үнэт метал болон энгийн металаар хийсэн дурсгалын зоосыг худалдах, Засгийн газрын үнэт цаас гаргах үйл ажиллагааг зохицуулах, Засгийн газар болон Сангийн яам (Монгол улсын Засгийн газрын санхүүгийн бодлогыг хэрэгжүүлэгч байгууллага) гэх мэт бусад төрийн байгууллагууд, Олон улсын байгууллагуудын дансыг Банкинд байршуулах болон өөрийн үүргийг гүйцэтгэхэд шаардлагатай бусад үйл ажиллагааг явуулдаг.

Банкны дүрмийн санг Монгол улсын Төр бүрэн эзэмшдэг. Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хуульд заасны дагуу Захирлуудын зөвлөлийн үндсэн үүрэг нь мөнгөний бодлогын зарчмыг тодорхойлж, түүний хэрэгжилтэд хяналт тавих явдал юм. Түүнчлэн, Банкны ирэх оны жилийн төсвийг батлах, түүний биелэлт гүйцэтгэлийн талаар олон нийтэд тайлагнах, тайлант жилийн ашгийн хуваарилалтыг хийх зэрэг Монгол улсын хууль тогтоомжид заасан эрх мэдлийн хүрээнд бусад чиг үүргийг Захирлуудын зөвлөл гүйцэтгэдэг.

Бүртгэгдсэн хаяг ба үйл ажиллагаа явуулж буй байршил. Банкны бүртгэгдсэн албан ёсны хаяг нь: Монгол Улс, Улаанбаатар 46, Бага Тойруу 3, 15160.

1 Танилцуулга болон банкны үйл ажиллагааны орчин (Үргэлжлэл)

Банкны үйл ажиллагааны орчин. Монгол улсын эдийн засаг нь инфляцын болон хүүгийн өндөр түвшин зэрэг хөгжиж буй зах зээлийн олон шинж чанарыг агуулж байна. 2010, 2011 онуудад тогтмол өсөлттэй байсан дотоодын эдийн засагт 2012 болон 2013 онд дэлхийн зах зээл дээрх түүхий эдийн үнийн уналт болон БНХАУ-ын эдийн засгийн өсөлтийн удаашрал, 2012 онд Гадаадын хөрөнгө оруулалтын тухай хуульд орсон нэмэлт өөрчлөлтөөс үүдэн гадны хөрөнгө оруулалт буурсан зэрэгтэй уялдан эдийн засгийн хөгжил саарах хандлага илэрч байна. 2014 оны сүүлийн улирлаас өргөн хэрэглээний барааны үнэ огцом унаж эхэлсэн нь эдийн засгийн өсөлтийн удаашралд томоохон нөлөө үзүүлсэн. Хятадын эдийн засгийн өсөлтийн удаашрал мөн адил 2015 болон 2016 онуудад үргэлжилсэн.

Мүүдийс үнэлгээний агентлаг Монгол улсын зээлжих зэрэглэлийг 2014 оны 7 дугаар сард В1-ээс В2, улмаар 2016 оны 8 дугаар сард В3 болгон бууруулсан бөгөөд томоохон арилжааны банкуудын зээлжих зэрэглэл В1-ээс В2, улмаар В3 болон буурсан. Мүүдийс үнэлгээний агентлаг Монгол улсын зээлжих зэрэглэлийг 2016 оны 11 дүгээр сарын 18-нд В3-аас Саа1, тогтвортой болгон бууруулсан. 2017 оны 3 дугаар сарын 30-ны өдрийн байдлаар Мүүдийс үнэлгээний агентлагийн тогтоосон Монгол улсын зээлжих зэрэглэл “Саа1, тогтвортой” хэвээр байсан. 2018 оны 1 дүгээр сарын 18-нд Мүүдийс үнэлгээний агентлаг Монгол улсын үнэлгээг Саа1-ээс В3, хэгийн төлвийг тогтвортой хэвээр үлдээсэн. Үнэлгээний өсөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлс нь төлбөрийн тэнцлийн болон гадаад өрийн дарамт багассан, Монгол улсын зээлжих зэрэглэлийн түүхий эдийн үнээс хамааралтай байдал буурах хандлага ажиглагдсантай холбоотой.

2017 оны хоёр дугаар улиралд Олон Улсын Валютын Сангийн (ОУВС) “Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөр”-т Монгол улс хамрагдахаар батлагдсан. (Азийн Хөгжлийн Банк, Дэлхийн Банк, Япон, Солонгос болон БНХАУ-ын дэмжлэгтэй) ОУВС-гийн нийт санхүүжилт нь 3 жилийн хугацаатай 5,500 сая ам.долларын хэмжээтэй. 2017 онд Монгол улсын Засгийн газар 2023 онд эргэн төлөгдөх 5.625 хувийн хүүтэй 800 сая ам.долларын шинэ бонд олон улсад гаргах замаар дахин санхүүжилтийг амжилттай гүйцэтгэсэн. 2017 онд гадаад валютын ханш харьцангуй тогтвортой байсан ба гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт өмнөх онтой харьцуулахад хоёр дахин өссөн. Түүнчлэн дэлхийн түүхий эдийн үнийн өсөлтөөс шалтгаалан худалдааны тэнцэл сайжирсан. Үүний үр дүнд төсвийн алдагдал 2015 оноос хойших хамгийн доод түвшинд хүрсэн.

ОУВС-гийн хөтөлбөрийн хүрээнд Монголбанкны зүгээс Монгол улсын Арилжааны Банкуудын Активын Чанарын Үнэлгээ (АЧҮ)-г зохион байгуулсан. АЧҮ-ний одоогийн статусын талаарх мэдээлэл болон Монголын банкны салбарт үзүүлэх нөлөөг Тодруулга 4-өөс үзнэ үү.

СТОУС-ын дагуу Банкны Удирдлага нь “учирсан алдагдлын” загварыг ашиглан зээлийн үнэ цэнийн бууралтын санг тодорхойлдог. Уг стандартууд нь өмнөх үед болсон үйл явдлаас үүссэн авлагын үнэ цэнийн бууралтын санг хүлээн зөвшөөрөхийг шаардаж, ирээдүйн үйл явдлаас үүсч болзошгүй үнэ цэнийн бууралт хэдий өндөр магадлалтай байгаа ч хүлээн зөвшөөрөхийг хориглодог. Ирээдүйд болох үйл явдал гэдэгт эдийн засгийн нөхцөл байдалд гарах өөрчлөлт хамаарна. Ирээдүйд эдийн засгийн нөхцөл байдал хэрхэн өөрчлөгдөхөөс үл хамааран ирээдүйн үйл явдлаас үүдэн үнэ цэнийн бууралтын гарз хүлээн зөвшөөрөхгүй. Тиймээс, санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтын гарз нь байгуулсан нөөцийн түвшингээс нэлээд өөр байж болох юм.

Удирдлага нь Монгол улсын эдийн засагт нөлөө үзүүлж болох ирээдүйн бүх үйл явдлыг урьдчилан харах боломжгүй бөгөөд улмаар тэдгээр нь Банкны ирээдүйн санхүүгийн байдалд хэрхэн нөлөөлж болохыг таамаглах бололцоогүй юм. Хэдий тийм боловч удирдлага нь Банкны бизнесийн тогтвортой хөгжлийг дэмжихэд шаардагдах бүхий л арга хэмжээг авч хэрэгжүүлж байгаа гэдэгт итгэлтэй байна.

2 Санхүүгийн тайлагналын тогтолцоо, тайлан бэлтгэх үндэслэл болон толилуулга

Тайлан бэлтгэх үндэслэл. Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Санхүүгийн Тайлагналын Олон Улсын Стандарт (“СТОУС”)-ын дагуу санхүүгийн хэрэгслийг анхлан бодит үнэ цэнээр нь хүлээн зөвшөөрөх болон үндсэн хөрөнгө, борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгийг ашиг алдагдал буюу бодит үнэ цэнийн дагуу бүртгэх, мөн санхүүгийн хэрэгслийг дахин үнэлж бүртгэхээс бусад тохиолдолд түүхэн өртгийн зарчмын дагуу бэлтгэж тайлагнасан болно. Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг бэлтгэхэд ашигласан нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн зарчмуудыг доор толилуулсан. Эдгээр бодлогуудыг өөрөөр заагаагүй бол толилуулагдсан бүх тайлант үеүдэд нэгэн адил дагаж мөрдсөн болно (Тодруулга 3-ыг үзнэ үү).

Тайлагналын мөнгөн нэгж. Энэхүү санхүүгийн тайлангууд нь Монгол улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох “төгрөг”-өөр илэрхийлэгдсэн болно.

Санхүүгийн тайланг баталгаажуулсны дараа өөрчлөлт хийх тухай Банкны удирдлага нь санхүүгийн тайланг баталгаажуулсан өдрөөс хойш хугацаанд эдгээр санхүүгийн тайлангуудад өөрчлөлт хийх эрхтэй болно.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд

Санхүүгийн хэрэгсэл – гол хэмжилтийн нэр томьёо. Санхүүгийн хэрэгслийн ангиллаас хамааран тэдгээрийг дор тайлбарласны дагуу бодит үнэ цэнэ, өртөг эсвэл хорогдуулсан өртгөөр бүртгэлд тусгадаг.

Бодит үнэ цэнэ нь мэдээлэл бүхий холбоогүй талууд сайн дураараа хоорондоо хөрөнгө солилцох эсвэл өр төлбөр барагдуулахад бэлэн буй үнийг хэлнэ. Бодит үнэ цэнэ нь санхүүгийн хөрөнгийн хувьд идэвхтэй зах зээл дээр зарласан өнөөгийн худалдан авах үнэ, санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд өнөөгийн худалдах үнэ болно. Идэвхтэй зах зээл гэдэг нь хөрөнгө ба өр төлбөртэй холбоотой гүйлгээ хангалттай их хэмжээгээр тогтмол гардаг, тэдгээрийн үнийн мэдээллийг хэдийд ч авах боломжтой газрыг хэлнэ. Санхүүгийн хэрэгслийн санал болгож байгаа үнэ нь хөрөнгийн зах зээл эсвэл бусад санхүүгийн байгууллагуудаас тогтмол нийтэд зарладаг буюу мэдээлэл нь нээлттэй олох боломжтой ба эдгээр үнийн дагуу зах зээл дээр холбоогүй этгээдүүдийн хооронд байнгын тогтмол гүйлгээ хийгддэг тохиолдолд санхүүгийн хэрэгслийг идэвхтэй зах зээл дээр санал болгосон гэж үздэг.

Харин зах зээлийн үнийн талаар мэдээлэл олдохгүй тохиолдолд зарим санхүүгийн хэрэгслийг тэдгээрийн бодит үнэ цэнийг хямдруулсан мөнгөн гүйлгээний үнэлгээний загвар эсвэл холбоогүй талуудын хооронд сүүлийн үед хийгдсэн хэлцлийн үнэ, эсвэл санхүүжигч талын санхүүгийн мэдээлэл дээр үндэслэх гэх мэт үнэлгээний бусад аргачлалыг ашиглан тооцдог. Үнэлгээний аргачлалууд нь зах зээлд тогтмол ажиглагдаагүй мэдээлэл ашиглах тохиолдолд таамаглал хийхийг шаардаж болно. Хэрэв энэ мэт таамаглалыг зохистой өөр боломжит хувилбараар өөрчилсөн тохиолдолд орлого, нийт хөрөнгө эсвэл нийт өр төлбөрийн дүнд томоохон өөрчлөлт гарч болохоор бол холбогдох тодруулгуудыг эдгээр санхүүгийн тайлангуудад хийсэн болно.

Өртөг нь хөрөнгийг худалдан авахад төлсөн мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө эсвэл бодит үнэ цэнээр илэрхийлэгдэх нөхөн төлбөрийн дүн бөгөөд үүнд *гүйлгээний зардлууд* багтдаг. Зах зээл дээр санал болгож буй тодорхой жишиг үнэ байхгүй, бодит үнэ цэнийг нь тодорхойлох боломжгүй өмчийн хэрэгслийг зөвхөн өртгөөр бүртгэж болно (Тодруулга 10).

Гүйлгээний зардлууд нь санхүүгийн хэрэгслийг худалдан авах, шинээр гаргах эсвэл борлуулахтай шууд холбоотой нэмэлт зардлууд юм. Нэмэлт зардал нь гүйлгээг хийгээгүй тохиолдолд үүсэхгүй байх зардлыг хэлнэ. Гүйлгээний зардалд зуучлагч, борлуулагч (борлуулалтын үүрэг гүйцэтгэж буй ажилтнуудын цалин), зөвлөх, брокер, дилерүүдэд төлсөн хураамж шимтгэл, зохицуулах агентлаг, хөрөнгийн биржийн ногдуулсан хураамж төлбөрүүд, мөн шилжүүлэлтэд ногдуулсан татвар хураамжууд хамаарна. Гүйлгээний зардалд өрийн хямдруулалт буюу урамшуулал, санхүүгийн зардлууд, дотоодын захиргааны буюу хадгалалтын зардлууд орохгүй.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд (Үргэлжлэл)

Хорогдуулсан өртөг гэдэг нь санхүүгийн хэрэгслийг анхлан хүлээн зөвшөөрсөн дүнгээс аливаа үндсэн төлбөрийн эргэн төлөлтийг хасаж, хуримтлагдсан хүүг нэмж, санхүүгийн хөрөнгийн хувьд үнэ цэнийн бууралттай холбоотой аливаа хасагдуулгыг хассан дүн юм. Хуримтлагдсан хүүг анх хүлээн зөвшөөрөх үед хойшлогдсон гүйлгээний зардал, мөн нэрлэсэн үнээс аливаа урамшууллын эсвэл хямдруулалтын дүнг үр ашигт хүүгийн аргаар тооцсон хорогдуулалт багтана. Хуримтлагдсан хүүгийн орлого, хуримтлагдсан хүүгийн зардал, мөн хуримтлагдсан купон болон үнийн хорогдуулсан урамшуулал ба хямдруулалтыг (мөн аливаа хойшлогдсон шимтгэлийн хамт) тусад нь толилуулаагүй ба тэдгээрийг санхүүгийн байдлын тайлангийн холбогдох хэсэгт дансны үнээр тусгасан болно.

Үр ашигт хүүгийн арга нь хүүгийн орлого эсвэл хүүгийн зардлыг хамаарах хугацааны турш дансны үнээс тооцогдох хүүгийн түвшинг тогтмол байлгах аргаар (үр ашигт хүүгийн хувь) хуваарилах арга юм. Үр ашигт хүүгийн түвшин нь ирээдүйд орж ирэхээр тооцоолсон мөнгөн урсгалын орлого, эсвэл гарах зарлагыг (ирээдүйн зээлийн алдагдлыг үл харгалзан) санхүүгийн хэрэгслийн хүлээгдэж буй хугацаа эсвэл зохистой бол түүнээс богино хугацааны турш хямдруулж санхүүгийн хэрэгслийн бүртгэлийн цэвэр дүнг гаргаж авах хүүгийн түвшин юм. Үр ашигт хүүг хувьсах хүүтэй хэрэгслийн мөнгөн урсгалын хүүг өөрчлөх дараагийн мөч хүртэл хямдруулах боловч уг хэрэгсэлд тусгагдсан хувьсах хүү дээр нэмэгдэх зээлийн хүүгийн зөрүүг илэрхийлсэн урамшуулал болон хямдруулалтыг, мөн зах зээлийн түвшинд тохируулагдахгүй бусад хувьсах хүчин зүйлүүдээс үл хамаарна. Эдгээр урамшуулал болон хямдруулалтыг тухайн хэрэгслийн хүлээгдэж буй нийт хугацаагаар хорогдуулан тооцно. Өнөөгийн үнэ цэнийн тооцоололд гэрээний талуудын хооронд төлөх эсвэл хүлээн авах бүх хураамжийг оруулах бөгөөд тэдгээр нь үр ашигт хүүгийн нэг бүрэлдэхүүн хэсэг болно.

Өрийн бичгийг (Тодруулга 15) анхлан хүлээн зөвшөөрөх үед (холбогдох хүүгийн түвшинг бууруулах) тогтоосон нөхцлийг хангах магадлалыг тооцон, тухайн өрийн бичгийн хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалд үндэслэн үр ашигт хүүгийн түвшинг тогтооно. Хэрэв уг нөхцөл болон байгууллагын үйл ажиллагааны шинж чанараас шалтгаалан ажил гүйлгээ анх гарах үед дээрх нөхцөл хангагдаж байвал хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал хамгийн бага түвшинд байна гэж үзнэ. Хэрэв уг нөхцөл болон байгууллагын үйл ажиллагааны шинж чанарт үндэслэн ажил гүйлгээ анх гарах үед гүйцэтгэсэн тооцооллоор дээрх нөхцөл хангагдах магадлалгүй бол хүлээгдэж буй мөнгөн урсгал нь хамгийн дээд түвшинд байна гэж үзнэ. Анх хүлээн зөвшөөрөх үед бодит үнэ цэнийн залруулга хийх шаардлагатай эсэхийг тухайн үеийн үр ашигт хүүг ижил төрлийн хэрэгслийн зах зээлийн хүүгийн түвшинтэй харьцуулах замаар тодорхойлно. Хүлээн авсан шинэ мэдээллийг авч үзсэний үндсэн дээр тайлант хугацаа бүрийн эцэст тогтоосон нөхцөл хангагдаж буй эсэхийг дахин үнэлнэ.

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийг анхлан хүлээн зөвшөөрөх. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд нь анхлан бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгдэнэ. Бусад бүх санхүүгийн хэрэгслийг анхлан бодит үнэ цэнэ дээр гүйлгээний зардлыг нэмсэн дүнгээр бүртгэдэг. Анх бүртгэх бодит үнэ цэнэ нь гүйлгээ хийгдсэн үнээр хамгийн сайн баталгаажсан байдаг. Анх бүртгэх үед үүсэх олз эсвэл гарзыг бодит үнэ цэнэ болон гүйлгээний үнийн хооронд зөрүү гарсан бөгөөд үүнийг зөвхөн ижил төрлийн хэрэгслийг сүүлийн үед арилжсан талаарх зах зээлийн нээлттэй мэдээллээр баталгаажуулсан эсвэл зөвхөн нээлттэй зах зээлээс авсан мэдээлэл дээр үндэслэж хийсэн үнэлгээний аргачлалаар тооцсон тохиолдлуудад хүлээн зөвшөөрдөг.

Зохицуулах байгууллагаас тогтоосон эсвэл зах зээлийн жишгээр тогтсон (“хэвийн” худалдаа болон худалдан авалт) тодорхой хугацаанд багтаан нийлүүлэх шаардлагатай санхүүгийн хөрөнгийн бүхий л борлуулалт болон худалдан авалтыг арилжаа хийсэн өдөр буюу Банк тухайн санхүүгийн хөрөнгийг нийлүүлэх үүрэг хүлээсэн үед бүртгэнэ. Бусад бүх худалдан авалтыг Банк нь санхүүгийн хэрэгслийн гэрээний тал болсон үед хүлээн зөвшөөрнө.

Санхүүгийн хөрөнгийг бүртгэлээс хасах. Банк санхүүгийн хөрөнгийг дараах тохиолдолд бүртгэлээс хасдаг: (а) хөрөнгийн төлбөрийг авсан эсвэл хөрөнгөтэй холбоотой мөнгөн урсгалыг хүлээн авах эрх дуусгавар болсон, (б) хөрөнгөтэй холбоотой мөнгөн урсгалыг хүлээн авах эрхээ Банк бусдад шилжүүлэн өгсөн эсвэл хүлээн зөвшөөрөгдсөн дамжуулан өгөх хэлцэлд оролцож (1) хөрөнгийг эзэмшихтэй холбоотой бүхий л эрсдэл болон өгөөжийг бүхэлд нь бусдад шилжүүлсэн, эсвэл (2) хөрөнгийг эзэмшихтэй холбоотой бүхий л эрсдэл болон өгөөжийг бүхэлд нь бусдад шилжүүлээгүй ч, өөртөө авч үлдээгүй буюу хяналтын эрхийг хадгалж үлдээгүй тохиолдолд. Холбогдох тал хөрөнгийн борлуулалтад нэмэлт хязгаарлалт хийлгүйгээр холбоогүй гуравдагч этгээдэд бүхэлд нь худалдах боломжгүй тохиолдолд хяналтын эрхийг хадгалж үлдсэн гэж үзнэ.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд (Үргэлжлэл)

Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө. Гадаад болон дотоод хөрвөх чадварын өөрчлөлтийг мөнгөн гүйлгээний тайланд тусгах зорилгоор тодорхой хэмжээний мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд түргэн хөрвөх чадвартай, үнэ цэнээ алдах эрсдэл багатай зүйлсийг багтаадаг. Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд бэлэн мөнгө болон богино хугацаанд зарцуулж болох гурван сараас бага хугацаатайгаар байршуулсан хугацаатай хадгаламж, хугацаагүй хадгаламж орно. (Тодруулга 7) Зарцуулалтад хязгаарлалт хийсэн эсвэл хөрвөх чадвар муутайгаас шууд хөрвөдөггүй санхүүгийн хөрөнгийг мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд оруулаагүй болно. Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийг үр ашигт хүүгийн аргын тусламжтайгаар хорогдуулсан өртгөөр бүртгэдэг.

Алт ба үнэт метал. Олон улсын стандартын дагуу алт, үнэт металыг гадаадын банкинд биет болон биет бус хэлбэрээр хадгалдаг. Байршуулсан алт нь гадаад валютын нөөцийн нэгээхэн хэсгийг илэрхийлнэ. Эдгээр металлууд нь трой унцаар хэмжигдэж бүртгэгдэх ба Банкны албан ханшийн дагуу төгрөгөөр илэрхийлэгдэнэ. Алтны арилжааны албан ханш нь Лондонгийн Алтны Захын Холбооноос зарласан үнэт металын ам.долларын ханшийг Банкнаас зарласан албан буюу төгрөг-ам.долларын харьцах ханшаар төгрөгт хөрвүүлснээр илэрхийлэгддэг болно. Алтыг дээр дурдсан байдлаар эзэмшихээс гадна Банк нь Монгол Улс дахь алт олборлогч аж ахуйн нэгж, иргэдээс цэвэршүүлээгүй алт худалдан авч гадаад зах зээлд цэвэршүүлэн худалддаг (Тодруулга 12).

Алтыг бодит үнэ цэнээр нь санхүүгийн байдлын тайланд хүлээн зөвшөөрөх ба ханшийн тэгшитгэлийг өдөр бүр хийдэг. Бодит үнэ цэнийг тогтоохдоо алт ба мөнгөний зах зээлийн үнийг харгалзан үздэг. Ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус ашиг, алдагдлыг дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрөх ба энэхүү бодит бус ашиг, алдагдлыг жилийн эцэст өөрийн хөрөнгө дэх “Үнэт металын дахин үнэлгээний сан”-д хаадаг (Тодруулга 23).

Банк нь алт, мөнгө зэрэг бусад үнэт метал, зоос болон соёлын үнэт зүйлсийг Эрдэнэсийн санд хадгалдаг. Бусад үнэт металыг бараа материалаар бүртгэж өртөг, цэвэр боломжит үнэ цэнийн аль багаар нь бүртгэдэг.

Гадаад валютын хөрвүүлэг. Банкны үйл ажиллагааны мөнгөн тэмдэгт нь түүний үйл ажиллагаа явуулж буй эдийн засгийн үндсэн орчны үндэсний мөнгөн тэмдэгт байна. Банкны үйл ажиллагааны болон тайлагналын мөнгөн тэмдэгт нь Монгол улсын үндэсний мөнгөн тэмдэгт болох “Монгол төгрөг” юм.

Мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрүүдийг холбогдох тайлант үеийн эцэст төгрөгийн албан ханшаар үйл ажиллагааны мөнгөн нэгжид хөрвүүлж бүртгэнэ. Төлбөр тооцоо хийх болон жилийн эцсийн Төгрөгийн албан ханшид мөнгөн хөрөнгө ба өр төлбөрийг үйл ажиллагааны мөнгөн тэмдэгтэд хөрвүүлэхэд үүсэх ханшийн олз, гарзыг орлогын тайланд (гадаад валютын хөрвүүлгийн ашиг, алдагдлаар) хүлээн зөвшөөрдөг. Түүхэн өртгөөр бүртгэдэг мөнгөн бус зүйлсийг тайлант жилийн хаалтын ханшаар хөрвүүлж бүртгэхгүй. Харин өмчийн хөрөнгө оруулалт зэрэг бодит үнэ цэнэ нь гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн мөнгөн бус зүйлсийг бодит өртгийг тодорхойлсон өдрийн ханшаар хөрвүүлж бүртгэнэ.

2017 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх гадаад валют бүхий дүнг хөрвүүлэхэд ашиглагдсан ханш:

	2017 оны 12 дугаар сарын 31 (Төг)	2016 оны 12 дугаар сарын 31 (Төг)
Ам.доллар	2,427.13	2,489.53
Зээлжих тусгай эрх	3,441.48	3,335.09
Евро	2,897.87	2,605.79
Юань	371.58	357.96
Иен	21.53	21.19

Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө. Банк харилцагч банк руу арилжааны бус зорилгоор мөнгө шилжүүлснээр хөрөнгийн зах зээл дээр бүртгэгдээгүй, дериватив бус, тусгайлан заасан буюу тодорхойлох боломжтой хугацаанд эргүүлэн төлөгдөх авлага үүсэх үед бусад банкуудад байршуулсан хөрөнгийг хүлээн зөвшөөрнө. Эдгээр нь СТОУС-ын хэмжилтийн зорилгоор зээл ба авлага хэмээн ангилагддаг. Бусад банкуудад байршуулсан хөрөнгийг анхлан бодит үнэ цэнэ дээр нь гүйлгээний зардлыг нэмж бүртгэх ба түүнээс хойш үр ашигт хүүгийн аргаар хорогдуулсан өртгөөр нь бүртгэнэ.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд (Үргэлжлэл)

Банкууд ба бусад зээлдэгч нарт олгосон зээл, тэдгээрээс авах бусад авлага. Банк нь цааш арилжаалах зорилгогүйгээр харилцагчаас хөрөнгийн зах зээл дээр бүртгэгдээгүй, үүсмэл бус авлагыг тусгайлан заасан буюу тодорхойлох боломжтой хугацаанд эргүүлэн төлөгдөх мөнгө шилжүүлсэн үед, Банкууд болон бусад зээлдэгч нарт (жишээ нь Сангийн яам) олгосон зээлийг хүлээн зөвшөөрнө. Эдгээр нь СТОУС-ын дагуу зээл ба авлага хэмээн ангилагддаг. Бусад банкуудад байршуулсан хөрөнгийг анхлан бүртгэхдээ бодит үнэ цэнэ дээр нь гүйлгээний зардлыг нэмж хүлээн зөвшөөрөх ба түүнээс хойш үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь бүртгэнэ.

СТОУС 13-д тодорхойлсны дагуу тухайн зээл болон бусад авлагыг үндсэн зах зээлийн хэрэгсэл гэж үзсэн тохиолдолд, зах зээлийн хүүгийн түвшингөөс доогуур олгосон зээл болон бусад авлагыг анх хүлээн зөвшөөрч бүртгэхэд гарах алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөхгүй. Харин зах зээлийн хүүгийн түвшингөөс доогуур олгосон тухайн зээл болон бусад авлага нь үндсэн зах зээлийн тодорхойлолтын шаардлагыг хангахгүй байгаа тохиолдолд ашиг эсвэл алдагдлаар тайлагнана. Зээл ба бусад авлагын холбогдох ажил гүйлгээ нь Банкны чиг үүрэг болох мөнгөний бодлогыг боловсруулах, хэрэгжүүлэх, инфляцыг тогтворжуулах, эдийн засгийн өсөлтийг дэмжих болон Монголын банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах зэрэг үйл ажиллагаанд хамаарч байвал үндсэн зах зээлийн тодорхойлолтын шаардлагыг хангасан гэж үзнэ.

СТОУС 13-ын дагуу үндсэн зах зээлийн тодорхойлолтын шаардлагыг хангаагүй, Төв банкны үндсэн чиг үүргийг гүйцэтгэхтэй хамааралгүй зээл, бусад авлагыг зах зээлийн хүүгийн түвшингөөс доогуур олгосон тохиолдолд анх хүлээн зөвшөөрч бүртгэхэд алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөх ба ашиг эсвэл алдагдлаар тайлагнана. Удирдлагын зүгээс энэ талаар хийсэн итгэл үнэмшил, дүгнэлтийн талаар Тодруулга 4-ийг үзнэ үү.

Зээлдүүлсэн үнэт цаас ба буцаан худалдан авах хэлцлүүд. Харилцагч этгээдэд зээлдэгч буцаан төлөхөөр олгогддог худалдах буцаан худалдан авах гэрээг (“репо хэлцэл”) баталгаажсан санхүүгийн гүйлгээ гэж үздэг. “Репо хэлцэл”-ийн дор худалдсан үнэт цааснуудыг санхүүгийн бүртгэлээс хасдаггүй. Харин хөрөнгө хүлээн авагч гэрээний дагуу тус хөрөнгийг борлуулах болон дахин барьцаанд тавих эрхтэй үед тус хөрөнгийг “Буцаан худалдан авах авлага” гэж ангилахаас бусад тохиолдолд үнэт цаасыг санхүүгийн байдлын тайланд дахин ангилдаггүй.

Зээлдэгчээс Банкинд эргэн төлөхөөр олгосон буцаан худалдах хэлцлийн (“урвуу репо хэлцэл”) дагуу худалдан авсан үнэт цаасыг гадаадын байгууллагаас авах авлага эсвэл дотоодын банкинд олгосон зээлийн аль тохиромжтойгоор нь бүртгэнэ. Буцаан худалдан авах болон худалдах үнийн зөрүүг хүүгийн орлого гэж хүлээн зөвшөөрөх ба үр ашигт хүүгийн түвшингөөр “репо” хэлцлийн хугацааны турш хуримтлуулна.

Хорогдуулсан өртгөөр хүлээн зөвшөөрөх санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралт. Санхүүгийн хөрөнгийг анх хүлээн зөвшөөрч бүртгэснээс хойш дор дурдсан нэг буюу олон үйл явдлаас (“гарз учруулсан үйл явдлууд”) шалтгаалан санхүүгийн хөрөнгө эсвэл бүлэг хөрөнгүүдийн ирээдүйд хүлээгдэж буй мөнгөн урсгалын хэмжээ нь өөрчлөгдсөнийг үнэн зөв тооцох боломжтой болсон тохиолдолд л тайлант жилийн орлого, зарлагад хүлээн зөвшөөрдөг:

- зээлдэгч санхүүгийн мэдэгдэхүйц хүндрэлд орсон;
- зээлдэгч гэрээгээ зөрчсөн;
- зээлдэгч дампуурлаа зарлах буюу бусад санхүүгийн бүтцийн өөрчлөлт хийх магадлалтай;
- зээлдэгчийн санхүүгийн хүндрэлтэй холбоотойгоор үйл ажиллагаа явуулж буй эсвэл тухайн хөрөнгийн зориулалтын зах зээлд тайлант болон ойрын хугацаанд байгууллагад сөрөг нөлөө учруулж болохуйц эдийн засаг, хууль эрх зүйн орчны томоохон хэмжээний өөрчлөлтүүд гарах (жишээ нь, хүүгийн хувийг өөрчлөх эсвэл эргэн төлөгдөх хугацааг сунгах гэх мэт);
- анх хүлээн зөвшөөрснөөс хойш бүлэг санхүүгийн хөрөнгөөс орж ирэх ирээдүйн мөнгөн урсгал буурсныг тодорхойлж болохуйц мэдээлэл байх гэх мэт.

Банк харьцангуй цөөхөн зээлдэгчид (харилцагчид болон бусад зээлдэгчид)-тэй тул хорогдуулсан өртгөөр бүртгэдэг бүх санхүүгийн хөрөнгүүддээ тусгай үнэлгээ хийдэг, өөрөөр хэлбэл тус бүрд нь үнэ цэнийн бууралтын бодитой нотолгоо байгаа эсэхийг үнэлдэг. Хэрэв үнэ цэнийн бууралт хүлээн зөвшөөрөх бодитой нотолгоо байна гэж үзвэл хүлээн зөвшөөрөх гарзны хэмжээг хөрөнгийн дансны үнэ болон ирээдүйн мөнгөн урсгалын (одоогоор гараагүй байгаа, ирээдүйд хүлээгдэж буй зээлийн алдагдлыг оролцуулахгүй) өнөөгийн үнэ цэнийн зөрүүгээр хэмжинэ.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд (Үргэлжлэл)

Хөрөнгийн дансны үнийг хасагдуулгын дансыг ашиглан хорогдуулах ба “Болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан” дансанд ашиг алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. Хүүгийн орлогыг хорогдуулсан дансны үнээс хуримтлуулан тооцох ба үнэ цэнийн бууралтын гарзыг хэмжих зорилгоор ирээдүйн мөнгөн урсгалыг хямдруулах бөгөөд “Хүүгийн орлого” дансанд тайлант үеийн ашиг алдагдлаар бүртгэнэ.

Зээл ирээдүйд эргэн төлөгдөх ямар нэгэн бодитой чиг хандлага бий болсон мөн бүх барьцаа хөрөнгө нь Банк руу шилжсэн эсвэл Банкны хөрөнгөөр хүлээн зөвшөөрөгдсөн үед зээл нь хасагдуулгын дансны хамт бүртгэлээс хасагдана. Хэрэв үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрснөөс хойш болсон үйл явдлын нөлөөгөөр дараагийн жилд нь тооцоолсон үнэ цэнийн бууралтын алдагдал ихсэх эсвэл багасвал өмнө нь хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хасагдуулгын дансаар дамжуулан өсгөж эсвэл бууруулна. Өмнөх жилүүдэд данснаас хасагдсан зээл эргэн төлөгдвөл тухайн эргэн төлөгдсөн жилдээ “Болзошгүй алдагдлын сангийн буцаалт” дансанд бүртгэгдэнэ.

Ирээдүйн мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийг тухайн санхүүгийн хөрөнгийн үндсэн хүүгийн аргаар хямдруулан тооцно. Хэрэв зээл нь хувьсах хүүтэй бол үнэ цэнийн бууралтыг тооцох хямдруулалтын хувийг үр ашигт хүүгээр тооцно. Барьцаагаар хангагдсан санхүүгийн хөрөнгийн хувьд ирээдүйн мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнээс барьцааг олж авах мөн борлуулахтай холбоотойгоор гарсан зардлыг хасч тооцох ба хөрөнгийг худалдан борлуулах боломжтой эсэхээс үл хамаарна.

Ирээдүйн мөнгөн урсгалыг тооцоолоход ашигласан таамаглалууд болон аргачлалуудыг тогтмол эргэн шалгаснаар бодитоор гарсан зардал болон тооцоолсон дүнгийн хоорондын зөрүүг бууруулдаг.

Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалт. Банк тодорхой бус хугацаагаар эзэмшиж буй өрийн үнэт цаас, өмчийн хөрөнгө оруулалтууд (охин компани эсвэл хараат бус компанийн дүрмийн санд оруулсан хөрөнгө оруулалт) нь борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтад багтана. Өрийн үнэт цаасыг анх бодит үнэ цэнэ дээр гүйлгээний зардлыг нэмсэн дүнгээр хүлээн зөвшөөрдөг ба түүнээс хойш бодит үнэ цэнээр нь бүртгэнэ. Борлуулахад бэлэн өрийн үнэт цаасны хүүгийн орлогыг үр ашигт хүүгийн арга ашиглан тухайн тайлант хугацааны орлогын тайланд тусгана. Бусад бүхий л бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрнө. Энэ нь хуримтлагдсан олз эсвэл гарзыг бусад дэлгэрэнгүй орлогын тайлангаас тухайн тайлант үеийн орлогын тайланд шилжүүлсэн үед буюу данснаас хасах эсвэл үнэ цэнэ буурах хүртэл үргэлжилнэ.

Өмчийн хөрөнгө оруулалтыг анх өртгөөр нь хүлээн зөвшөөрдөг ба түүнээс хойш өртгөөс үнэ цэнийн бууралтын санг хассан дүнгээр тусгадаг. Энэ өртөг нь хөрөнгө оруулалтын дүнг хангалттай тодорхойлж чадахгүй болно (Тодруулга 10). Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтын үнэт цаасыг анх хүлээн зөвшөөрсний дараа тохиосон нэг буюу олон үйл явдлын (“гарз учруулсан үйл явдлууд”) үр дүнд үүссэн үнэ цэнийн бууралтын гарзыг тухайн жилийн орлого, зарлагад хүлээн зөвшөөрнө. Өмчийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ өртгөөсөө доош их хэмжээгээр эсвэл тасралтгүй буурах нь тухайн хэрэгсэл үнэ цэнээ алдсаны шинж тэмдэг болно. Худалдан авах өртөг ба тухайн үеийн бодит үнэ цэнийн зөрүүнээс өмнө нь орлогын тайланд тухайн хөрөнгө дээр бүртгэж байсан үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг хассанаар хэмжигддэг хуримтлуулсан үнэ цэнийн бууралтын алдагдлыг бусад дэлгэрэнгүй орлогоос тухайн жилийн ашиг алдагдал руу дахин ангилдаг.

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэлд дотоодын банкуудтай хийсэн гадаад валютын форвард хэлцэл болон гадаад валютын своп, арилжааны банкуудтай байгуулсан гадаад валютын хэлцлүүд багтана. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ нь зэрэг бол хөрөнгөөр, сөрөг байгаа тохиолдолд өр төлбөрөөр тусгагдана. Бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг тухайн жилийн ашиг алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. Банк нь хейджийн бүртгэлийг хэрэглэдэггүй.

Дуусах хугацаа хүртэл эзэмших засгийн газрын үнэт цаас. Энэ ангилалд тогтсон эсвэл тодорхой төлбөр болон тогтсон дуусах хугацаатай, Банк нь хугацаа дуусах хүртэл эзэмших эрмэлзэл, боломжтой үүсмэл бус санхүүгийн хэрэглүүрүүд багтана. Хэрэв үнэт цаас гаргагчийг хугацаанаас нь өмнө эргэн төлөлт хийх эсвэл хөрөнгө оруулалтыг буцаан авахыг Банк шаардах эрхтэй ба хөрөнгийг хугацаа дуусах хүртэл нь эзэмших зорилгыг өөрчлөх боломжтой бол хөрөнгө оруулалтыг дуусах хугацаа хүртэл эзэмших хөрөнгө оруулалт ангилалд багтаахгүй.

Дуусах хугацаа хүртэл эзэмших хөрөнгө оруулалтыг анх хүлээн зөвшөөрөх үед нь Удирдлага ангилдаг ба тухайн ангиллын зохистой эсэхийг тайлант хугацааны эцэс бүрт дахин үнэлдэг. Дуусах хугацаа хүртэл эзэмших үнэт цаасыг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэдэг.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд (Үргэлжлэл)

Бусад хөрөнгө. Бусад хөрөнгө нь авлага болон урьдчилж төлсөн зардлаас бүрдэнэ. Авлага нь аккруэл суурийн дагуу хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэнэ. Авлагыг гэрээний дагуу эрх үүссэн үед хүлээн зөвшөөрнө. Урьдчилж төлсөн зардлыг төлбөр хийгдсэн үед хүлээн зөвшөөрч тухайн ажил үйлчилгээ нь хийгдсэний дараа дэлгэрэнгүй орлогын тайланд бүртгэнэ. Хэрэв Банкинд тухайн авлага нь төлөгдөхгүй гэдгийг батлах хангалттай нотолгоо бий бол, авлагын дүнгээс эргэн төлөгдөхгүй хэмжээг тооцсон дүнгээр найдваргүй авлагын санг байгуулж, авлагын дүнг эргэн төлөгдөх боломжтой хэмжээ хүртэл нь бууруулна. Үнэ цэнийн бууралтыг ашиг алдагдлаар хүлээн зөвшөөрнө. Банк авлагын үнэ цэнийн бууралтын нотлох баримтыг цуглуулахдаа мөн л хорогдуулсан өртгөөр бүртгэдэг санхүүгийн хөрөнгийн үнэ цэнийн бууралтыг тооцдог аргачлалаа ашигладаг.

Барилга болон бусад үндсэн хөрөнгө. Барилгыг дор дурдсанчлан дахин үнэлэгдсэн өртгөөс хуримтлагдсан элэгдлийг, мөн шаардлагатай бол үнэ цэнийн бууралтын зардлыг хассан дүнгээр тусгадаг.

Банк эзэмшиж буй барилгыг анхны өртгөөр нь хүлээн зөвшөөрнө. Барилга байгууламжийн дансны үнэ ба бодит үнэ цэнийн хооронд материаллаг зөрүү байгаа эсэхийг тайлант хугацаа бүрийн эцэст дахин үнэлж баталгаажуулдаг.

Дансны үнэ дахин үнэлгээгээр нэмэгдсэн тохиолдолд нэмэгдсэн дүнгээр бусад дэлгэрэнгүй орлогыг болон өөрийн хөрөнгийн дахин үнэлгээний санг нэмэгдүүлнэ. Тухайн хөрөнгийн өмнө үүссэн нэмэгдлийг хааж буй дахин үнэлгээний бууралтыг бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрч, өөрийн хөрөнгөнд өмнө хүлээн зөвшөөрсөн дахин үнэлгээний нөөцийг бууруулна; харин бусад бүх бууралтыг тухайн жилийн орлого зарлагад хүлээн зөвшөөрнө. Дахин үнэлгээгээр нэмэгдсэн дүн бодитоор хэрэгжих үед барилга байгууламжийн дахин үнэлгээний нөөцийг хуримтлагдсан алдагдал эсвэл хуримтлагдсан ашигт шууд хаана. 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр барилга байгууламжийн дансны үнэ ба бодит үнэ цэнийн хооронд материаллаг зөрүү байхгүй гэж удирдлага үзэж байна.

Банк эзэмшиж буй тоног төхөөрөмжийг үнэ цэнийн бууралтын алдагдал болон элэгдлийг өртгөөс хассан дүнгээр бүртгэнэ. Урсгал засварын зардлыг гарсан тухай бүрт нь зарлагадана. Барилга байгууламж, тоног төхөөрөмжийн аль нэг бүрэлдэхүүн хэсгийг сольсон томоохон зардлыг капиталжуулж, сольсон хэсгийг ашиглалтаас хасна.

Үндсэн хөрөнгийн үнэ цэнэ буурсан эсэхийг удирдлага тайлант үе бүрийн эцэст үнэлдэг. Ийм шинж тэмдэг илэрсэн тохиолдолд удирдлага хөрөнгийн бодит үнэ цэнээс тухайн хөрөнгийг борлуулах зардлыг хассан дүн эсвэл түүний ашиглалтын үнэ цэнийн дүнгийн аль ихээр нь нөхөх өртгийг тооцож, дансны үнийг нөхөх өртөг хүртэл бууруулж гарзыг тухайн жилийн орлого, зарлагад бүртгэдэг (хэрэв тухайн өөрийн хөрөнгө дэх хөрөнгийн дахин үнэлгээний сангийн дүнгээс давсан тохиолдолд). Хөрөнгийн ашиглалтын үнэ цэнэ, бодит үнэ цэнэ эсвэл борлуулах өртгийн тооцоололд өөрчлөлт орсон бол өмнөх жилүүдэд хүлээн зөвшөөрсөн үнэ цэнийн бууралтын гарзыг буцаах бичилт хийдэг.

Олз, гарзыг тодорхойлохдоо борлуулалтаас олсон орлогыг бүртгэлийн дүнтэй харьцуулдаг ба олз, гарзыг тухайн жилийн орлого, зарлагад (бусад үйл ажиллагааны орлого, зардлын хэсэгт) бүртгэнэ.

Элэгдэл. Дуусаагүй барилгыг элэгдүүлэхгүй. Харин, үндсэн хөрөнгийн бусад зүйлсийн хувьд тэдгээрийн өртгийг доор тооцоолсон ашиглалтын хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар үлдэх өртөг хүртэл нь элэгдүүлнэ:

	<u>Ашиглалтын хугацаа, жилээр</u>
Барилга	6 – 60 жил
Оффисын болон компьютер, тоног төхөөрөмж	3 – 20 жил

Банк ашиглаглалтын хугацаа нь дуусч байгаа хөрөнгийн үлдэх өртгийг тооцохдоо тухайн үед борлуулалтаас олох боломжтой үнээс борлуулалтын зардлыг хассан дүнг авдаг. Хөрөнгийн үлдэгдэл өртөг, ашиглалтын хугацааг тайлант үе бүрийн эцэст дахин үнэлж, шаардлагатай гэж үзвэл тохируулга хийнэ.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд (Үргэлжлэл)

Биет бус хөрөнгө. Банкны биет бус хөрөнгө нь тодорхой ашиглалтын хугацаатай ба капиталжуулсан компьютерын програм хангамжийн лицензүүд үүнд багтсан байна. Худалдаж авсан компьютерын програм хангамжийн лицензүүдийг авч ашиглахад бэлэн болгоход гарсан зардлаар бүртгэлд тусгасан. Биет бус хөрөнгийн дүнг 4 жилийн ашиглалтын хугацааны туршид шулуун шугамын аргаар хорогдуулна.

Гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө. Гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө нь Монголбанкнаас 1993 оны 9 дүгээр сард гүйлгээнд гаргасан цаасан болон зоосон мөнгөн тэмдэгт бөгөөд тэдгээрийг нэрлэсэн үнээр нь өр төлбөрөөр бүртгэдэг. Банк нь бусад банкууд болон харилцагчид бэлэн мөнгө олгох үед гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө ба зоосыг нэрлэсэн үнийн дагуу өр төлбөрөөр бүртгэдэг. Банк бэлтгэл сан болон гүйлгээ касст буй төгрөгийг гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгөнд оруулж тооцдоггүй.

Төв Банкны үнэт цаас. Банкны гаргасан үнэт цаас нь бодит үнэ цэнээрээ анх бүртгэгдэх ба түүнээс хойш хугацаанд үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглан хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжинэ. Хорогдуулсан өртгийг тооцохдоо эдгээрийг гаргах эсвэл үүсэх үеийн хөнгөлөлт эсвэл урамшуулал, үр ашигт хүүг бүрдүүлж буй зардлуудыг авч үзнэ.

Засгийн газрын хөрөнгө. Засгийн газар болон бусад төрийн байгууллагуудын данс нь Засгийн газар болон бусад харилцагчдад төлөх үүсмэл бус өр төлбөр ба үр ашигт хүүгийн аргаар хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэнэ. Засгийн газрын хөрөнгийн дийлэнх нь Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС), Герман улсын Засгийн газар (КФВ), Азийн Хөгжлийн Банк (АХБ)-ны санхүүжилттэй хөтөлбөрийн хүрээнд Сангийн яамнаас авсан урт хугацаат зээлтэй холбоотой. (Тодруулга 19).

Гадаад өр төлбөр. Гадаадын банк, санхүүгийн байгууллагад төлөх өр төлбөр нь анх бодит үнэ цэнээр бүртгэгдэх ба түүнээс хойш үр ашигт хүүгийн аргаар, хорогдуулсан өртгөөр бүртгэгдэнэ. Гадаад төлбөрийн дийлэнх хэсгийг Хятадын Ардын Банк (Хятадын Төв банк)-аас авсан хэлэлцээр хамаарна. (Тодруулга 21).

Дотоодын банкуудын хөрөнгө. Банкинд харилцагч банкуудаас мөнгө шилжин орж ирэхэд нь дотоодын банкуудын хадгаламжийг хүлээн зөвшөөрдөг. Үүсмэл бус өр төлбөрийг хорогдуулсан өртгөөр бүртгэнэ.

Болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан. Энэ нь өр төлбөрийн цаг хугацаа болон дүн нь тодорхойгүй санхүүгийн бус өр төлбөр юм. Банкинд өнгөрсөн үйл явдлын үр дүнд өнөөгийн хуулийн дагуу, эсвэл хууль эрх зүйн дагуу үүрэг хариуцлага хүлээх болсон, мөн уг үүрэг хариуцлагыг шийдвэрлэх явцад эдийн засгийн өгөөж агуулсан зарлагын урсгал гарах өндөр магадлалтай болон энэхүү үүргийг хүлээх нь найдвартай тооцоологдож, мөнгөн дүнгээр илэрхийлэх боломжтой болсон тохиолдолд нөөцийн санг тооцож бүртгэнэ.

Олон Улсын Валютын Сантай хамааралтай үйл ажиллагаа. Монгол Улс болон Олон Улсын Валютын Сангийн (ОУВС) харилцаан дах Банкны үндсэн үүргээс шалтгаалж Банк нь ОУВС-тай хамтран ажилладаг. Банкны санхүүгийн тайланд СТОУС-ын дагуу хөрөнгө болон өр төлбөрийн тодорхойлолтын нөхцөлийг хангасан ОУВС-ийн хөтөлбөртэй холбоотой тооцоог хүлээн зөвшөөрсөн байдаг. Мөн Банк нь СТОУС-ын хүрээнд хөрөнгө болон өр төлбөрийн тодорхойлолтод нийцэхгүй ОУВС-д хамаарал бүхий тооцоог өөрийн санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрөхгүй.

ОУВС-тай холбоотой хөрөнгө ба өр төлбөрүүд. Эдгээр санхүүгийн тайлангуудад хүлээн зөвшөөрөгдсөн ОУВС-тай холбоотой хөрөнгөнд Зээлжих Тусгай Эрх (ЗТЭ)-ээр илэрхийлэгдсэн хөрөнгө багтана (Тодруулга 8). ОУВС-д өгөх өр төлбөрт ЗТЭ-ийн хуваарилалт бүхий өр төлбөрүүд багтана (Тодруулга 21).

ЗТЭ-ээр бүртгэгдсэн хөрөнгө, өр төлбөрүүдийг тайлант өдрийн ЗТЭ-ийн төгрөгтэй харьцах албан ханшаар хөрвүүлсэн. Төгрөг, ЗТЭ-ийн албан ханшийг ОУВС-гийн тогтоосон ЗТЭ, ам.долларын ханшийн мэдээлэл болон Банкны тайлант хугацааны ам.доллар болон төгрөгийн албан ханшид үндэслэн тооцсон.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд (Үргэлжлэл)

Монгол улсын Засгийн газрын ОУВС-тай холбоотой хөрөнгүүд. Банк нь холбогдох ОУВС-гийн сангуудыг худалдан авалттай холбоотой гэрээт эрх, үүрэггүй учир ОУВС-тай холбоотой тодорхой хөрөнгүүд СТОУС-ын дагуух хөрөнгө ба өр төлбөрийн тодорхойлолтод нийцдэггүй. Эдгээр хөрөнгөнд ОУВС-д хувь нийлүүлсэн хөрөнгө болон ОУВС-аас Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөрийн хүрээнд авсан зээл багтана. Банк нь Монгол улсын Засгийн газарт ОУВС-тай харилцахад нь санхүүгийн зуучлагчийн үүргийг гүйцэтгэдэг. Сангийн яам нь Монгол улсын санхүүгийн зуучлагчийн үүргийг гүйцэтгэдэг. Иймд, Монгол улсын ОУВС-аас авах авлага болон (ОУВС-д нийлүүлсэн хувь хөрөнгө зэрэг) ОУВС-д төлөх өр төлбөрүүд нь Сангийн яамны хөрөнгө, өр төлбөр болох учир Банкны санхүүгийн тайланд тусгагдаагүй.

ОУВС-д нийлүүлсэн хувь хөрөнгө. Энэхүү хувь хөрөнгөнд тулгуурлан Монгол Улс нь ОУВС-гийн гишүүн орны хувьд зээлж авч болох тусгай төрлийн хөрөнгийн хуваарилалтын дүн болно. Хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн хэмжээ нь улс орон тус бүрийн хувьд өөр байдаг бөгөөд эдийн засгийн хэмжээ, цар хүрээнд тулгуурлан ОУВС-гийн Удирдах Зөвлөлөөс тогтоодог. Гишүүн байгууллагын саналын эрх, тусгай сангаас хүртэх санхүүгийн нөөцийн хязгаар болон зээлжих тусгай эрх (оруулсан хөрөнгийн хэмжээтэй нь хувь тэнцүүлэн)-д үндэслэн квот ногдох оролцогчийн хувь хүртэх хувь хязгаарыг тодорхойлдог. Монгол улсын хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн дийлэнх хэсэг нь МУ-ын Сангийн яамны зүгээс баталгаажуулсан үнэт цааснаас бүрдэх ба энэхүү үнэт цаас нь хүүгүй. Мөн үлдэх хэсэг нь ОУВС-д өгөх төлбөрүүдээс бүрдэх ба данс №1, №2 –ын талаар тодруулсан болно. Зээлжих тусгай эрхийн хуваарилалтын хувьд 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 72.3 сая ЗТЭ (2016 онд 72.3 сая ЗТЭ) байна. Сангийн яам нь өрийн бичиг гаргаж энэхүү квотын төлбөрийг хийдэг тул Сангийн яамны актив хөрөнгөнд бүртгэгдэнэ.

ОУВС-д гаргасан үнэт цаас. Эдгээр үнэт цаас нь ОУВС-гийн зүгээс Монгол улсын үндэсний валютад хуваарилагдах хувийг төлөөлөх ба дээр дурдсан хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн тооцоонд үндэслэн баталгаажуулсан өрийн бичиг юм. Сангийн яам нь ОУВС-тай зээлийн эрхийн ашиглалтын талаар гэрээ хийсэн байгуулсан тохиолдолд өрийн бичгээр баталгаажуулдаг.

ОУВС-ийн данс №1 болон №2. Сангийн худалдан авалт, дахин худалдан авалт болон хувь нийлүүлсэн хөрөнгийн ажил гүйлгээ гүйцэтгэхэд данс №1-г ашигладаг. Монгол төгрөгөөр гүйцэтгэх ажил гүйлгээнд данс №2-г ашигладаг. Данс №1 болон №2 нь 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр материаллаг бус үлдэгдэлтэй байна.

Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөр (ӨСХ). 2017 оны 5 дугаар сарын 24-нд ОУВС-гийн Удирдах Зөвлөл Монгол улсын эдийн засгийн реформыг дэмжих зорилгоор Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөр (ӨСХ)-ийн хүрээнд гурван жилийн хугацаатай 314.5 сая ЗТЭ-ийн дүн бүхий өргөтгөсөн санхүүжилтийг баталсан. ӨСХ нь ӨСХ-ийн хүрээнд ОУВС-гаас Монгол улсад олгосон жилийн 1.53-аас 1.59 хувийн хүүтэй зээл юм. Санхүүжилтийг 2017 оны 5 дугаар сарын 25-нд Монголбанк болон Сангийн яамны хооронд байгуулсан харилцан ойлголцлын санамж бичигт үндэслэн Монголбанкинд шилжүүлсэн.

Зээл болон түүний эргэн төлөлт нь Зээлжих Тусгай Эрх (“ЗТЭ”)-ээр илэрхийлэгдсэн бөгөөд Монголбанк Сангийн яамны өмнөөс ОУВС-д хуваарийн дагуу эргэн төлөлтийг хийнэ. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар ӨСХ-ийн хүрээнд Сангийн яаманд өгөх өр төлбөрийн хэмжээ гурван жилийн хугацаатай 84.0 сая ЗТЭ буюу 288,976 сая төгрөг (2016: тэг) байсан (Тодруулга 19).

Дүрмийн сан. Дүрмийн сан нь Өөрийн хөрөнгөнд багтдаг (Тодруулга 23).

Ерөнхий нөөцийн сан. Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулиар жилийн цэвэр орлогын хамгийн багадаа 40 хувийг ерөнхий нөөцийн санд хуваарилах ба үлдсэн хэсгийг (ө.х. хамгийн ихдээ 60 хүртэлх хувийг) Улсын Төсвийн данс руу шилжүүлж болно. Ерөнхий нөөцийн сан нь зөвхөн тодорхой хугацааны туршид хуримтлуулсан ба Банк өөрөө захиран зарцуулах бүрэн эрхтэй цэвэр ашгийг агуулдаг. Энэ санд Улсын төсөвт хуваарилсан болон цаашид хуваарилах дүнг оруулдаггүй. Учир нь эдгээр нь Засгийн газарт тухайн тайлант жилдээ шилждэг. Тайлант хугацааны бодит бус ашиг, алдагдал гарсан үйл ажиллагааны алдагдлыг нөхөх хангалттай нөөц байхгүй тохиолдолд ерөнхий нөөц сангаас нөхдөг болно. Банк нь 2016 онд алдагдалтай ажилласан учраас ерөнхий нөөц сангаас шилжүүлэг хийгээгүй. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк нь хуримтлагдсан алдагдалтай ажилсан тул 2017 онд шилжүүлэг хийгээгүй ба шилжүүлэг нь Төв банкны тухай хуулиар заавал шаардаагүй байна.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд (Үргэлжлэл)

Бусад нөөц. Бусад нөөцөд гадаад валют, алт, үнэт метал, барилгын дахин үнэлгээний сан болон борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээний санг оруулдаг (Тодруулга 23). Банк нь Төв банк /Монголбанк/-ны тухай хуулийн дагуу гадаад валют, алт үнэт металын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус ашиг, алдагдлыг гадаад валют болон мөнгөжсөн алт, үнэт металын дахин үнэлгээний санд жил бүрийн эцэст шилжүүлдэг ба харин бодит бус алдагдлыг холбогдох сангуудаар хаадаг.

Зээлтэй холбоотой үүрэг хариуцлага. Банкнд зээлтэй холбоотой үүрэг хариуцлага байдаг ба үүнд аккредитив болон Хятадын Ардын банк (БНХАУ-ын Төв Банк, цаашид “ХАБ” гэх) –тай байгуулсан хэлэлцээр орно. Хэлэлцээр нь ХАБ-аас Банкнд юаниар олгосон санхүүжилт болон Банкнаас ХАБ-д төгрөгөөр олгосон санхүүжилт юм (Тодруулга 33).

Тайлант жилийн эцэст төлбөрийн үүрэг хариуцлага нь 1) анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн хорогдуулалтыг тооцоогүй төлбөрийн тооцооны үлдэгдэл болон 2) тайлант жилийн эцэст төлбөрийн үүрэг хариуцлагыг дуусгавар болгоход шаардагдах мөнгөний зарлагын хамгийн сайн итгэл үнэмшлээр тооцоолсон дүн хоёрын аль ихээр нь хэмжигддэг. Хэрэв дуусгавар болгоогүй төлбөрийн үүрэг хариуцлагын дүнд хураамж авдаг бол энэ нь тухайн үүргийн хүчинтэй хугацаанд харгалзуулан орлого гэж хүлээн зөвшөөрдөг.

Орлого, зардлын хүлээн зөвшөөрөлт. Хүүгийн орлого, зардлыг өрийн хэрэгсэл бүрийн хувьд аккруэл суурь дээр үндэслэн үр ашигт хүүгийн аргаар тооцоолон бүртгэнэ. Энэ арга нь талуудын хооронд гэрээний дагуу төлөгдсөн эсвэл хүлээн авсан бүх хураамж, гүйлгээний зардал болон бүх үнийн нэмэгдэл буюу хөнгөлөлтийг үр ашигт хүүнд оруулан тооцож, цаг хугацааны хувьд хойшлуулан хүүгийн орлого эсвэл зардал болгон бүртгэдэг.

Бусад бүх шимтгэл, хураамж болон бусад орлого, зардлын зүйлүүдийг аккруэл суурь дээр үндэслэн тухайн ажил гүйлгээний гүйцэтгэлтэй уялдуулан хүлээн зөвшөөрөх бөгөөд гүйцэтгэлийг нийт тохирсон үйлчилгээнээс бодитоор үзүүлсэн байгаа үйлчилгээний хувь хэмжээгээр тооцдог.

Бэлэн мөнгийг хэвлэхтэй холбогдож гарсан зардлууд. Банк нь Монгол улсын цаасан мөнгөн дэвсгэрт болон зоосон мөнгийг гүйлгээнд гаргадаг. Цаасан мөнгөн дэвсгэрт болон зоосыг хэвлүүлэхтэй холбоотой урьдчилж гарсан зардал нь “Бусад хөрөнгө” хэсэгт бүртгэгдэх ба тэдгээрийг үйлдвэрлэлээс Банкны нөөц санд шилжих үед зардал гэж хүлээн зөвшөөрдөг.

Ажилчдын зардал болон холбогдох шимтгэлүүд. Цалин хөлс болон цалинтай холбоотой бусад зардлуудыг (ээлжийн амралт, өвчтэй байх үеийн нөхөн олговор, шагнал урамшуулал болон мөнгөн бус тэтгэмж гэх мэт) Банк ажилтнуудын холбогдох ажил үйлчилгээ үзүүлсэн жилд харгалзуулан зардал гэж хүлээн зөвшөөрдөг. Ээлжийн амралтын мөнгө, нөхөн олговортой бусад богино хугацаат чөлөө авалтыг, ажилтнуудад ирээдүйд нөхөн олговортой чөлөө авах эрхийг үүсгэх үйлчилгээг үзүүлсэн үед, харин өвчний улмаас чөлөө авах гэх мэт нөхөн олговортой богино хугацаат чөлөө авалтыг чөлөө авсан үе тус бүрд нь хүлээн зөвшөөрдөг болно.

Ажилтнуудын тэтгэмж. Банк нь өөрийн дотоод журамд үндэслэн ажилтнуудын ажлын нөхцөл байдлыг сайжруулах, нийгмийн халамжийн асуудлыг шийдэх үүднээс тодорхой хөрөнгийг нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилж, хуримтлуулдаг. Эдгээр дансдыг тэтгэмж, нөхөн олговор, ажилтнуудын гүйцэтгэлд суурилсан цалин урамшууллыг олгох, ажилтнуудын нийгмийн халамжийн хүрээнд бусад хэрэгцээг хангах зэрэгт ашигладаг.

Удирдлага нь 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Нийгмийн хөгжлийн сангийн дүн нь эдгээр богино болон урт хугацаат төлбөрүүдийг төлөх бүрэн боломжтой, мөн хүлээн зөвшөөрсөн тусламж, тэтгэмжийн өр төлбөр нь тухайн тайлант өдрөөр тусламж тэтгэмжийн үүргүүдийн өнөөгийн үнэ цэнээс хүлээн зөвшөөрөгдөөгүй байгаа үнэлгээний тооцоо (актуар)-ны олз гарз болон гарсан үйлчилгээний зардлыг хассан дүнгээс материаллаг хэмжээгээр зөрөхгүй гэж үзэж байна.

Орлогын албан татвар. Монгол улсын аж ахуйн нэгжийн орлогын албан татварын тухай хуульд заасны дагуу Банк нь орлогын албан татвараас чөлөөлөгдсөн байдаг.

3 Нягтлан бодох бүртгэлийн үндсэн бодлогууд (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн байдлын тайланг хөрвөх чадварын байдлаар тодруулах нь. Банк нь үйл ажиллагааны тодорхой мөчлөггүй бөгөөд санхүүгийн байдлын тайланд эргэлтийн болон эргэлтийн бус хөрөнгө, өр төлбөрийг тусад нь тайлагнадаггүй болно. Харин үүний оронд хөрөнгө, өр төлбөрийг тэдгээрийн хөрвөх чадварын дарааллаар тодруулдаг. Санхүүгийн байдлын тайлангийн үзүүлэлтүүдийг мөр тус бүрийн хувьд тайлант хугацааны эцсээс 12 сараас дотогш эсвэл дээш хугацаанд төлөгдөх эсвэл хүлээн авах байдлаар нь дараах хүснэгтэд нэгтгэж тодруулав.

	2017 оны 12 дугаар сарын 31			2016 оны 12 дугаар сарын 31		
	Төлөгдөх болон хүлээн авах дүн		Нийт	Төлөгдөх болон хүлээн авах дүн		Нийт
	Тайлант хугацаанаас 12 сарын дотор	Тайлант хугацаанаас 12 сарын дараа		Тайлант хугацаанаас 12 сарын дотор	Тайлант хугацаанаас 12 сарын дараа	
<i>Сая төгрөгөөр</i>						
Бэлэн мөнгө	76,895	-	76,895	38,953	-	38,953
Гадаадын банкуудад байршуулсан хөрөнгө	3,136,251	-	3,136,251	1,454,397	1,120	1,455,517
Санхүүгийн хэрэгсэл – борлуулахад бэлэн	371,975	2,594,287	2,966,262	320,500	2,374,422	2,694,922
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	3,019,141	64,846	3,083,987	896,203	153,323	1,049,526
Алт ба үнэт метал	544,207	-	544,207	232,527	-	232,527
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	12,686	43,046	55,732	10,313	100	10,413
Засгийн газрын үнэт цаас	105,238	57,789	163,027	1,460	325,048	326,508
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	134,304	726,054	860,358	1,077,695	8,871	1,086,566
Бусад хөрөнгө	15,215	679,688	694,903	29,158	667,487	696,645
Үндсэн болон биет бус хөрөнгө	-	34,635	34,635	-	28,034	28,034
Борлуулах зорилгоор эзэмшиж буй хөрөнгө	4,778	-	4,778	4,825	-	4,825
Нийт хөрөнгө	7,420,690	4,200,345	11,621,035	4,066,031	3,558,405	7,624,436
Гүйлгээнд гарсан бэлэн мөнгө	(906,396)	-	(906,396)	(823,629)	-	(823,629)
Төв банкны үнэт цаас	(3,444,401)	-	(3,444,401)	(577,297)	-	(577,297)
Засгийн газрын хөрөнгө	(1,850,408)	(30,256)	(1,880,664)	(974,580)	(33,744)	(1,008,324)
Дотоодын банкуудын хөрөнгө	(3,116,298)	-	(3,116,298)	(2,671,566)	-	(2,671,566)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	(84,706)	(226,766)	(311,472)	(223,764)	(715,689)	(939,453)
Гадаад өр төлбөр	(4,737,952)	-	(4,737,952)	(4,495,336)	-	(4,495,336)
Бусад өр төлбөр	(41,947)	(3,185)	(45,132)	(42,634)	(64,118)	(106,752)
Нийт өр төлбөр	(14,182,108)	(260,207)	(14,442,315)	(9,808,806)	(813,551)	(10,622,357)

Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлтүүд. Банк нь 2017 оноос эхлэн практик хэрэглээний үүднээс санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн бодит үнэ цэнийг тооцоолох аргачлалыг НББ-ийн бодлогод тусган өөрчилсөн. Тус өөрчлөлтийг санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн бодит үнэ цэнийг илэрхийлэх илүү бодитой аргачлал болсон гэж удирдлага үзэж байгаа. Тус бодлогын өөрчлөлтийн үр дүнд өмнөх тайлант жил эсвэл энэ оны эхний үлдэгдэлд нөлөөлөх байдлын талаар холбогдох тооцоолол, үнэлэлт хийх практик хэрэглээний нөхцөл байдлаас шалтгаалан тус бодлогын өөрчлөлтийг 2017 оны эхнээс хэрэгжүүлэхээр шийдвэрлэсэн. Иймд бодлогын хэрэгжилт нь өмнөх тайлант онуудад нөлөөлөөгүй. Харин тайлант хугацааны нөлөөллийн хувьд санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн хувьд оны эхний үлдэгдэл 440,287 сая төгрөгөөр өссөн ба хуримтлагдсан алдагдлын дүн 440,287 сая төгрөгөөр буурсан байна. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд ашиглагдсан үнэлгээний аргачлал болон өгөгдлийн талаарх тодорхойлолтыг Тодруулга 36-аас үзнэ үү.

4 Нягтлан бодох бүртгэлд ашигласан ач холбогдол бүхий таамаглал болон үндэслэлийн талаарх тайлангийн тодруулга

Банк нь санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрсөн дүн нь дараагийн санхүүгийн жилд хөрөнгө, өр төлбөрийн хувьд хэрхэн нөлөө үзүүлэх талаар ач холбогдол бүхий таамаглал, үнэлэлтүүдийг хийдэг. Удирдлага нь өөрсдийн туршлага болон ирээдүйн үйл явдлын талаарх нөхцөл байдалд зохистой гэж үзсэн үнэлэлт, таамаглал зэрэг бусад хүчин зүйлүүдэд суурилан тооцооллыг тогтмол хянадаг болно. Мөн удирдлага нь нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг хэрэгжүүлэх явцад ач холбогдол бүхий тооцооллуудаас гадна тодорхой үнэлэлтүүдийг хийдэг. Санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрөгдсөн дүнгүүдэд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлэх үнэлэлтүүд болон дараагийн санхүүгийн жилд хөрөнгө болон өр төлбөрийн тайлагнасан дүнгүүдэд томоохон (мэдэгдэхүйц) хэмжээний тохируулга хийх шаардлага үүсэж болох ба үүнд дараах зүйлс хамаарна.

Сангийн яамнаас авсан зээлийн болон дотоодын банкинд олгосон зээлийн анхлан хүлээн зөвшөөрөлт. Банк нь 32,326 сая төгрөг (2016 онд 25,453 сая төгрөг)-ийн Сангийн яамнаас авсан зээлтэй (Тодруулга 19) ба энэхүү хөрөнгийн эх үүсвэр нь Герман улсын Засгийн газраас Монгол улсын Засгийн газарт буюу Сангийн яаманд олгосон бүс нутгийн хөгжлийг дэмжих Азийн Хөгжлийн Банк болон Герман улсын (KfW) Засгийн газрын санхүүжилттай. Энэ эх үүсвэр нь маш бага буюу жилийн 0.75-аас 1 хувийн хүүтэй, сонгогдсон эдийн засгийн секторууд болон бусад бага хүү шаардлагатай өөр бусад тусгай зорилтуудыг хангах зорилгоор зээлдүүлэх нөхцөлтэй. Бид энэхүү зээлийг анхны хүлээн зөвшөөрөлт болон эхэлж бүртгэхдээ ашиг бүртгэх шаардлагатай эсэхийг харгалзан үзсэн. Ингэхдээ эдгээр зээлийг харилцан тохиролцсон төсөлд заасан тусгай зорилготой зах зээлд зориулсан буюу нийтийн ашиг сонирхолд үйлчлэх хүүгүй эсвэл маш бага хүүтэй зээлийн хэрэгсэл хэмээн удирдлага үзсэн. Энэхүү зээлийн эх үүсвэрийг ашиглан тодорхой шалгуур хангасан арилжааны банкуудад бага хүүгээр санхүүжилт хийх буюу зээл олгох боломжтой байна. Иймд эдгээр зээлийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн олзыг хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй.

Санхүүжилтийн үр дүнд Банк нь шаардлага хангасан банкуудад хөнгөлөлттэй нөхцлөөр зээл олгох боломжтой болсон. Удирдлага нь дээрх хэрэгслүүдийг анхлан хүлээн зөвшөөрөх үед алдагдал хүлээн зөвшөөрөх шаардлагатай эсэхийг авч үзсэн. Эдгээр зээлүүд нь холбоогүй талуудад олгогдсон учир зээлийг зах зээлийн хүүгээр олгосон бөгөөд анх хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй гэж үзсэн. Дээрх үнэлэмжид эдгээр хэрэгслүүд нь анхдагч зах зээлд олгогдсон гэдгийг авч үзсэн болно.

Дотоодын банкуудад олгосон зээлийн үнэ цэнийн бууралт. Банк нь зээлийн багцын хувьд үнэ цэнийн бууралт гарсан эсэхийг тогтмол тооцоолдог. Банк нь багц дахь зээл тус бүрийн хувьд үнэ цэнийн бууралт үүссэн эсэхийг тухайн зээлээс ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгал буурна гэсэн мэдээлэлд үндэслэн тооцдог. Тухайн зээлдэгчийн төлбөрийн чадварт сөрөг өөрчлөлт орсон, актив хөрөнгөд сөргөөр нөлөөлж болохуйц өөрчлөлтүүд эдийн засгийн нөхцөл байдалд гарсан зэрэг зүйл дээрх мэдээллийн үндэс болж болно. Эдгээрийг илтгэх нотолгоо нь Банкны хөрөнгөд сөргөөр нөлөөлөх үндэсний болон орон нутгийн чанартай эдийн засгийн нөхцөл байдал ажиглагдсан, эсвэл зээлдэгчдийн зээлийн төлбөрийг эргэн төлөх чадварт анзаарагдсан сөрөг өөрчлөлт зэрэг байж болно.

Дангаараа их хэмжээтэй зээлийн үнэ цэнийн бууралтыг тооцоолохдоо тухайн зээлийн барьцаа хөрөнгийн чанар болон зээлийн эргэн төлөлтийг харгалзан тухайн зээлийн ирээдүйн мөнгөн урсгалын өнөөгийн үнэ цэнийг хорогдуулан тооцох аргад тулгуурладаг.

Монгол улсын банкны салбарын Активын Чанарын Үнэлгээ. 2017 оны 5 дугаар сарын 24-нд Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС)-гийн Удирдах Зөвлөл Монгол улсын эдийн засгийн реформыг дэмжих зорилгоор гурван жилийн хугацаатай Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөрийг баталсан. Азийн Хөгжлийн Банк, Дэлхийн Банк, Япон, Солонгос болон БНХАУ-ын дэмжлэгтэй хөтөлбөрийн нийт санхүүжилт 5,500 сая ам.доллар. Хөтөлбөрт банкны системийг эрүүлжүүлэх Монголбанкыг чадавхижуулах иж бүрэн арга хэмжээ багтсан. Хөтөлбөрийн хүрээнд Монголбанкнаас Монгол улсын арилжааны банкуудад Активын Чанарын Үнэлгээ (АЧҮ)-г зохион байгуулсан. АЧҮ-г Европын Төв Банкны АЧҮ-ний Удирдамж 2-ыг, тодорхой хүрээнд Монголбанкны зүгээс Монгол улсын нөхцөл байдалд тохируулан өөрчилсний дагуу хийж гүйцэтгэсэн. Урьдчилсан үр дүнг 2018 оны 1 дүгээр сард банкуудад мэдээлсэн.

4 Нягтлан бодох бүртгэлд ашигласан ач холбогдол бүхий таамаглал болон үндэслэлийн талаарх тайлангийн тодруулга (Үргэлжлэл)

АЧҮ-ний дараа Банк нь макро эдийн засгийн янз бүрийн нөхцөл байдал, төсөөллийн хувилбараар стресс тест хийх, мөн АЧҮ-ний урьдчилсан үр дүнд үндэслэн банк тус бүрт хяналт шалгалтыг хийж гүйцэхээр төлөвлөж байна. Стресс тест болон АЧҮ нь 2018 оны 3 дугаар сарын 31-нд дуусахаар төлөвлөгдсөн ба үр дүнг арилжааны банкуудад мэдээлнэ гэсэн хүлээлттэй байгаа.

Энэхүү санхүүгийн тайлангуудыг нийтэлсэн өдрийн байдлаар, АЧҮ болон стресс тестийн эцсийн үр дүн нь хүлээгдэж буй бөгөөд Монгол улсын санхүүгийн сектор болон дотоодын банк тус бүрт үзүүлэх нөлөө тодорхой бус байна. Энэ нь зах зээл, эрх зүй, зээлийн болон арилжааны банкуудын өөрийн хөрөнгийн хүрэлцээ зэрэг бусад эрсдэлийн томоохон тодорхой бус байдлыг үүсгэж байна. Арилжааны банкуудын зээлийн үнэ цэнийн бууралтын нөөцийн үнэлгээг багтаасан санхүүгийн байдалд АЧҮ болон стресс тестийн үзүүлэх санхүүгийн нөлөөг одоогийн байдлаар тооцоолох боломжгүй байна. Иймд 2017 онд энэ асуудалтай холбоотойгоор арилжааны банкуудын санхүүгийн тайланд залруулга хийгээгүй болно. Удирдлага нь Банкны дотоодын банкуудад олгосон зээл болон хөрөнгийг үнэлэхэд уг асуудлыг авч үзээгүй.

Удирдлага өөрт байгаа бүхий л мэдээлэл, тухайлбал Хяналт шалгалтын газарт байгаа банкуудын төлбөрийн чадвар, хөрвөх байдлын үзүүлэлтүүд, чанаргүй зээл болон Монгол улсын банк санхүүгийн салбарын нөхцөл байдал зэрэг мэдээллүүдийг харгалзан авч үзсэн болно. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 964 сая төгрөг (2016: 144 сая төгрөг)-ийн нөөц байгуулсан. Үнэ Тогтворжуулах Хөтөлбөрийн хүрээнд олгогдсон зээлүүдэд үнэ цэнийн бууралтын шинж тэмдэг ажиглагдаагүй учраас 2017 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар эдгээр зээлүүдэд нөөц байгуулаагүй.

Санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ. Банк эрсдэлийн удирдлагын зорилгоор бусад банкуудтай үүсмэл хэрэгслийн хэлцлүүдийг тогтмол хийдэг. Эдгээр үүсмэл хэрэгслийг бодит үнэ цэнээр бүртгэдэг.

2014 оны эхний улирлаас эхлэн Банк нь дотоодын банкуудтай урт хугацааны шинэ своп хэлцлүүдийг хийж эхэлсэн. Эдгээр нь 2-5 хүртэлх жилийн хугацаатай урт хугацаат төгрөг/ам.долларын своп хэлцлүүд болно. Банк нь 2016 оны 12 дугаар сараас хойш дотоодын банкуудтай шинэ урт хугацаат хүүгийн своп хэлцлүүдийг хийж эхэлсэн. Эдгээр нь 1-ээс 8 жилийн хугацаатай хүүгийн томъёололд үндэслэсэн төгрөг-ам.долларын своп хэлцэл юм.

Дээрх хэлцлүүдийн форвард ханшийг Мөнгөний Бодлогын Газраас эконометрик загвар ашигласан үнэлгээний аргачлалаар тооцоолсон. Дээрх урт хугацаат хэрэгслүүдийн үнийн талаар зах зээлийн бэлэн мэдээлэл байхгүй. Ажиглагдахуйц зах зээлийн мэдээлэлд суурилагагүй төсөөлөл ашиглан үнэлсэн хэрэгслийн талаарх мэдээллийг Тодруулга 36-аас үзнэ үү.

Удирдлага дээрх санхүүгийн хэрэгслийг анх хүлээн зөвшөөрөхөд олз, гарз үүсэх эсэхийг харгалзан үзсэн ба хэлцлүүд зах зээлд оролцогчдын хувьд сайн дурын үндсэн дээр явагдсан тул олз гарз үүсэхгүй гэж удирдлага үзсэн. Мөн тус үнэлэмж, дүгнэлтийг хийхэд үндсэн зах зээлийн хэрэгслийг илэрхийлж байна гэж удирдлага үзсэн болно.

Санхүүгийн хэрэгслийн анхны хүлээн зөвшөөрөлт. Банк нь Засгийн газартай хамтран хэрэгжүүлсэн үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд төгрөгийн зээлийг дотоодын банкуудад 2012 оны 11 дүгээр сараас олгож эхэлсэн. Эдгээр зээлүүдийг Засгийн газраас тогтоосон нөхцөлөөр олгосон ба Банк нь эдгээр зээлүүдийн нөхцөлийг тодорхойлоход ямар нэгэн эрхгүй байсан болно. Мөн тус хөтөлбөрт хамрагдах компаниудыг Засгийн газар тодорхойлж, тогтоосон бөгөөд Банкнаас санхүүжилтийг нь өгсөн зээлийг арилжааны банкуудаар дамжуулан компаниуд хүлээн авах эрхтэй. Үүний үр дүнд дотоодын банкуудад олгосон зээлийн хүүгийн түвшин нь жилийн 0.89-өөс 4 хувь байх боломжийг Засгийн газар бүрдүүлсэн. Бид эдгээр зээлүүдийн хүүг зах зээлийн хүүтэй адилтган үзэж, анх хүлээн зөвшөөрөх үед аливаа ашиг, алдагдал хүлээн зөвшөөрөх шаардлагатай эсэхийг үнэлж үзсэн. Энэхүү зээл нь Төв банкны үндсэн үүрэг болох мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх, инфляцыг тогтворжуулах зорилгын хүрээнд зах зээлд мөнгөний нийлүүлэлтийг хийсэн бөгөөд зээлүүд тусдаа зах зээлийн сегментийн гүйлгээ (жишээ нь үндсэн зах зээл) мөн болохыг бид харгалзаж үзсэн. Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд дотоодын банкуудад олгосон зээлийн үлдэгдэл нь 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 836,153 сая төгрөг (2016 онд 1,055,978 сая төгрөг) байна. Дотоодын банкуудад олгосон зээлийн талаар Тодруулга 9, холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын талаар Тодруулга 3-г харна уу.

4 Нягтлан бодох бүртгэлд ашигласан ач холбогдол бүхий таамаглал болон үндэслэлийн талаарх тайлангийн тодруулга (Үргэлжлэл)

Хадгаламжийн даатгалын корпорацид (ХДК)-д олгосон санхүүгийн дэмжлэг (зээлийн) анхны хүлээн зөвшөөрөлт. Банк нь Төрийн банкинд үзүүлэх санхүүгийн дэмжлэгийн хүрээнд Хадгаламжийн даатгалын корпорацид 119,900 сая төгрөгийг жилийн 0.5 хувийн хүү болон 85,000 сая төгрөгийг жилийн тэг хүүтэй 2013 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдөр олгосон. Монгол улсын банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах зорилго болон банкны системийн дахин санхүүжилтийг эцсийн зээлдүүлэгчийн хувьд зохион байгуулсан онцлог байдлыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр удирдлага тус санхүүгийн дэмжлэг бүхий зээл үндсэн зах зээлийн хүүгийн түвшинг илэрхийлнэ гэж дүгнэсэн. Эдгээр зээлийн үлдэгдэл 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 193,709 сая төгрөг (2016 онд 199,212 сая төгрөг). Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 15-аас үзнэ үү.

Зах зээлийн түвшингөөс доогуур олгосон бусад санхүүгийн хэрэгслийн анхны хүлээн зөвшөөрөлт. НББОУС 39-д санхүүгийн хэрэгслийг анх хүлээн зөвшөөрөх дүн нь түүний бодит үнэ цэнэ байна гэж заасан. Санхүүгийн хэрэгсэл нь идэвхтэй зах зээл дээр арилжаалагддаггүй болон эсвэл зах зээлийн бус хүүгээр олгогдсон тохиолдолд бодит үнэ цэнийг холбогдох үнэлгээний аргуудыг ашиглаж тодорхойлж болно. Тус үнэлэмжийг хийхдээ холбоогүй талуудын хооронд хийгдсэн ижил төстэй ажил гүйлгээ болон үр ашигт хүүгийн аргыг ашиглана. Нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого (Тодруулга 3)-д тодруулсны дагуу, удирдлага нь мөн чанарын хувьд Төв банкны үндсэн чиг үүргийг илэрхийлж чадахгүй байгаа дараах ажил гүйлгээнүүдийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөх шаардлагатай гэж үзсэн.

- Банк нь 2015 оны 9 дүгээр сарын 23-ны өдрийн байдлаар Хөгжлийн банкны нийт 60,000 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэ бүхий, жилийн 4 хувийн хүүтэй буюу зах зээлийн үнээс доогуур хүүтэй өрийн бичгийг эзэмшиж байв. Эдгээр өрийн бичгийн анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнэ 31,397 сая төгрөг байсан бөгөөд Хөгжлийн банкны үнэт цаасны нэрлэсэн үнэ болон бодит үнэ цэнийн хоорондын зөрүү болох 28,603 сая төгрөгийг 2015 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон тайлант хугацааны ашиг/алдагдалд хүлээн зөвшөөрсөн. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар өрийн бичгийн дансны үнэ 39,860 сая төгрөг (2016: 36,087 сая төгрөг) байсан. Холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг Тодруулга 3-аас, бусад дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 10-аас үзнэ үү.
- “Сайн” хөтөлбөрийг санхүүжүүлэхийн тулд Банк 453,712 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, жилийн 1-3 хувийн хүүтэй засгийн газрын үнэт цаасыг худалдан авсан. Удирдлага эдгээрийг 123,668 сая төгрөгийн бодит үнэ цэнэ бүхий санхүүгийн хөрөнгө гэж хүлээн зөвшөөрсөн ба анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн гарз нь 330,044 сая төгрөг байсан. Энэ гарзыг 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн ашиг алдагдлаар хүлээн зөвшөөрсөн. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар “Сайн” хөтөлбөртэй холбоотой үнэт цаасны дансны үнэ 60,112 сая төгрөг (2016: 127,104 сая төгрөг) байсан. Холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг Тодруулга 3-аас, бусад дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 14-өөс үзнэ үү.
- Банк нь дотоодын харилцагч нарт тодорхой шалгуур нөхцөлүүдийг хангасан тохиолдолд зээлийн хүүг зах зээлийн хүүгээс доор болтол бууруулах боломжтой зээлийг өрийн бичиг барьцаалж 2014 онд 350,000 сая төгрөг, 2016 онд 465,000 сая төгрөгөөр олгосон байна. Үүнд гэрээний нөхцөл, үйл ажиллагааны нөхцөл байдлыг холбогдох мэдээлэлд тулгуурлан үнэлсэн байна. Удирдлага эдгээр зээлдэгчид заасан нөхцөлийг хангах магадлал өндөр гэж дүгнэсэн байна. Тийм учраас зах зээлийн түвшингөөс доогуур олгосон хүүгийн түвшин нь үр ашигт хүүгийн түвшинтэй тэнцүү байх ба тус зээл олгосон өдрөөс эхлэн хүлээн зөвшөөрөгдөнө. Иймд Банкны удирдлага 2014 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон санхүүгийн тайланд 84,574 сая төгрөгийн алдагдлыг анх хүлээн зөвшөөрсөн ба тухайн өдрөөр авлагын хувьд бодит үнэ 265,426 сая төгрөг байна гэсэн тооцоог хийсэн. Мөн 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар тухайн зээлийн анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн бодит үнэ цэнэ нь 371,722 сая төгрөг, мөн өдрөөр хүүгийн орлогыг зах зээлийн түвшингөөс доогуур олгосон хүүгийн түвшинг харгалзуулан тооцоход 93,278 сая төгрөгний алдагдлыг хүлээж байна. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар таван дотоодын компаниуд болон дотоодын нэг банкны гаргасан өрийн бичгийн дансны үнэ 690,933 сая төгрөг (2016: 693,000 сая төгрөг) байсан. Холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын талаар Тодруулга 3-аас, бусад дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 15-аас үзнэ үү.

4 Нягтлан бодох бүртгэлд ашигласан ач холбогдол бүхий таамаглал болон үндэслэлийн талаарх тайлангийн тодруулга (Үргэлжлэл)

- 2016 онд Банк 100,000 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, жилийн 14 хувийн хүүтэй буюу зах зээлийн үнээс доогуур хүүтэй засгийн газрын үнэт цаас худалдаж авсан. Энэ үнэт цаасны анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнэ 95,349 сая төгрөг байсан ба анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдал нь 4,651 сая төгрөг байсан. Тус алдагдлыг зах зээлийн хүүгээс доогуур хүүгээр авсан санхүүгийн хөрөнгийн алдагдалд тооцож, 2016 оны 12 сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрсөн. Засгийн газрын үнэт цаасыг 2017 онд борлуулсан бөгөөд Засгийн газрын үнэт цаас борлуулсны олз 2,754 сая төгрөгийг 2017 оны орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн (Тодруулга 14).
- Банк 2016 онд урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл хийсэн. Энэ гэрээ нь 2016 оны 9 сарын 30-ны өдрийг хүртэл жилийн хувьсах хүүгээс 3 хувь хүүг хасаж тооцох ба 2017 оны 10 дугаар сарын 11-ний өдрөөс жилийн 7.5 хувь тогтмол хүүтэй болсон. Удирдлага тус хэлцлийг зах зээлийн хүүгээс доогуур хүү гэж үзэж байгаа бөгөөд 2016 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар, хүлээн зөвшөөрөх анхны бодит үнэ цэнэ нь 150,000 сая төгрөг, хүлээн зөвшөөрөлтийн алдагдал нь 23,426 сая төгрөг байсан. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх дансны үнэ нь 159,857 сая төгрөг (2016: 153,561 сая төгрөг) байсан. Холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогыг Тодруулга 3, бусад дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 11-ээс үзнэ үү.

Зах зээлийн хүүгээс доогуур үнэлэгдэх хөрөнгүүдийн анх хүлээн зөвшөөрсөн алдагдлыг 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх ашиг эсвэл алдагдлаар хүлээн зөвшөөрсөн байна.

Дээрх ажил гүйлгээний анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн хувьд алдагдлын хэмжээг тодорхойлохдоо, холбогдох ажил гүйлгээний талаарх мэдээллийг хооронд нь харьцуулах болон дараах итгэл үнэмшлүүдэд үндэслэн дүгнэлтийг хийсэн. Үүнд :

- Банкны бодлогын хүү нь Монгол улсын Засгийн газар болон тухайн зээлдэгчийн хувьд эрсдэл гарсан тохиолдолд арилжааны банкуудад олгосон санхүүжилт нь зах зээлийн хүүгийн түвшинг ойролцоогоор илэрхийлж төлөөлөхүйц байна гэж үзсэн;
- Банкны бодлогын хүү нь жилд 2 хувиар ахиуц байдлаар нэмэгдсэн байгаа нь дотоодын компаниудад өрийн бичгээр (Тодруулга 15) баталгаажиж олгогдсон төгрөгийн зээлийн хүүгийн түвшиний эрсдэлийг ойролцоогоор илэрхийлнэ гэж үзсэн.

Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтын үнэ цэнийн бууралт. Банк борлуулахад бэлэн өмчийн хөрөнгө оруулалтад бодит үнэ цэнэ нь их хэмжээгээр буюу удаан хугацаанд тогтмол буурч байх үед үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрдөг. “Их хэмжээгээр” буюу “удаан хугацаанд” гэдгийг тодорхойлоход тодорхой үнэлэмжүүд шаардагдана. Эдгээр үнэлэмжийг хийхдээ Банк түүхэн үнийн хөдөлгөөн, үргэлжлэх хугацаа, цар хүрээ, хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнэ өртгөөсөө хэр зэрэг бага байгаа зэргийг харгалзан үздэг.

Хадгаламжийн даатгалын корпорацид (ХДК)-д олгосон санхүүгийн дэмжлэгийн үнэ цэнийн бууралт. Төрийн банкны хувьцааг худалдан авах Засгийн газрын шийдвэрийн хүрээнд Банк 2014 онд ХДК-д 85,000 сая төгрөгийн богино хугацаат санхүүгийн дэмжлэг олгосон. Үүний үр дүнд ХДК нь Төрийн банк ХХК-ийн 75 хувийг эзэмших болсон. Гэрээнд зааснаар, Төрийн банк ХХК-ийн хувьчлалын орлогоос тухайн санхүүгийн дэмжлэгийг эргэн төлүүлнэ гэж заасан байдаг. 2014 онд Төрийн банк хувьчлагдах эсэх нь тодорхойгүй байсан ч Банк нь ХДК-д санхүүгийн дэмжлэг үзүүлсэн байна. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар зээлийн эргэн төлөлт 3,500 сая төгрөг (2016: тэг) байсан. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 15-аас үзнэ үү.

ХДК-д олгосон 119,900 сая төгрөгийн зээлийн зорилго нь Монголын банкны секторыг тогтворжуулах явдал байсан. Уг зээл нь 2023 оны 9 дүгээр сарын 30-нд эргэн төлөгдөх гэрээний нөхцөлтэй. 2017 оны эхний улирал болон 2016 оны жилийн эцсийн байдлаар ХДК-д олгосон зээлийн эргэн төлөлтийн магадлал болон тодорхой бус байдлыг харгалзан үзсэний үндсэн дээр 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар уг зээлийн дансны үнэ 114,212 сая төгрөг байсан. Зээлийн эргэн төлөлт 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар 2,000 сая төгрөг (2016: тэг) байсан. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 15-аас үзнэ үү.

4 Нягтлан бодох бүртгэлд ашигласан ач холбогдол бүхий таамаглал болон үндэслэлийн талаарх тайлангийн тодруулга (Үргэлжлэл)

Эрх хүлээн авагч томилогдсон банкуудад тавих хяналт. Банк нь Эрх хүлээн авагч томилсон банкуудад хяналтын эрхтэй эсэх болон тэдгээрийг санхүүгийн тайланд нэгтгэх шаардлагатай эсэхийг тодорхойлохдоо Банк болон тухайн банкуудын хоорондын харилцааны бодит байдлын талаар үнэлэлт хийсэн. Уг үнэлэлтийг хийхдээ дараах байдлыг харгалзан үзсэн:

- Банк нь хуулийн шаардлагын дагуу Эрх хүлээн авагч томилсон;
- Эрх хүлээн авагч нь зөвхөн итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчийн байр сууринаас хандаж банкны татан буулгах тодорхой зорилготой ба тухайн банкны ямар нэгэн стратегийн шийдвэрийг гаргадаггүй;
- Эрх хүлээн авагч нь хуулиар тодорхойлсон хүрээнд ажиллах ба өр барагдуулах дарааллыг мөн хуулиар тодорхойлсон. Иймд, Эрх хүлээн авагч нь Банкны үр өгөөжид нөлөөлөх зорилгоор тодорхой шийдвэр гаргах эрхгүй болно;
- Хэдийгээр Банк нь Эрх хүлээн авах үйл ажиллагааны хүрээнд банкуудад зээл олгож болох боловч энэхүү зээлийг хадгаламж эзэмшигчдийн хадгаламжийг эргүүлэн төлөх баталгааны хуулийн дагуу Засгийн газрын үүргийг биелүүлэхийн тулд Засгийн газрын нэрийн өмнөөс олгох болно. Ийм учраас эдгээр зээлийн авлагын үр өгөөж нь Засгийн газрын бондын хэлбэртэй байна гэж удирдлага үзэж байна;
- Эрх хүлээн авагчийн үйл ажиллагаанаас авсан үр өгөөж бага байна.

Дээрх зүйлүүд дээр үндэслэн хэдийгээр Банк нь эрх хүлээн авсан банкуудын үйл ажиллагааг удирдах эрхтэй боловч өөрийн эрхээ үр ашигт нөлөөлөх зорилгоор ашиглаж болохгүй ба тэдгээр үр ашиг нь эрх хүлээн авсан банкны гүйцэтгэлээс хамаардаггүй болно. Иймд удирдлага эдгээр банкуудыг санхүүгийн тайланд нэгтгэх шаардлага байхгүй гэж үзэж байна.

Хадгаламжийн даатгалын корпорац (ХДК)-д тавих хяналт. Банк Хадгаламжийн даатгалын корпорац (ХДК)-д хяналтын эрхтэй эсэх болон улмаар Банкны санхүүгийн тайланд түүнийг нэгтгэх хэрэгтэй эсэхийг тодорхойлохдоо Банк болон ХДК-ийн хоорондын харилцааны бодит байдлын талаар үнэлэлт хийсэн. Уг үнэлэлтийг хийхдээ дараах байдлыг харгалзан үзсэн. Үүнд:

- ХДК-ийн эрх мэдэл,
- ХДК-ийн үйл ажиллагаа дахь оролцооноос өгөөж хүртэх нөхцөл байдал, ХДК дахь өөрийн эрх мэдлээ ашиглан Банкны хүртэх ашгийн хэмжээнд нөлөөлөх чадвар. Банк ХДК-ийн үйл ажиллагаанд шууд оролцож чаддаг бол Банк ХДК-д эрх мэдэлтэй гэж үзнэ. ХДК-ийн дүрмийн дагуу Үндэсний хороо нь долоон гишүүнээс бүрдэх бөгөөд Банкны Тэргүүн Дэд ерөнхийлөгч Үндэсний хорооны гишүүн бөгөөд дарга нь байна. Үндэсний хорооны бусад зургаан гишүүд нь:
- Санхүү төсвийн асуудал эрхэлсэн төрийн захиргааны төв байгууллагын Төрийн нарийн бичгийн дарга;
- Санхүүгийн зохицуулах хорооны дэд дарга; ХДК-ийн Гүйцэтгэх захирал;

Гурван гишүүнийг Банкны Ерөнхийлөгч, Сангийн сайд болон Банкуудын холбооноос нэр дэвшүүлнэ, харин Банкны Ерөнхийлөгч болон Сангийн сайдын хамтарсан тушаалаар томилно. (Банкуудын холбоо нь банкуудаас бүрдэх бөгөөд Банк ордоггүй байна.) Корпорацитай холбоотой бүх шийдвэр нь Үндэсний хорооны долоон гишүүний саналаар батлагдах ба аль нэг гишүүн нь ХДК-ийн үйл ажиллагааг удирдах давуу эрхгүй байна. Банкны Тэргүүн Дэд ерөнхийлөгч нь Үндэсний хороог даргалах боловч ХДК-ийн үйл ажиллагааг дангаар удирдах эрхгүй. Мөн Банк бусад гурван гишүүдийг томилох хязгаарлагдмал эрхтэй байгаа нь ХДК-д хяналт болон нөлөөгүй гэдгийг илэрхийлж байна. Иймд Удирдлага ХДК-ийн үйл ажиллагааг санхүүгийн тайландаа нэгтгэх шаардлагагүй гэж үзсэн болно.

Тасралтгүй байх зарчим. Удирдлага нь эдгээр санхүүгийн тайланг тасралтгүй байх зарчмын дагуу бэлтгэсэн. 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны өөрийн хөрөнгө сөрөг, өр төлбөртэй гарсан ба Банк нь Үндэсний мөнгөн тэмдэгтийг гаргагч этгээд тул төгрөгийн хувьд хөрвөх чадварын эрсдэлд орохгүй гэж үзсэн бөгөөд урьдчилан харах болон ирээдүйд тасралтгүй байх зарчмын дагуу Банк үйл ажиллагаагаа үргэлжлүүлэхгүй байх эрсдэл тохиолдохгүй гэдэгт удирдлага итгэлтэй байна.

4 Нягтлан бодох бүртгэлд ашигласан ач холбогдол бүхий таамаглал болон үндэслэлийн талаарх тайлангийн тодруулга (Үргэлжлэл)

Барилгын дахин үнэлгээ. Банк нь барилга байгууламжийн бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтийг бусад орлогод дахин үнэлсэн дүнгээр бүртгэдэг. Банк 2013 онд барилгын бодит үнэ цэнийг үнэлүүлэхээр хараат бус үнэлгээний байгууллагатай гэрээ байгуулсан. Барилгуудыг тухайн хөрөнгийн шинж чанар, байршил, нөхцөл байдал гэх мэт зах зээлийн бусад хүчин зүйлүүдэд тохируулан үнийг харьцуулах замаар зах зээлийн үнэлгээний сууриар үнэлсэн. Удирдлага нь 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар барилгын бодит үнэ цэнийг бүртгэлийн дүнгээс их өөрчлөгдөөгүй гэж үнэлсэн ба энэхүү үнэлгээ нь удирдлагаас барилгуудтай холбоотойгоор өөрсдийн хуримтлуулсан туршлага болон Тодруулга 16-д үзүүлсэн бусад таамаглалуудын талаарх үнэлэмжийг хийхийг шаарддаг.

5 Шинэ буюу өөрчлөлт орсон стандартуудын тайлбар, хэрэгжилт

2017 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн Банкны мөрдөж буй болон шинээр батлагдсан стандартууд, тэдгээрийн тайлбарууд:

Бодит бус олзод хойшлогдсон татварын хөрөнгө хүлээн зөвшөөрөх – НББОУС 12-т орсон нэмэлт өөрчлөлт (2016 оны 1 дүгээр сарын 19-нд батлагдсан ба 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс эхлэх болон түүнээс хойших тайлант жилүүдэд дагаж мөрдөгдөнө) Нэмэлт өөрчлөлтөөр өрийн хэрэгслээс үүссэн бодит бус гарзад хойшлогдсон татварыг хүлээн зөвшөөрөх шалгуур үзүүлэлтүүдийг илүү тодорхой болгосон. Байгууллага нь өрийн хэрэгслийг зах зээлийн хүүгээр хорогдуулсан мөнгөн гүйлгээнээс үүссэн бодит бус гарзад хойшлогдсон татварын хөрөнгө хүлээн зөвшөөрнө. Хойшлогдсон татварын хөрөнгийн эдийн засгийн үр өгөөж нь өрийн хэрэгслийн эзэмшигч ирээдүйд олз хүртэж уг олзод татвар төлөхгүй байснаар бий болох юм. Дээрх стандартын нэмэлт өөрчлөлт Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

Тодруулгын шаардлагад орсон өөрчлөлтүүд – НББОУС 7-д орсон өөрчлөлт (2016 оны 1 дүгээр сарын 29-ний өдөр батлагдсан ба 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайлангуудад дагаж мөрдөгдөнө). НББОУС 7-д санхүүжилтийн үйл ажиллагааны өр төлбөрийн хөдөлгөөнийг тодруулгад тусгахыг нэмэлт өөрчлөлтөөр оруулсан. Дээрх стандартын нэмэлт өөрчлөлт Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

2014-2016 онуудад СТОУС-уудад хийгдсэн сайжруулалтууд (2016 оны 12 дугаар сарын 8-ны өдөр батлагдсан ба СТОУС 12-ын өөрчлөлт 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайлангуудад дагаж мөрдөгдөнө). Залруулга нь Банкны санхүүгийн тайлангуудад материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

6 Нягтлан бодох бүртгэлийн шинээр батлагдсан мэдэгдлүүд

2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдөр болон түүнээс хойших тайлант хугацаанд заавал мөрдөх стандартууд ба тайлбарууд шинээр батлагдаж, хэвлэн нийтлэгдсэн ба эдгээрийг Банк хугацаанаас өмнө хэрэгжүүлж эхлээгүй.

СТОУС 9, “Санхүүгийн хэрэгсэл: Ангилал ба Хэмжилт” (2014 оны 7 дугаар сард нэмэлт өөрчлөлт оруулсан ба 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс эхэлсэн болон түүнээс хойших санхүүгийн тайланд дагаж мөрдөнө.) Энэхүү стандартын гол агуулгаас дурдвал:

- Санхүүгийн хөрөнгүүдийг дараагийн тайлант үе бүрт хорогдуулсан өртгөөр нь хэмжих, бусад дэлгэрэнгүй орлогод бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бүртгэгдэх бодит үнэ цэнээр нь хэмжих болон тайлант үеийн ашиг алдагдалд бодит үнэ цэнийн зөрүү нь бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүд гэж 3 ангилна.

6 Нягтлан бодох бүртгэлийн шинээр батлагдсан мэдэгдлүүд (Үргэлжлэл)

- Өрийн хэрэгслийг ангилах нь аж ахуйн нэгжийн санхүүгийн хөрөнгийг удирдах бизнесийн модел болон гэрээнд заасан мөнгөн гүйлгээ нь зөвхөн үндсэн зээл болон хүүгийн төлбөр байх эсэхээс хамаарна. Хэрэв өрийн хэрэгсэл нь зөвхөн үндсэн зээл болон хүүгийн төлбөрийг авах зорилготой байвал хорогдуулсан өртгөөр бүртгэнэ. Хэрэв аж ахуйн нэгж нь өрийн хэрэгслийг үндсэн зээлийн төлбөр болон хүүг авах мөн шаардлагатай тохиолдолд зарах зорилгоор эзэмшиж байвал бусад дэлгэрэнгүй орлогод бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бүртгэгдэх бодит үнэ цэнээр нь хэмжих санхүүгийн хөрөнгө гэж ангилна. Үндсэн зээл болон хүүгийн төлбөрийн мөнгөн гүйлгээгүй санхүүгийн хөрөнгийг тайлант үеийн ашиг алдагдалд бодит үнэ цэнийн зөрүү нь бүртгэгдэх санхүүгийн хөрөнгүүд гэж ангилна (жишээ нь дериватив). Нуугдмал деривативыг санхүүгийн хөрөнгөөс салгаж үзэхгүй болсон ба зөвхөн үндсэн зээл болон хүүгийн төлбөрийн нөхцлийг хангаж буй эсэхийг үнэлнэ.
- Бүх өмчийн хэрэгслийг дараагийн тайлант үеүдэд бодит үнэ цэнээр хэмжинэ. Хэрэв санхүүгийн хөрөнгийг арилжаалах зорилгоор эзэмшээгүй бол бусад дэлгэрэнгүй орлогод бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бүртгэгдэх ангиллын сонголтыг хийж болох ба энэ сонголтыг буцаах боломжгүй. Хэрэв өмчийн хэрэгслийг арилжаалах зорилготой бол тайлант үеийн ашиг алдагдалд бодит үнэ цэнийн зөрүүг нь бүртгэнэ.
- НББОУС 39-ийн ангилал болон хэмжилтийн ихэнх шаардлагууд нь СТОУС 9-д шилжихдээ өөрчлөгдөөгүй. Гол өөрчлөлт нь бусад дэлгэрэнгүй орлогод бодит үнэ цэнийн өөрчлөлт нь бүртгэгдэх бодит үнэ цэнээр хэмжсэн санхүүгийн өр төлбөрийн зээлийн эрсдэлийн тайланд өөрчлөлтийн нөлөөний талаар тусгах шаардлагатай гэж заасан.
- СТОУС 9-д үнэ цэнийн бууралтыг хүлээн зөвшөөрөх шинэ загвар болох ирээдүйд учирч болох зээлийн гарзын загварыг танилцуулсан. Эхний хүлээн зөвшөөрөлтөөс хойш санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн чанарт гарах өөрчлөлтөд үндэслэсэн “3 үе шат”-ны арга байна гэж заасан. Практикийн хувьд шинэ аргаар үнэ цэнэ нь буураагүй санхүүгийн хөрөнгийг (дансны авлагын хувьд авлага хаагдах хүртэл буюу хугацаанд үндэслэхгүйгээр учирч болох эрсдэлийн гарзын сан байгуулна) анх хүлээн зөвшөөрөхдөө ирэх 12 сард учирч болох зээлийн гарзыг тэр даруйд нь хүлээн зөвшөөрнө гэж заасан. Зээлийн эрсдэлд томоохон сөрөг өөрчлөлт гарсан тохиолдолд 12 сарын биш хугацаагүй учирч болох зээлийн гарзын сан байгуулна. Энэхүү загварт түрээс болон дансны авлагыг арай энгийн байдлаар авч үзсэн.
- Хэйджийн бүртгэлийг аж ахуйн нэгжийн эрсдэлийн удирдлагатай уялдахуйц байхаар нэмэлт өөрчлөлт оруулсан. СТОУС 9-д макро хэйджийг хэрхэн бүртгэх талаар тусгаагүй тул СТОУС 9-ийн хэйджийн бүртгэл эсвэл НББОУС 39-ийн хэйджийн бүртгэлийг үргэлжлүүлэн ашиглах талаар нягтлан бодох бүртгэлдээ тусгах сонголтыг аж ахуйн нэгжид үлдээсэн.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн хөрөнгө, санхүүгийн өр төлбөр болон тухайн өдрөөрх нөхцөл байдалд хийсэн дүн шинжилгээнд үндэслэн Банкны Удирдлага нь 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-нээс эхлэх тайлант жилүүдийн санхүүгийн тайланд СТОУС 9 материаллаг нөлөө үзүүлнэ гэж үзэж байна.

2018 оны эхний улиралд Банкны удирдлага нь СТОУС 9-ийг хэрэгжүүлэхийн тулд олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн аудитын компанитай хамтран ажиллаж байна. 2018 оны 6 дугаар сард Банк нь 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх Банкны санхүүгийн хөрөнгө болон санхүүгийн өр төлбөрийн дүн шинжилгээг хийж дуусахаар төлөвлөж байгаа бөгөөд 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-ний өдрөөс эхлэн шинэ стандартыг хэрэгжүүлж эхэлснээр санхүүгийн тайлангуудад үзүүлэх нөлөөллийг тухайн үеийн бодит байдал, нөхцөл байдалд үндэслэн үнэлэх болно.

Санхүүгийн хөрөнгүүдийн ангилал ба хэмжилтийн гол өөрчлөлт нь үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээлтэй холбоотой бөгөөд энэ нь ОЗДХЗБҮЦ/ДОДХЗБҮЦ гэж ангилагдах магадлалтай. НББОУС 39-ийн дагуух үүссэн алдагдлын загвараас СТОУС 9-ийн дагуух хүлээгдэж буй алдагдлын загвар руу шилжих үеийн нөлөөллийн ерөнхий шинжилгээ болон өнөөгийн мэдэгдэж буй мэдээлэлд үндэслэхэд 2017 оны 12-р сарын 31-ний өдрийн байдлаарх санхүүгийн хөрөнгө болон эздийн өмч нь 3,894 сая төгрөгөөр буурахаар байна. Энэ дүнд СТОУС 9-ийн дагуух бүх санхүүгийн хөрөнгүүдийн эрсдэлийн сангийн нөлөөлөл багтсан. 2018 оны СТОУС 9-ийн дагуух бодит үр дүн нь энэхүү дүнгээс ялгаатай байж болзошгүй, учир нь Банк нарийвчилсан үнэлгээг бүрэн хийж дуусаагүй байна. Мөн энэ дүнд үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээлийн дахин үнэлгээний нөлөөлөл багтаагүй, учир нь СТОУС 9-ийн дагуух ангилал ба хэмжилтийн үнэлгээ нь хийгдэж дуусаагүй байна.

6 Нягтлан бодох бүртгэлийн шинээр батлагдсан мэдэгдлүүд (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн өр төлбөрийн хувьд материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй. Түүнчлэн шинэ стандартад өргөтгөсөн тодруулгын шаардлага болон толилуулгын өөрчлөлт багтсан. Эдгээр нь ялангуяа шинэ стандартыг хэрэгжүүлж эхлэх жилийн Банкны санхүүгийн хэрэгслийн талаар тодруулгын мөн чанар болон хэмжээнд ихээхэн өөрчлөлт үзүүлэх төлөвтэй байна.

СТОУС 15, Харилцагчидтай байгуулсан гэрээний орлого (2014 оны 5 дугаар сарын 28-нд батлагдсан ба 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайланд дагаж мөрдөнө). Шинэ стандартаар бараа, ажил үйлчилгээг харилцагчид шилжүүлсэн үед ажил гүйлгээний үнээр орлогыг заавал хүлээн зөвшөөрнө гэсэн үндсэн зарчмыг танилцуулсан. Салгаж болохуйц багцын бараа, ажил үйлчилгээний орлогыг салгаж бүртгэнэ, гэхдээ гэрээний хөнгөлөлт, урамшууллыг холбогдох зүйлд нь заавал хуваарилж бүртгэнэ гэж заасан. Харилцагчидтай байгуулсан гэрээний эрсдэлийг бууруулахтай холбоотой гарсан зардлыг капиталжуулж гэрээний орлого олох хугацаанд хорогдуулна. Дээрх стандартын нэмэлт өөрчлөлт Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

СТОУС 15-ын Нэмэлт өөрчлөлт, Харилцагчидтай хийсэн гэрээний орлого (2016 оны 4 дүгээр сарын 12-ны өдөр батлагдсан, 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайланд дагаж мөрдөнө). Тус өөрчлөлтөөр стандартын үндсэн зарчим нь өөрчлөгдөөгүй боловч дараах зарчмуудыг хэрэглэх шаардлагатай гэж заасан. Эдгээр нэмэлт, өөрчлөлт нь гүйцэтгэлийн үүргийг хангалтыг гэрээнд (сайн, үйлчилгээний хангагчийг) хэрхэн тодорхойлох, болон тодруулах; компани нь үндсэн болон агент (эсвэл үйлчилгээг үзүүлэгч) (үйлчилгээний зохион байгуулах үүрэг нь сайн) байгаа эсэхийг хэрхэн тогтоох, хэрхэн тусгай зөвшөөрөл олгох үед буюу цаг хугацааны хувьд хаана хүлээн зөвшөөрөх ёстой эсэхийг тодорхойлоход ашиглахыг заасан. Үүнээс гадна шинэ стандартыг анх мөрдөх явцад нэмэлт хоёр тусламжийг олгосон нь компанийн зардал болоод нарийн төвөгтэй байдлыг хөнгөвчилсөн. Дээрх стандартын нэмэлт өөрчлөлт Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

СТОУС 16 “Түрээс” (2016 оны 1 дүгээр сард батлагдсан ба 2019 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайланд дагаж мөрдөнө). Шинэ стандартаар түрээсийн хүлээн зөвшөөрөлт, дараа үеийн хэмжилт, тайлагнал болон тодруулгыг хэрхэн бэлтгэх талаар зарчмуудыг зааж өгсөн. Бүх түрээсийн хувьд түрээслэгч түрээсийн хөрөнгийг ашиглаж эхлэх үеэс эхлэн хөрөнгийг ашиглах эрхийг эзэмших ба хэрэв түрээсийн төлбөрийг олон удаагийн төлбөрөөр хийх бол түрээслэгч түрээслүүлэгчээс санхүүжилт авсан гэж үзнэ. Тиймээс НББОУС 17-д заасны дагуу түрээсийг үйл ажиллагааны болон санхүүгийн түрээс гэж ангилна гэж заасан байсныг хасаж түрээсийн бүртгэлийн нэг л загварыг НББОУС 16-аар танилцуулсан. Түрээслэгч а) 12 сараас дээш хугацаатай бүх төрлийн түрээстэй холбоотой хөрөнгө өр төлбөр бүртгэх, б) орлогын тайланд түрээсийн хөрөнгийн элэгдлийг түрээсийн төлбөрийн хүүгийн зардлаас тусад нь тайлагнана. НББОУС 17-д заасан түрээслүүлэгчтэй холбоотой бүртгэлийн заалтын ихэнх хэсгийг НББОУС 16-д оруулсан. Тиймээс түрээслүүлэгч түрээсийг шинж чанараас нь хамааруулан санхүүгийн болон үйл ажиллагааны түрээсийн аль нэгээр нь бүртгэнэ. Дээрх стандартын нэмэлт өөрчлөлт Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

СТОУС 10 болон НББОУС 28-д орсон нэмэлт өөрчлөлтүүд-Хөрөнгө оруулагч, түүний хараат компани болон хамтарсан үйлдвэрийн хооронд хөрөнгө борлуулах болон хандивлах (2014 оны 9 дүгээр сарын 11-ний өдөр батлагдсан ба 2016 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайланд дагаж мөрдөнө). Хөрөнгө оруулагч, түүний хараат компани болон хамтарсан үйлдвэрийн хооронд хөрөнгө борлуулах болон хандивлах ажил гүйлгээг хэрхэн бүртгэх талаар СТОУС 10 болон НББОУС 28-д ялгаатай байдлаар тусгасан байдлыг арилгахад чиглэгдсэн. Өөрчлөлтийн үр дүнд, хөрөнгө борлуулах эсвэл хандивлах ажил гүйлгээ нь бизнесийн шинж чанартай бол олз, гарзыг нийт дүнгээр хүлээн зөвшөөрнө гэж заасан. Бизнесийн үйл ажиллагаанд ашиглагддаггүй хөрөнгийг хараат компани эзэмшиж байсан ч хөрөнгө борлуулах болон хандивлах ажил гүйлгээний олз, гарзыг хэсэгчлэн хүлээн зөвшөөрнө. Дээрх стандартын нэмэлт өөрчлөлт Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

6 Нягтлан бодох бүртгэлийн шинээр батлагдсан мэдэгдлүүд (Үргэлжлэл)

Хувьцаанд суурилсан төлбөр - СТОУС 2-т орсон өөрчлөлтүүд (2016 оны 6 дугаар сарын 20-ны өдөр батлагдсан ба 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайлангуудад дагаж мөрдөгдөнө). Өөрчлөлтийн гол санаа нь зах зээлийн бус гүйцэтгэлийг харгалзан үзэх хугацааны талаарх нөхцөл нь мөнгөөр төлөгдөх хувьцаанд суурилсан төлбөрийн гүйлгээнд өмчөөр төлөгдөхтэй ижил маягаар нөлөөлнө. Өөрчлөлтөөр зах зээлийн бус үйл ажиллагааны хэрэгжих нөхцөлүүд нь өмчийн хэрэгслээр төлөгдөх урамшууллын нэгэн адилаар мөнгөөр төлөгдөх хувьцаанд суурилсан төлбөрийн ажил гүйлгээний хэмжилтэд нөлөөлөхийг зааж өгсөн. Нэмэлт өөрчлөлт нь мөн аж ахуйн нэгж цэвэр дүнгээр тооцоо хийх гүйлгээнээс өмчийн хэрэгслийн (эсрэг тохиолдолд хувьцаанд суурилсан төлбөртэй холбоотой татварын өрийг барагдуулсны төлөө хэрэгжсэний дараа гаргах) тодорхой хэсгийг суутгаж авах гүйлгээний ангиллыг тодруулж өгсөн. Ийм зохицуулалт бүхий хэрэгслийг бүхэлд нь өмчийн хэрэгслээр төлөгдөх байдлаар ангилж болно.

Эцэст нь нэмэлт өөрчлөлт нь өмчийн хэрэгслээр төлөгдөхөөр болж өөрчлөгдсөн мөнгөөр төлөгдөх хувьцаанд суурилсан төлбөрийн нягтлан бодох бүртгэлийг дараах байдлаар тодруулсан: (а) хувьцаанд суурилсан төлбөрийг өмчийн хэрэглүүрт нэмэлт өөрчлөлт оруулсан өдрийн бодит үнэ цэнээр хэмжих, (б) өр төлбөрийг өөрчлөлт орсны дараа данснаас хасах, (в) өмчийн хэрэгслээр төлөгдөх хувьцаанд суурилсан төлбөрийг өөрчлөлт орох өдөр хүртэлх үйлчилгээ үзүүлсэн хэмжээгээр хүлээн зөвшөөрөх, мөн (г) өөрчлөлт орсон өдрөөрх өр төлбөрийн дансны үнэ болон мөн өдрөөрх өмчид хүлээн зөвшөөрөгдсөн дүн хоорондын зөрүүг нэн даруй орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрөх. Дээрх стандартын нэмэлт өөрчлөлт Банкны санхүүгийн тайланд ямар нэгэн материаллаг нөлөө үзүүлэхгүй.

Даатгалын гэрээ СТОУС 4-ийг Санхүүгийн хэрэгсэл СТОУС 9-ийн хамт хэрэглэх, СТОУС 4-ийн өөрчлөлтүүд (2016 оны 12 дугаар сарын 12-ны өдөр батлагдсан ба түр чөлөөлөгдөх сонголтыг хэрэглэж буй эсвэл СТОУС 9-ийг хэрэглэж эхэлсэн бөгөөд үечилсэн аргыг ашиглаж буй компаниудын хувьд хэрэглэж байгаа аргаас нь хамаараад 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайлангуудад дагаж мөрдөгдөнө). Өөрчлөлт нь Санхүүгийн тайлангийн хэрэгслийн шинэ стандарт болох СТОУС 9-ийг хэрэгжүүлэх, СТОУС 4-ийн оронд гаргахаар Стандартын Хорооны ажиллаж буй шинэ стандартыг хэрэгжиж эхлэхээс өмнө гарч болох асуудлуудыг хөндсөн. Энэ асуудлуудад тайлагнасан үр дүнгийн түр зуурын тогтворгүй байдлын талаар тусгасан. Өөрчлөлт нь 2 аргыг танилцуулж байгаа ба үүнд үечилсэн арга болон хойшлуулах арга орно. Шинэ стандарт нь даатгалын гэрээ гаргадаг бүх компаниудад даатгалын гэрээний шинэ стандарт гарахаас өмнө СТОУС 9-ийг хэрэглэж байхад гарч болох тогтворгүй байдлын талаар ашиг алдагдал хүлээн зөвшөөрөхөөс илүүтэйгээр бусад дэлгэрэнгүй орлогод хүлээн зөвшөөрөх сонголт өгсөн. Мөн өөрчлөгдсөн стандарт үйл ажиллагаа нь даатгалын гэрээтэй илүү холбоотой компаниудад СТОУС 9-ийг 2021 он хүртэл ашиглахгүй байж болох түр чөлөөлөлт өгсөн. СТОУС 9-ийг ашиглахыг хойшлуулж буй компаниудын хувьд одоо мөрдөж буй Санхүүгийн хэрэгсэл буюу НББОУС 39-ийг үргэлжлүүлэн ашиглана. СТОУС 4-ийн одоогийн хувилбарт орж буй өөрчлөлтүүд нь түр зуурын тогтворгүй байдлын талаар холбогдох зохицуулахыг хийх бололцоог олгосон.

6 Нягтлан бодох бүртгэлийн шинээр батлагдсан мэдэгдлүүд (Үргэлжлэл)

2014-2016 онуудад СТОУС-уудад хийгдсэн сайжруулалтууд (2016 оны 12 дугаар сарын 8-ны өдөр батлагдсан ба СТОУС 12-ын өөрчлөлт 2017 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх, СТОУС 1 болон НББОУС 28-ын өөрчлөлт 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайлангуудад дагаж мөрдөгдөнө). Тус сайжруулалт нь 3 стандартад нөлөөлсөн. СТОУС 12-т тусгагддаг охин компаниуд, хамтарсан үйлдвэр болон хараат компаниудын нэгтгэсэн санхүүгийн мэдээллүүдтэй болон СТОУС 5-ыг хэрэглэдэг борлуулахад бэлэн болон зогсоох гэж буй үйл ажиллагаанд ангилагдсан байгууллагын бусад байгууллагууд дахь ашиг сонирхолтой холбоотойгоос бусад тодруулгуудад тавигдах шаардлагуудыг онцлох замаар СТОУС 12 тодруулгын шаардлагуудын цар хүрээг илүү тодорхой болгох өөрчлөлт орсон. СТОУС 1-ийн өөрчлөлт нь Санхүүгийн хэрэгслүүд, ажилчдад олгох тэтгэмжийг болон хөрөнгө оруулагч нэгжүүдийн тодруулгын шаардлагыг СТОУС мөрдөхөөс түр хугацаагаар чөлөөлсөн заалт байсныг уг богино хугацааны чөлөөлөлт зорилгынхоо дагуу хэрэглэгдсэний дараа болиулна. НББОУС 28 хөрөнгө оруулсан хамтарсан үйлдвэрүүд, хамтын хөрөнгө оруулалтын сангууд, хөрөнгө оруулалттай холбоотой даатгалын сангууд болон хөрөнгө оруулалтын нэгдсэн сангуудыг НББОУС 28-ын дагуу бодит үнэ цэнийг хэмжихэд хөрөнгө оруулалтаар тус бүрээр нь авч үзэх сонголт өгсөн. Мөн байгууллага хөрөнгө оруулагч бүхий нэгж биш мөртлөө хараат компани болон хамтарсан үйлдвэртэй тохиолдол мөн хөрөнгө оруулагч нэгж гэж үздэг. НББОУС 28 хараат болон хамтарсан компаниа өмчийн аргаар бүртгэх байсан ч хөрөнгө оруулагч нэгжийг бодит үнэ цэнийн аргын тусламжтайгаар хэмжих боломжийг хэвээр үлдээхийг зөвшөөрсөн болно. Тус өөрчлөлт мөн тус сонголт хөрөнгө оруулалт тус бүрээр байж болохыг тодруулж өгсөн. Удирдлага одоогоор тус өөрчлөлтийг Банкны санхүүгийн тайланд нөлөөлөх нөлөөллийг үнэлж байна.

Гадаад валютаарх гүйлгээ болон Урьдчилгааг авч үзэх - СТОУС-ын Тайлбар 22 (2016 оны 12 дугаар сарын 8-ны өдөр батлагдсан ба 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайлангуудад дагаж мөрдөгдөнө). Тус тайлбар нь гадаад валютаар хийгдсэн урьдчилгаанаас үүссэн мөнгөн бус хөрөнгө ба өр төлбөрийг хүлээн зөвшөөрөхөө болих үед үүсэх холбогдох хөрөнгө болон орлого эсвэл зарлагын анхлан хүлээн зөвшөөрөлтөд зөв ханшийг хэрэглэхийн тулд гүйлгээний өдрийг хэрхэн зөв тогтоох асуудлыг хамардаг. НББОУС 21-ийн дагуу холбогдох хөрөнгө болон орлого эсвэл зарлагын анхлан хүлээн зөвшөөрөлтөд зөв ханшийг хэрэглэхийн тулд тогтоосон гүйлгээ хийгдсэн өдөр нь урьдчилгаанаас гарч ирсэн мөнгөн бус хөрөнгө ба өр төлбөрийг анхлан хүлээн зөвшөөрсөн өдөр байна. Хэрэв үүнд урьдчилгаа гэж үзэх олон удаагийн төлбөр өгсөн эсвэл авсан байвал байгууллага гүйлгээ хийгдсэн тухайн өдөр бүрийг тодорхойлох ёстой. СТОУСТ 22 нь урьдчилгаанаас зөвхөн мөнгөн бус хөрөнгө эсвэл өр төлбөр хүлээн зөвшөөрч байгаа үед л хэрэглэгдэнэ. СТОУСТ нь мөнгөн болон мөнгөн бус хөрөнгө өр төлбөрийн тодорхойлолтын талаарх зааварчилгааг өгдөггүй. Урьдчилгаа болох төлбөрийг авах эсвэл өгөх үед ерөнхийдөө мөнгөн бус хөрөнгө эсвэл өр төлбөр үүсдэг боловч мөнгөөр төлөгдөх хөрөнгө эсвэл өр төлбөр мөн үүсч болдог. Байгууллага өөрсдийн үнэлэмжээр мөнгөн эсвэл мөнгөн бус зүйлсийг тодорхойлно. Банк одоогоор энэ шинэ стандартын санхүүгийн тайланд нөлөөлөх нөлөөллийг үнэлж байна.

Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгө - НББОУС 40-ийн өөрчлөлтүүд (2016 оны 12 дугаар сарын 8-ны өдөр батлагдсан ба 2018 оны 1 дүгээр сарын 1-нээрх болон түүнээс хойших санхүүгийн тайлангуудад дагаж мөрдөгдөнө). Дуусаагүй барилгад байгаа хөрөнгийг шилжүүлэх мөн шилжихэд тавигдах шаардлагуудыг тодруулж өгсөн. НББОУС 40-д дуусаагүй барилгад байгаа Хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийг шилжүүлэхэд уг өөрчлөлт орохоос өмнө тодорхой зааварчилгаа байгаагүй. Энэ өөрчлөлтөөр өмнө нь бараа материалд ангилагдаж байсан дуусаагүй барилгад байгаа хөрөнгийг ашиглах зориулалт нь өөрчлөгдөнө гэсэн нотолгоо байгаа бол хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгөнд шилжүүлэхийг хориглохгүй гэдгийг тодруулж өгсөн. Мөн уг хөрөнгийг ашиглах зориулалт нь өөрчлөгдсөн гэсэн нотолгоотой, тус хөрөнгө нь хөрөнгө оруулалтын зориулалттай үл хөдлөх хөрөнгийн шалгуурыг хангасан талаар үнэлэлт хийгдсэн бол шилжүүлэлт хийгдэж болно гэдгийг тодруулж өгсөн. Ийм ашиглах зориулалтын өөрчлөлт нь нотолгоотой байх ёстой. Өөрчлөлт нь Банкны санхүүгийн тайлангуудад материаллаг өөрчлөлт үзүүлэхгүй гэж үзэж байна.

Дээр дурдсанаас бусдаар шинэ стандартууд болон өөрчлөлтүүд нь Банкны санхүүгийн тайлангуудад томоохон нөлөө үзүүлэхгүй болно.

7 Мөнгө болон түүнтэй адилтгах хөрөнгө

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Тодруулга	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Бэлэн мөнгө		76,895	38,953
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө:			
- Гадаад валютын богино хугацаат хадгаламж	8	2,034,346	844,408
- Хугацаагүй хадгаламж	8	956,442	466,869
- Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	8	145,301	143,110
Нийт мөнгө болон түүнтэй адилтгах хөрөнгө		3,212,984	1,493,340

Дээрх дүнгүүдийг Мөнгөн Гүйлгээний Тайлангийн зорилгоор мөнгө болон түүнтэй адилтгах хөрөнгө гэж тайлагнасан.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх Мөнгө болон түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд тооцогдох санхүүгийн хөрөнгийн үлдэгдлийн зээлийн эрсдэлийн чанарыг Мүүдийс, Стандарт энд Пүүрс, Фич үнэлгээний агентлагийн өгсөн зэрэглэлийн дагуу нэгтгэсэн байдлаар харуулбал:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Хугацаагүй хадгаламж	Гадаад валютын богино хугацаат хадгаламж
<i>Хугацаа хэтрээгүй ба үнэ цэнэ нь буураагүй</i>		
- Ааа зэрэглэлтэй	4,790	194,200
- Аа1 зэрэглэлтэй	758	-
- Аа2 зэрэглэлтэй	41,631	-
- Аа3 зэрэглэлтэй	434,378	167,439
- А1 зэрэглэлтэй	284,254	-
- А2 зэрэглэлтэй	190,631	1,672,707
Нийт мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд багтсан гадаадын байгууллагад байршуулсан хөрөнгө, зээлжих тусгай эрхийн хадгаламжийг оруулахгүйгээр		2,034,346

2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх Мөнгө болон түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд тооцогдох санхүүгийн хөрөнгийн үлдэгдлийн зээлийн эрсдэлийн чанарыг Мүүдийс, Стандарт энд Пүүрс, Фич үнэлгээний агентлагийн өгсөн зэрэглэлийн дагуу нэгтгэсэн байдлаар харуулбал:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Хугацаагүй хадгаламж	Гадаад валютын богино хугацаат хадгаламж
<i>Хугацаа хэтрээгүй ба үнэ цэнэ нь буураагүй</i>		
- Ааа зэрэглэлтэй	2,830	211,418
- Аа1 зэрэглэлтэй	19,977	-
- Аа2 зэрэглэлтэй	207,389	376,134
- Аа3 зэрэглэлтэй	162,100	256,856
- А1 зэрэглэлтэй	74,573	-
Нийт мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгөнд багтсан гадаадын байгууллагад байршуулсан хөрөнгө, зээлжих тусгай эрхийн хадгаламжийг оруулахгүйгээр		844,408

7 Мөнгө болон түүнтэй адилтгах хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Хэрэв Төв банк эсвэл харилцагч олон улсын санхүүгийн байгууллагын хувьд зэрэглэл байхгүй бол (Жишээ нь Английн Төв банк) тэдгээрийн зэрэглэлийг холбогдох улсын зээлжих зэрэглэлийн дагуу үнэлнэ. Бэлэн мөнгө болон ОУВС дахь ЗТЭ-ийн хадгаламжийн хувьд Банк нь зээлийн эрсдэл хүлээгээгүй болно.

Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгийн газар зүйн болон мөнгөн тэмдэгтийн эрсдэлийн шинжилгээ, хүүгийн эрсдэлийн шинжилгээ, дуусгавар хугацааны талаар холбогдох шинжилгээг Тодруулга 35-аас харна уу.

8 Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Гадаад валютын богино хугацаат хадгаламж	2,034,346	844,408
Хугацаагүй хадгаламж	956,442	466,869
Зээлжих тусгай эрх	145,301	143,110
Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	152	156
Хязгаарлагдсан бэлэн мөнгө	-	964
Бусад хувь хөрөнгө	10	10
Нийт гадаадын банкуудад байршуулсан хөрөнгө	3,136,251	1,455,517

Богино хугацаат хадгаламж. Эдгээр дүнгүүдэд гадаадын Төв банкуудад болон бусад санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан ам.доллар, фунт стерлинг, юаны эхний төлөгдөх хугацаа нь 30 өдрөөс (2016: 59 өдөр) өмнө байх богино хугацаат хадгаламжууд орно.

Хугацаагүй хадгаламж. Энэ дүнд гадаадын Төв банкуудад болон бусад санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан харилцах дансны үлдэгдлүүд багтана.

Зээлжих тусгай эрх. Энэхүү үлдэгдэл нь Олон Улсын Валютын Санд Монгол улсаас төлөх хувь хэмжээтэй холбоотой нөөцийн хөрөнгийг нөхөх зээлжих тусгай эрхийн хадгаламжийг харуулна. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 42.2 сая ЗТЭ (2016 онд 42.9 сая ЗТЭ) дүнтэй байсан бөгөөд энэ нь хүүтэй болно.

Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө. Энэ нь Дэлхийн банкны гишүүнчлэлийн нөхцөлийн дагуу Дэлхийн банкинд байршуулсан хадгаламж болон түүнд оруулсан хувь хөрөнгө юм. Энэ дүн нь харгалзах өр төлбөрийн дүнтэй таарч байгаа ба түүнд хүү тооцдоггүй (Тодруулга 21). Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа хөгжлийн байгууллагын гишүүн орнуудын Төв банк болон бусад нэр хүнд бүхий олон улсын байгууллагуудад байршуулсан тул энэ хөрөнгөнд үнэ цэнийн бууралт үүсэхгүй.

Хязгаарлагдсан бэлэн мөнгө. Уг данс нь 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар гуравдагч талын хүсэлтээр Цюрихийн харьяа Шүүхээс хязгаарлалт тогтоосон 397,703 швейцар франк буюу 964 сая төгрөг. 2017 оны 7 дугаар сард шүүхээр шийдвэрлэгдсэн бөгөөд дансыг хугацаагүй хадгаламжид дахин ангилсан. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 33-аас харна уу.

Бусад хувь хөрөнгө. Энэхүү үлдэгдэл нь Монгол улс СВИФТ сүлжээнд нэгдэн орох үед төлсөн хураамжтай холбоотой.

Дээрх бүх хөрөнгүүд үнэ цэнийн бууралтгүй бөгөөд удирдлагын зүгээс энэхүү хөрөнгө эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, хөгжлийн байгууллагын гишүүн орнуудын Төв банкууд болон бусад нэр хүнд бүхий олон улсын байгууллагуудад байршуулсан байгаа тул бүрэн эргэн төлөгдөнө гэж үзэж байна. Эдгээр хөрөнгийн аль нь ч барьцаа хөрөнгөөр баталгаажуулаагүй. Удирдлага эдгээр хөрөнгийн бодит үнэ цэнэ нь дансны дүнтэйгээ ойролцоо дүнтэй гэж үзэж байна. Газар зүйн болон зээлийн эрсдэлийн чанарын шинжилгээ, валютын ханш, хүү болон дуусгавар хугацааны шинжилгээг Тодруулга 35-аас харна уу.

9 Дотоодын банкуудад олгосон зээл

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Үнэ тогтворжуулах дэд хөтөлбөрийн зээл	836,153	1,055,978
Барьцаат зээл	13,670	14,400
Бусад зээл	11,499	16,332
Үнэ цэнийн бууралтын нөөцөөс өмнөх дотоодын банкуудад олгосон нийт зээл	861,322	1,086,710
Хасах нь: Үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын нөөц	(964)	(144)
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	860,358	1,086,566

Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл

2012 оны 11 дүгээр сараас Банк нь Засгийн газартай хамтран хэрэгжүүлсэн үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд шатахууны жижиглэн худалдааны үнийг тогтворжуулах, өргөн хэрэглээний импортын бараа, бүтээгдэхүүний өртгийг бууруулах, хүнсний гол нэрийн бараа, бүтээгдэхүүний үнийг тогтворжуулах, барилгын салбарыг дэмжих, орон сууцны үнийг тогтворжуулах, нүүрсний аюулгүйн нөөц бүрдүүлэх, эрчим хүчний үнэ тарифыг тогтворжуулах гэсэн 5 дэд хөтөлбөрийн хүрээнд төгрөгийн зээлийг дотоодын банкуудад олгосон.

Эдгээр дэд хөтөлбөрийн хэрэгжих хугацааг Засгийн газар болон Банк хамтран баталсан бөгөөд Банк дотоодын банкинд олгох зээлийн хүү, эцсийн зээлдэгчид хүрэх зээлийн хүүг тус тус тогтоосон. Харин энэхүү хөтөлбөрт хамрагдах компаниудыг Засгийн газрын холбогдох яамд тодорхойлсон бөгөөд дотоодын банкууд тэдгээр компаниудад зээлийн шинжилгээ хийж, зээл олгох шийдвэр гаргасан тохиолдолд Банкнаас санхүүжилтийг нэхэмжлэн авч, компаниудад дамжуулан олгосон. Дотоодын банкуудад дэд хөтөлбөрөөс шалтгаалан жилийн 0.89-өөс 4.00 хувийн хүүтэй зээл олгосон.

Ипотекийн зээлийн хөтөлбөрт оролцогч талуудтай байгуулсан “Орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн ерөнхий гэрээ”, дотоодын банкуудтай байгуулсан “Орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийн гэрээ”-ний дагуу Банк дотоодын банкуудад ипотекийн хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон санхүүжилтийн төлбөрийн 90 хувьд нь МИК Актив ТЗК-иас гаргасан давуу эрхтэй ИЗББ-ыг хүлээн авч, 10 хувийг харилцах данснаас буцаан төлүүлсэн.

Улсын Их Хурлын 2014 оны 11 дүгээр сарын 13-ны өдрийн 69 дүгээр тогтоолын дагуу Банк 2015 оны 4 дүгээр сараас “Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөр”-өөс үе шаттай гарч эхэлсэнтэй холбогдуулан дотоодын банкуудад нэмэлт эх үүсвэр олгохыг зогсоосон.

Банк 2016 болон 2017 онд үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд зөвхөн ипотекийн зээлийн санхүүжилтийн эх үүсвэрийг олгосон. Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС)-гийн Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөр (ӨСХ)-ийн урьдчилгаа нөхцөл болгон тохиролцсоны дагуу Монголбанк нь Үнэ Тогтворжуулах Хөтөлбөрийн хүрээнд дэх ипотекийн зээлийн багцыг Сангийн яаманд 2018 онд шилжүүлэхээр болсон. Түүнчлэн Монголбанк нь энэхүү зээлийг санхүүжүүлэхгүй бөгөөд одоо байгаа ипотекийн зээлийн эргэн төлөлтөөр дахин санхүүжүүлэхээр тохиролцсон.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 834,321 сая төгрөгийн (2016 онд 1,018,005 сая төгрөг) санхүүжилтийн үлдэгдэлтэй байна. Банкнаас дотоодын банкуудад олгосон ипотекийн зээлийн санхүүжилтийн хүү жилийн 2 хувь болон 4 хувь байсан болно.

Удирдлага үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хувьд хэрэгжүүлсэн эдгээр зээлийг анх хүлээн зөвшөөрөх үед ямар нэгэн алдагдлыг хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй гэж дүгнэсэн. Тодруулга 4 болон 3-т удирдлагын зүгээс хийсэн холбогдох дүгнэлт болон нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын талаар харна уу.

9 Дотоодын банкуудад олгосон зээл (Үргэлжлэл)

Барьцаат зээл

Нийт 13,670 сая төгрөг (2016 онд 14,400 сая төгрөг)-ийн жилийн 12.5 хувь (2016 онд жилийн 12.5 хувь)-ийн хүүтэй барьцаат зээлийг дотоодын банкинд олгосон. Тус зээл нь харгалзах банкны хувьд зээлийн барьцаагаар хангагдсан болно.

Бусад зээл

Төгрөгөөр олгосон зээл. “Бусад зээл”-ийн нэг хэсэг болох төгрөгөөр олгосон зээлд Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны дэмжлэгтэйгээр дотоодын банкуудад олгосон 651 сая төгрөгийн (2016 онд 3,192 сая төгрөг) зээл, Герман улсын Засгийн газрын (КФВ) дэмжлэгтэйгээр дотоодын банкуудад олгосон 8,115 сая төгрөгийн (2016 онд 7,209 сая төгрөг) зээл багтаж байна.

Азийн хөгжлийн банк (АХБ)-ны зээлийг ажлын байр нэмэгдүүлэх зорилгоор дотоодын банкуудаар дамжуулан олгосон. АХБ-ны ажлын байр нэмэгдүүлэх төсөлтэй холбоотой зээл нь үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, шинэ ажлын байрыг бий болгох зорилготой. Зээл нь жилийн 7 хувь (2016 онд жилийн 7 хувь)-ийн хүүтэй бөгөөд эргэн төлөлтийн хугацаа олгосон өдрөөс хамаарч ялгаатай байгаа болно.

Монгол улсын жижиг, дунд бизнесийг дэмжих зорилгоор дотоодын банкуудаар дамжуулан олгосон зээл нь Герман улсын Засгийн газар (КФВ)-ын I болон II хөтөлбөрүүдээр дамжин хэрэгждэг.

Банкны зээлийн эрсдэл нь зээлдэгчдийн зээлийн эргэн төлөлтөөс хамаарахгүй бөгөөд Банк зээлийн төлөх хугацаа болмогц тухайн дотоодын банкны Монголбанкн дахь данснаас хөрөнгийг шууд татах эрхтэй.

Гадаад валютын зээл. “Бусад зээл”-ийн нөгөө хэсэг болох гадаад валютаар олгосон зээлийн дийлэнх хувийг Герман улсын Засгийн газрын (КФВ) Монгол улсын жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих хөтөлбөрийн хүрээнд дотоодын банкуудад олгосон 1,933 сая төгрөг (2016 онд 5,010 сая төгрөг)-ийн зээл, банкуудын мэргэжилтнүүдийн ур чадварыг дээшлүүлэх, банкны системийг сайжруулах АХБ-ны хөтөлбөрийн 800 сая төгрөг (2016 онд 921 сая төгрөг)-ийн зээл тус бүр бүрдүүлж байна.

Герман улсын Засгийн газраас Монгол улсын жижиг, дунд аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжих зорилгоор дотоодын банкуудад олгосон зээл нь бие даасан хоёр тусдаа КФВ хөтөлбөрөөр хэрэгжиж байна. Эдгээр зээл нь жилийн 1.25-аас 1.75 хувийн хүүтэй бөгөөд ямар нэгэн үнэт цаасаар баталгаажуулаагүй. Эдгээр хөтөлбөрийн зээлийг дотоодын гурван банкаар дамжуулан КФВ-ийн тогтоосон тодорхой шалгуурт нийцсэн зээлдэгчдэд олгосон. Иймээс эргэн төлөлтийн хугацаа нь олгосон өдрөөс хамааран ялгаатай байна. Энэ зээлтэй холбоотой хийгдсэн удирдлагын үнэлэмжийг Тодруулга 4-өөс харна уу.

Зээлийн гэрээний дагуу Банк зээлийн төлөх хугацаа болмогц тухайн дотоодын банкны Банк дахь данснаас шууд татах эрхтэй.

Дотоодын банкны ажилтнуудын ур чадварыг дээшлүүлж, банкуудын програм хангамжийг сайжруулах зорилготой зээл нь Монгол улс болон Азийн хөгжлийн банкны хооронд байгуулагдсан гэрээний дагуу “Ди-Эй-Ай” (Тайланд) Лимитед компанийн зохион байгуулсан сургалтыг санхүүжүүлэх зорилгоор олгогдсон. Энэхүү зээлийн эргэн төлөгдөх хугацаа нь 14 жил.

9 Дотоодын банкуудад олгосон зээл (Үргэлжлэл)

2017 оны зээлийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн хөдөлгөөнийг доор харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	Барьцаат зээл	Бусад зээл	Нийт
2017.01.01-ний байдлаар Зээлийн үнэ цэнийн бууралтын нөөц	-	144	-	144
Үнэ цэнийн бууралтын нөөц (Тодруулга 30)	-	820	-	820
2017.12.31-ний байдлаар зээлийн үнэ цэнийн бууралтын нөөц	-	964	-	964

2016 оны зээлийн үнэ цэнийн бууралтын сангийн хөдөлгөөнийг доор харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	Барьцаат зээл	Бусад зээл	Нийт
2016.01.01-ний байдлаар Зээлийн үнэ цэнийн бууралтын нөөц	-	-	-	-
Үнэ цэнийн бууралтын нөөц (Тодруулга 30)	-	144	-	144
2016.12.31-ний байдлаар зээлийн үнэ цэнийн бууралтын нөөц	-	144	-	144

2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр “Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөр”-ийн хүрээнд олгосон зээл, төгрөгөөр болон гадаад валютаар олгосон зээлийн хувьд үнэ цэнэ бууралтын шинж тэмдэг илрээгүй тул үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын сан байгуулаагүй болно (Тодруулга 4).

Монголбанк
Санхүүгийн Тайлангуудийн Тодруулгууд – 2017 оны 12 дугаар сарын 31

9 Дотоодын банкуудад олгосон зээл (Үргэлжлэл)

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар зээлийн эрсдэлийн шинжилгээг дор үзүүлэв:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	Барьцаат зээл	Бусад зээл	Нийт
<i>Хугацаа хэтрээгүй ба үнэ цэнэ нь буураагүй</i>				
Саа1	138,313	-	4,324	142,637
Саа2	529,169	-	4,762	533,931
Зэрэглэлгүй	168,671	-	2,413	171,084
Нийт хугацаа хэтрээгүй ба үнэ цэнэ нь буураагүй	836,153	-	11,499	847,652
<i>Хугацаа хэтэрсэн боловч үнэ цэнийн бууралтад ороогүй</i>				
- 181-ээс 360 хоногийн хугацаа хэтрэлттэй	-	13,670	-	13,670
Нийт дангаараа үнэ цэнэ нь буурсан зээл	-	13,670	-	13,670
Хасах нь үнэ цэнийн бууралтын нөөц	-	(964)	-	(964)
Нийт дотоодын банкуудад олгосон зээл	836,153	12,706	11,499	860,358

2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар зээлийн эрсдэлийн шинжилгээг дор үзүүлэв:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	Барьцаат зээл	Бусад зээл	Нийт
<i>Хугацаа хэтрээгүй ба үнэ цэнийн бууралтгүй</i>				
Саа1	218,776	-	6,182	224,958
Саа2	630,787	-	8,182	638,969
Зэрэглэлгүй	206,415	-	1,968	208,383
Нийт хугацаа хэтрээгүй ба үнэ цэнийн бууралтгүй	1,055,978	-	16,332	1,072,310
<i>Хугацаа хэтэрсэн боловч үнэ цэнийн бууралтад ороогүй</i>				
- 30-аас доош хоногоор хугацаа хэтэрсэн	-	14,400	-	14,400
Нийт дангаараа үнэ цэнэ нь буурсан зээл	-	14,400	-	14,400
Хасах нь үнэ цэнийн бууралтын нөөц	-	(144)	-	(144)
Нийт дотоодын банкуудад олгосон зээл	1,055,978	14,256	16,332	1,086,566

9 Дотоодын банкуудад олгосон зээл (Үргэлжлэл)

Тодруулга 35-т тусгаснаар Монгол улсын томоохон банкуудыг олон улсын зэрэглэл тогтоогч байгууллагын зүгээс үнэлсэн байдлаар эрэмбэлсэн. Дээрх шинжилгээ олон улсын зэрэглэл олгогч байгууллагуудын хамгийн бага үнэлгээ өгсөн байдалд суурилсан болно. Зэрэглэл олгогдоогүй байгаа Монгол улсын бусад банкуудын хувьд Банк тухайн банкны хамгийн сүүлийн үеийн санхүүгийн мэдээллүүд, санхүүгийн байдал, өөрийн хөрөнгийн зохистой байдал, холбогдох хөрөнгүүдийн зээлийн чанарыг үнэлэхэд зориулсан бусад мэдээллүүдийг харгалзан авч үздэг болно.

Тодруулга 4-т тусгасны дагуу ОУВС-гийн хөтөлбөрийн хүрээнд Монголбанк нь Монгол улсын арилжааны банкуудад Активын Чанарын Үнэлгээг багтаасан Төлбөрийн Чадварын Үнэлгээг зохион байгуулсан. Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг нийтэлсэн өдрийн байдлаар, АЧҮ-ний эцсийн үр дүн болон стресс тест нь хүлээгдэж буй бөгөөд банк тус бүрийн өмчийн болон зээлийн үнэ цэнийн бууралтын нөөц зэрэг санхүүгийн байдалд үзүүлэх нөлөөг одоогийн байдлаар тодорхойлох боломжгүй байна. Иймд, 2017 онд дээрх асуудалтай холбоотойгоор эдгээр арилжааны банкуудын санхүүгийн тайлангуудад тохируулга хийгдээгүй болно. АЧҮ-ний явц болон нөлөөллийн талаарх дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 4-өөс үзнэ үү.

Банкуудад олгосон төгрөгийн зээлүүд байрцаатай бөгөөд бусад бүх зээлүүд нь барьцаагүй байна.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх барьцаа хөрөнгийн талаарх мэдээлэл:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	Барьцаат зээл	Бусад зээл	Нийт
Барьцаагүй Бизнесийн зээлээр барьцаалагдсан зээл	836,153 -	- 13,670	11,499 -	847,652 13,670
Барьцаа хөрөнгөтэй зээл	-	13,670	-	13,670
Болзошгүй алдагдлын нөөцийн сангаас өмнөх дотоодын банкуудад олгосон нийт зээл	836,153	13,670	11,499	861,322

2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх барьцаа хөрөнгийн талаарх мэдээлэл:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	Барьцаат зээл	Бусад зээл	Нийт
Барьцаагүй Бизнесийн зээлээр барьцаалагдсан зээл	1,055,978 -	- 14,400	16,332 -	1,072,310 14,400
Барьцаа хөрөнгөтэй зээл	-	14,400	-	14,400
Болзошгүй алдагдлын нөөцийн сангаас өмнөх дотоодын банкуудад олгосон нийт зээл	1,055,978	14,400	16,332	1,086,710

10 Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – Борлуулахад бэлэн

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Борлуулахад бэлэн өрийн үнэт цаас:		
ОУ-ын Төлбөр Тооцооны банкны Бонд (ам.доллар)	314,953	223,981
АНУ-ын Засгийн газрын үнэт цаас	247,591	253,165
Рамп Хөрөнгө оруулалтын данс	248,872	252,800
Давуу эрхтэй ИЗББ	2,103,252	1,917,155
Хөгжлийн банкны үнэт цаас	39,860	36,087
Борлуулахад бэлэн өмчийн үнэт цаас:		
МИК ХК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт, бодит үнэ цэнээр	5,139	5,139
Өмчийн хөрөнгө оруулалт, өртгөөр	6,595	6,595
Нийт борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	2,966,262	2,694,922

Олон улсын төлбөр тооцооны банкны (ОУТТБ) бонд. Өрийн үнэт цаас ба бондын зах зээлийн үнэд тулгуурласан бодит үнэ цэнээр хэмжигддэг. Дээрх бүх бондууд жилийн 1.32 хувийн (2016: жилийн 0.55 хувь) хүүтэй богино хугацаатай буюу дуусах хугацаа нь хамгийн ихдээ 63 хоног (2016: 42 хоног) хүртэлх хугацаатай. Банк эдгээр бондыг өндөр нэр хүндтэй ОУТТБ-ын хувьд бага эрсдэлтэй гэж үзэж хөрөнгө оруулсан. Энэ хөрөнгө оруулалтууд хугацаа хэтрээгүй, үнэ цэнэ нь буураагүй. Бондууд нь барьцаагүй болно (Тодруулга 35)-аас харна уу.

АНУ-ын Засгийн газрын үнэт цаас. Санхүүгийн жилийн эцсээрх уг хөрөнгө оруулалтын дансны үлдэгдэл 102 сая ам.доллар буюу 247,591 сая төгрөг (2016 онд 102 сая ам.доллар буюу 253,165 сая төгрөг) байна. Уг бондын хугацаа нь 2-оос 3 жил (2016: 5 сараас 3 жил) ба жилийн 0.9-өөс 1.4 хувийн (2016: жилийн 0.4-өөс 1.4 хувь) хүүний өгөөжтэй болно. Энэ хөрөнгө оруулалт нь хугацаа хэтрээгүй, үнэ цэнэ нь буураагүй гэж үзэж байгаа бөгөөд барьцаагүй болно (Тодруулга 35)-аас харна уу.

“Рамп” Хөрөнгө оруулалтын данс. Гадаад валютын нөөцийн удирдлагыг сайжруулах зорилгоор Монголбанк нь Дэлхийн банкны “Нөөцийн удирдлагыг сайжруулах зөвлөгөө ба нөөцийн удирдлага” төслийг 2011 оноос хэрэгжүүлсэн.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хөрөнгө оруулалтын дансны үлдэгдэл нь 0.3 сая ам.доллар буюу 786 сая төгрөг (2016 онд 0,3 сая ам.доллар буюу 697 сая төгрөг) бүхий мөнгөн хөрөнгө, 102 сая ам.доллар буюу 248,086 сая төгрөг (2016 онд 101 сая ам.доллар буюу 252,103 сая төгрөг)-ийн үнэт цааснаас бүрдэж байна. Хөрөнгө оруулалтын дансыг АНУ-ын Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкинд байршуулсан.

Хөрөнгө оруулалтын данс дахь үнэт цаасны ихэнхи хувийг АНУ-ын Засгийн газрын бонд болон бусад орны Засгийн газрын байгууллагаас гаргасан үнэт цаас бүрдүүлж байна.

Хөрөнгө оруулалтын данс дахь өрийн үнэт цаасны зээлийн эрсдэлийн чанарыг Стандарт энд Пүүрс, Мүүдийс болон Фичийн рейтингээр үнэлэхэд Аа3-аас Ааа зэрэглэлтэй байсан.

МИК ОССК ХХК-ийн охин компаниудын гаргасан ипотекийн зээлээр баталгаажсан бонд Банк нь 2013 оны 6 дугаар сарын 14-ний өдөр МИК ОССК ХХК болон дотоодын банкуудтай “Орон сууцны ипотекийн санхүүжилтийн ерөнхий гэрээ”-г байгуулсан. 2016 оноос эхлэн гэрээнд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан ба Монгол улсын засгийн газар гэрээнд оролцогч тал болсон. Уг гэрээний хүрээнд Банк дотоодын банкуудад олгосон бага хүүтэй зээлийн төлбөрт МИК Актив ТЗК-иас гаргасан давуу эрхтэй ИЗББ-ыг хүлээн авсан, энэ талаар Тодруулга 9-өөс харна уу. Тус бонд нь 20 хүртэлх жилийн хугацаатай, жилийн 4.5 хувийн хүүтэй.

10 Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – Борлуулахад бэлэн (Үргэлжлэл)

Хөгжлийн банкны үнэт цаас. Үнэт цаасны нийт нэрлэсэн үнэ 60,000 сая төгрөг бөгөөд 6 жилийн хугацаатай, 4 хувийн купонтой (2016 онд 60,000 сая төгрөг, 6 жилийн хугацаатай, 4 хувийн хүүтэй). Хүүгийн төлбөр нь хагас жил тутамд төлөгдөх нөхцөлтэй. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дансны үнэ нь 39,860 сая төгрөг (2016: 36,087 сая төгрөг) байсан.

МИК Холдинг ХК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт. Банк МИК Холдинг ХК-ийн 421,241 ширхэг энгийн хувьцааг (нийт хувьцааны 2.03 хувь) эзэмшдэг бөгөөд 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар тус хөрөнгө оруулалтын бодит үнэ цэнэ 5,139 сая төгрөг (2016 онд 421,241 хувьцаа 5,139 сая төгрөгийн бодит үнэтэй) байв.

Өмчийн хөрөнгө оруулалт, өртгөөр. Үүнд Олон улсын хөрөнгө оруулалтын банк, Олон улсын эдийн засгийн хамтын ажиллагааны банк болон Монголын банкуудын холбоонд оруулсан хөрөнгө оруулалтууд багтана. Зах зээлийн үнэ байхгүйгээс уг хөрөнгө оруулалтуудыг өртгөөр нь бүртгэсэн. Удирдлага эдгээр хөрөнгө оруулалтуудын бодит үнэ цэнэ дансны үнээсээ материаллаг хэмжээний зөрүүгүй гэж үзсэн. Цаашлаад, удирдлага эдгээр хөрөнгө оруулалтуудад үнэ цэнийн бууралтын нөөц сан байгуулах шаардлагагүй гэж үзсэн.

11 Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Нью-Йоркийн Холбооны Нөөцийн банк	2,849,451	845,195
Дотоодын банкууд – Төгрөгөөр	234,536	204,331
Нийт буцаан худалдан авах нөхцөлтэй гэрээний дүн	3,083,987	1,049,526

Нью-Йоркийн Холбооны Нөөцийн банк Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкинд байршуулсан хадгаламжийн хувьд Банк нь “Автомат хөрөнгө оруулалтын хөтөлбөр”-т хамрагдсан. Энэхүү хөтөлбөрийн дагуу 250,000 ам.доллараас давсан дүнгээр Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банкны буцаан худалдан авах гэрээ (буцаан худалдан авах репо)-ний дагуу хөрөнгө оруулалт хийгддэг.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр буцаан худалдан авах репо гэрээнд оруулсан хөрөнгө оруулалт нь 1,174 сая ам.доллар буюу 2,849,451 сая төгрөг (2016: 339 сая ам.доллар буюу 845,195 сая төгрөг) байна. Энэхүү хөрөнгө оруулалт 4 хоногийн (2016: 4 хоног) хугацаатай бөгөөд жилийн 1.46 хувийн (2016: 0.46 хувь) хүүтэй. Холбогдох хөрөнгө оруулалтыг байнга барьцаагаар баталгаажуулдаг боловч тус хөтөлбөрийн дагуу үнэт цаасанд хөрөнгө оруулалт хийснийг тодорхойлох нь хүндрэл бэрхшээлтэй байна. Тодруулга 35-аас харна уу.

Эдгээр урвуу буцаан худалдан авах хэлцлийн хугацаа хэтрээгүй бөгөөд үнэ цэнэ нь буураагүй болно. 2016 ба 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Мүүдийс, Стандарт ба Пүүрс болон Фичийн зэрэглэлийн хувьд Аа1 зэрэглэлтэй байна.

Дотоодын банкууд. Дотоодын банкуудтай байгуулсан “Төгрөгийн” буцаан худалдан авах гэрээнүүд нь Төв банкны үнэт цаас болон Засгийн газрын үнэт цааснуудаар баталгаажсан урт болон богино хугацаат зээлийг илэрхийлдэг.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дотоодын банкууд дахь төгрөгийн овернайт буцаан худалдан авах хэлцлийн дүн 74,679 сая төгрөг, 5 хоногийн хугацаатай, жилийн 13 хувийн хүүтэй (2016: 50,770 сая төгрөг, 5 хоногийн хугацаатай, жилийн 17 хувийн хүүтэй) байсан. Энэ гэрээ нь Төв банкны үнэт цаасаар баталгаажсан.

11 Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл (Үргэлжлэл)

Төгрөгийн буцаан худалдан авах нөхцөлтэй гэрээ нь 173,425 сая төгрөгийн дүнтэй, (2016: 173,425 сая төгрөг) 3-6 жилийн хугацаатай (2016: 3-6 жил) жилийн 7.5 хувийн хүүтэй (2016: жилийн 7.5 хувийн хүүтэй) Хөгжлийн банкнаас гаргасан үнэт цаасаар баталгаажсан дотоодын банкуудтай хийсэн урт хугацааны гэрээнүүдийг илэрхийлнэ. Бодит үнэ цэнийн хувьд анх хүлээн зөвшөөрөх үед 150,000 сая төгрөг байсан. Бодит үнэ цэнэ болон нэрлэсэн үнийн зөрүү болох 23,426 сая төгрөг 2016 оны ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрөгдсөн. 2016 онд дотоодын банкуудтай хийсэн урвуу буцаан худалдан авах хэлцлийг анх хүлээн зөвшөөрөхөд үүссэн алдагдлын талаар дэлгэрэнгүйг Тодруулга 4-өөс үзнэ үү. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар уг хэлцлүүдийн дансны үнэ 159,857 сая төгрөг (2016: 153,561 сая төгрөг) байсан. Холбогдох нягтлан бодох бүртгэлийн бодлого, удирдлагын үнэлэмжийн талаар Тодруулга 3 болон 4-өөс үзнэ үү. Эдгээрийн хугацаа хэтрээгүй ба үнэ цэнэ нь буураагүй.

12 Алт ба үнэт метал

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Үнэлгээгээр		
Алт	429,440	159,004
Мөнгө	-	1,047
Өртгөөр		
Алт олборлогчдоос худалдан авсан алт, мөнгө	103,070	43,920
Замд яваа цэвэршүүлэхээр ачуулсан алт	5,450	22,677
Зоос, түүх соёлын үнэт зүйлс	6,247	5,879
Нийт алт ба үнэт метал	544,207	232,527

Мөнгөжсөн алт нь Английн Төв банк болон Скотиа Мокатта банкинд байршдаг. Бусад үнэт метал (мөнгөжөөгүй алт, мөнгө, алтан гулдмай, мөнгөний хүдэр), зоос түүх соёлын үнэт зүйлсийг Банкны эрдэнэсийн санд хадгалдаг. Мөн дотоодын олборлогчдоос худалдан авсан, цэвэршүүлэхээс өмнөх мөнгөжөөгүй алтыг хадгалдаг болно.

13 Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл

Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл нь дотоод болон гадаадын банкуудтай байгуулсан гадаад валютын своп хэлцлүүдийн бодит үнэ цэнийг илэрхийлдэг. Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүд нь зах зээлийн хүүгийн хэлбэлзэл, гадаад валютын ханш болон бусад хувьсагчуудаас шалтгаалан тааламжтай (хөрөнгө), тааламжтай бус (өр төлбөр) нөхцөл байдалтай байдаг. Санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн хэрэгслүүд нь нийт дүнгээрээ байнга мэдэгдэхүйц хэмжээгээр хэлбэлзэж байдаг. 2017 оноос эхлэн Банк нь үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн үнэлгээнд ашиглагдах нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллоо илүү оновчтой болгохын тулд өөрчилсөн. Зах зээлийн үнэ цэнийн тооцооллын аргачлал Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн 2017 оны 12 дугаар сарын 26-ны өдрийн А-329 дугаар (2016: 2016 оны 12 дугаар сарын 22-ны өдрийн А-358 дугаар тушаал) тушаалаар батлагдсан. Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын өөрчлөлтийн нөлөөллийн талаар Тодруулга 3-аас үзнэ үү. Доорх хүснэгт нь хөрөнгө өр төлбөрөөр хүлээн зөвшөөрөгдсөн санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн бодит үнэ цэнийг харуулж байна:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Гадаад валютын форвард ба своп: тайлант хугацааны эцсээрх бодит үнэ цэнэ		
- Санхүүгийн хөрөнгийн ашиг алдагдлаарх бодит үнэ цэнэ	55,732	10,413
- Санхүүгийн өр төлбөрийн ашиг алдагдлаарх бодит үнэ цэнэ	(311,472)	(939,453)
Санхүүгийн хөрөнгийн ашиг алдагдлаарх цэвэр бодит үнэ цэнэ	(255,740)	(929,040)

13 Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл (Үргэлжлэл)

Доорх хүснэгт нь тайлант хугацааны эцсээрх Банкны гадаад валютын форвард ба своп хэлцлийн авлага, өглөгийн бодит үнэ цэнийг харуулж байна. Хүснэгтэд харилцагч талын позици (ба төлбөр)-тэй цэвэршүүлээгүй бохир позицыг харуулсан бөгөөд холбогдох тайлант хугацааны хойших цаг хугацаанд хийгдэх төлбөр тооцоо бүхий хэлцлүүдийг мөн багтаасан болно.

	2017		2016	
	Эерэг бодит үнэ цэнэ бүхий хэлцлүүд	Сөрөг бодит үнэ цэнэ бүхий хэлцлүүд	Эерэг бодит үнэ цэнэ бүхий хэлцлүүд	Сөрөг бодит үнэ цэнэ бүхий хэлцлүүд
<i>Сая төгрөгөөр</i>				
Гадаад валютын форвард ба своп: тайлант хугацааны эцсээрх бодит үнэ цэнэ				
- Ам.долларын авлага (+)	-	-	59,373	-
- Ам.долларын өглөг (-)	(377,603)	(1,961,774)	(267,398)	(3,174,178)
- Төгрөгийн авлага (+)	433,335	1,650,302	125,698	2,234,725
- Төгрөгийн өглөг (-)	-	-	(50,400)	-
- Юаны авлага (+)	-	-	143,140	-
- Юаны өглөг (-)	-	-	-	-
Гадаад валютын свопын цэвэр бодит үнэ цэнэ	55,732	(311,472)	10,413	(939,453)

14 Засгийн газрын үнэт цаас

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Засгийн газрын үнэт цаас, хорогдуулсан өртгөөр	163,027	326,508
Засгийн газрын нийт үнэт цаас	163,027	326,508

Зах зээлийн хүүтэй Засгийн газрын үнэт цаас. Банк Засгийн газрын үнэт цаасыг урамшуулалтай, хямдруулалттай, эсвэл нэрлэсэн үнээр анхдагч болон хоёрдогч зах зээлээс худалдан авдаг. Үнэт цаасны нэрлэсэн үнэ 101,800 сая төгрөг (2016 онд 108,800 сая төгрөг) бөгөөд жилийн 9.6-10.3 (2016: 9.6-10.3) хувийн хүүтэй, 2-4 жилийн (2016: 2-4 жил) хугацаатай. Дээрх үнэт цааснуудын дансны 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх үлдэгдэл 102,915 сая төгрөг (2016: 103,796 сая төгрөг) байсан.

Зах зээлийн хүүгийн түвшингөөс доогуур хүүтэй Засгийн газрын үнэт цаас. Банк Засгийн газрын хэрэгжүүлсэн “Сайн” хөтөлбөрийн дагуу 453,712 сая төгрөгийн нэрлэсэн үнэтэй, жилийн 1.0-3.0 хувийн хүүтэй, 1-15 жилийн хугацаатай Засгийн газрын үнэт цаасыг худалдан авсан. Эдгээр үнэт цаасны бодит үнэ цэнэ анх хүлээн зөвшөөрөх үед 123,668 сая төгрөг байсан. Бодит үнэ цэнэ болон нэрлэсэн үнийн зөрүү болох 330,044 сая төгрөгийг 2016 оны ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрсөн. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар “Сайн” хөтөлбөртэй холбоотой үнэ цаасны дансны үнэ 60,112 сая төгрөг (2016: 127,104 сая төгрөг) байсан. Үүнтэй холбоотойгоор удирдлагын зүгээс хийсэн үнэлэмж болон нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын талаар Тодруулга 3 болон 4-өөс харна уу.

Тодруулга 4-т тайлагнаснаар Засгийн газрын үнэ цаасны нэрлэсэн үнэ нь 2016 онд 100,000 сая төгрөг байсан бөгөөд жилийн 14 хувь байсан. Энэ нь зах зээлийн хүүгийн түвшингөөс доогуур байсан. Тухайн үнэт цаасны анх хүлээн зөвшөөрөх үеийн бодит үнэ цэнэ 95,349 сая төгрөг байсан бөгөөд анхны хүлээн зөвшөөрөлтийн гарз нь “нэг дэх өдрийн хувьд” 4,651 сая төгрөг байсан бөгөөд 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр дуусгавар болсон жилийн ашиг, алдагдлаар хүлээн зөвшөөрсөн.

Засгийн газрын үнэт цаасыг 2017 онд борлуулсан бөгөөд 2,754 сая төгрөгийн засгийн газрын үнэт цаас борлуулсны олзыг 2017 оны орлогын тайланд хүлээн зөвшөөрсөн.

14 Засгийн газрын үнэт цаас (Үргэлжлэл)

Эдгээр үнэт цааснууд хорогдуулсан өртгөөр хэмжигддэг. Үнэт цаасны үлдэгдлүүд нь хугацаа хэтрээгүй, үнэ цэнэ нь буураагүй бөгөөд барьцаа хөрөнгөөр баталгаажуулаагүй. Холбоотой талын талаарх дэлгэрэнгүйг Тодруулга 34-өөс харна уу. Эдгээр үнэт цаасны бодит үнэ цэнийн дэлгэрэнгүйг Тодруулга 36-аас харна уу.

15 Бусад хөрөнгө

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Бусад санхүүгийн хөрөнгө		
Өрийн бичгээрх авлага	703,623	698,944
Хадгаламжийн Даатгалын Корпорациас авах авлага	193,709	199,212
Татан буугдсан Анод банкнаас хүлээн авсан хөрөнгө	62,798	66,430
Аж ахуйн нэгжүүдээс авах авлага	52,163	53,374
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудаас авах авлага	21,219	21,765
Хасах нь: Болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан	(342,570)	(346,732)
Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө		
Урьдчилж төлсөн зардал	1,036	2,184
Бусад	3,211	1,755
Хасах нь: Болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан	(286)	(287)
Нийт бусад хөрөнгө	694,903	696,645

Өрийн бичгээрх авлага нь дотоодын компаниудаас гаргасан доорх өрийн бичгүүдийг илэрхийлэх бөгөөд үүнд:

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк 802,500 сая төгрөгийн (2016: 815,000 сая төгрөг) нэрлэсэн үнэтэй дотоодын таван (5) компанийн болон дотоодын нэг банкны гаргасан өрийн бичгүүдийг эзэмшиж байна. Өрийн бичгийг барьцаалж дотоодын байгууллагад олгосон зээлийн нийт цэвэр дүн 575,119 сая төгрөг (2016: 563,001 сая төгрөг) болно. Эдгээр өрийн бичгүүд нь 5-6 жилийн хугацаатай бөгөөд гэрээгээр тодорхойлж заасан хүүгийн түвшинтэй болно. Өрийн бичгийн гэрээнүүд нь тодорхой нөхцөл хангагдсан тохиолдолд хүүгийн түвшин буурах нөхцөлтэйгээр баталгаажсан, тухайлбал эдгээр гэрээнүүд анхны хүүгийн түвшин өндөр байхаар заасан боловч тодорхой нөхцөл байдал хангагдсан тохиолдолд зээлийн хүүг зах зээлийн хүүгээс доогуур түвшин хүртэл бууруулах боломжтой. Банкны удирдлага болон хуулийн газар эдгээр гүйлгээг Төв банкны болон Монгол улсын бусад холбогдох хуулийн заалтуудыг зөрчөөгүй гэж үзэж байгаа болно. Эдгээр өрийн бичгийн барьцаанд энгийн хувьцаа, уул уурхайн тоног төхөөрөмж болон лицензийг барьцаалсан байна.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар зарим нэг компаниуд нь хүү бууруулах нөхцөлийг хангасан байсан. Удирдлага нь 2018 онд хүү бууруулах нөхцөлийг хангах магадлал өндөр гэж үзэж буй бөгөөд үүнтэй холбоотой үнэлгээ хийгдэж байгаа.

Өрийн бичгийн үр ашигт хүүгийн тооцооллын нягтлан бодох бүртгэлийн бодлогын талаар Тодруулга 3-аас, өрийн бичгийн бүртгэлтэй холбоотой удирдлагын үнэлэмжийг Тодруулга 4-өөс харна уу. Тодруулга 4-т дурдсанчлан, удирдлагын зүгээс хүү бууруулах тодорхой нөхцөл байдал хангах магадлалыг өндөр тухайлбал, өрийн бичиг авлагын гаргах үеийн (жишээ нь 100 хувьтай дөхөхүйц) гэж үнэлсэн бөгөөд бага хүүгээр төлөгдөнө гэж үзсэн.

Хадгаламжийн даатгалын корпорациас авах авлага ХДК-аас авах авлага нь 119,900 сая төгрөгийн зээл болон 85,000 сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэгээс бүрдэнэ. 85,000 сая төгрөгийн санхүүгийн дэмжлэг нь “Төрийн банк” ХХК-ийн хувьчлалын орлогоос 2014 оны 12 дугаар сарын 25-ны өдөр эргэн төлөгдөх нөхцөлтэй байсан. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр “Төрийн банк” ХХК нь хувьчлагдаагүй бөгөөд санхүүгийн дэмжлэг нь төлөгдөөгүй байна. 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар энэхүү санхүүгийн дэмжлэгийн эргэн төлөгдөх эсэх нь тодорхойгүйн улмаас Банк нийт дүнгээр нь буюу 85.0 тэрбум төгрөгөөр үнэ цэнийн бууралтын нөөц байгуулсан (Тодруулга 4). 2017 онд үнэ цэнийн бууралтын нөөцийн буцаалт 3,500 сая төгрөг (2016: тэг) байсан.

15 Бусад хөрөнгө (Үргэлжлэл)

ХДК-д олгосон 119,900 сая төгрөгийн зээл нь Монгол улсын банкны салбарын тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор олгогдсон. Гэрээний холбогдох заалтын дагуу 2023 оны 9 дүгээр сарын 30-ны өдөр эргэн төлөгдөнө. Удирдлага нь 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дээрх авлагыг эргүүлэн авахтай холбоотой тодорхой бус нөхцөл байдал маш өндөр байна гэж дүгнэсэн. Үүний үр дүнд, удирдлагын зүгээс 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар зээлийн бүрэн дүнгээр үнэ цэнийн бууралтын гарзыг хүлээн зөвшөөрөх шийдвэрийг 2016 оны тайлант жилд гаргасан (Тодруулга 4). 2017 онд үнэ цэнийн бууралтын нөөцийн буцаалт 2,000 сая төгрөг (2016: тэг) байсан.

Татан буугдсан Анод банкнаас авах авлага 2015 онд Анод банкны эрх хүлээн авагчийн хугацаа дуусах үед Банк 73,662 сая төгрөгийн дансны үнэ бүхий хөрөнгийг хүлээн авсан. Үүнээс 2016 болон 2017 онд харгалзан 1,216 сая болон 3,632 сая төгрөгийг эргүүлэн төлүүлсэн. Эдгээр хөрөнгүүдийн хувьд 62,798 сая төгрөгийн (2016 онд 66,430 сая төгрөг) үнэ цэнийн бууралтын санг 100 хувь байгуулсан бөгөөд эдгээр нь бүхэлдээ Анод банкны харилцагчиддаа олгосон зээлийн багц болон бусад хөрөнгөөс бүрдэж байсан.

Аж ахуйн нэгжүүдээс авах авлагад Банктай хийсэн алтны опцион хэлцлийнхээ үүргийг өмнөх жилүүдэд биелүүлээгүй алт олборлогч компаниудаас авах 34,143 сая төгрөг (2016 онд 35,659 сая төгрөг)-ийн авлага багтаж байгаа бөгөөд эдгээр авлагын дүнд найдваргүй байдлыг тооцон болзошгүй алдагдлын нөөцийн санг бүрэн байгуулсан.

Бусад аж ахуйн нэгжүүдээс авах авлагын хувьд 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 18,020 сая төгрөг (2016 онд 17,715 сая төгрөг)-ийг найдваргүйд тооцсон байна. Нөөц сан байгуулсан гадаад валютын ханшийн өөрчлөлтөөс шалтгаалж үнийн дүнд холбогдох өөрчлөлт гарсан болно.

Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах зарга. Холбогдох гадаадын байгууллагууд үйл ажиллагаагаа зогсоосон учир эргэн төлөгдөхгүй гэж үзэн бүтэн дүнгээр болзошгүй алдагдлын нөөцийн санг байгуулсан.

Бусад санхүүгийн бус хөрөнгө Бусад санхүүгийн бус хөрөнгүүд нь ихэвчлэн эргэн төлөлтүүд, ажилтнуудад олгосон урьдчилгаа, хангамжийн материал, бичиг хэргийн материал болон борлуулахад бэлэн хөрөнгүүдээс бүрдэнэ. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар урьдчилсан төлбөрт зардлын дүн нь дийлэнх хэсгийг бүрдүүлж байна. Энэ нь 2017 оны тайлант үед төлбөр төлөгдсөн боловч 2018 онд хүлээн авах шинэ зоосны захиалгатай холбоотой ажил гүйлгээний дүн болно.

15 Бусад хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан 2017 оны турш хийгдсэн бусад хөрөнгүүдийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын нөөцийн хөдөлгөөнийг дор харуулав:

	Өрийн бичиг	ХДК-аас авах авлага	Анод банкнаас авах авлага	Бусад ААН-үүдээс авах авлага	Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах авлага	Урьдчилгаа төлбөр	Бусад	Нийт
<i>Сая төгрөгөөр</i>								
2017.01.01-нээрх үнэ цэнийн бууралтын нөөц	9	199,200	66,430	53,374	21,784	77	210	347,019
Гадаад валютаарх болзошгүй алдагдлын нөөцийн сангийн хөрвүүлэлт	-	-	-	(1,211)	(545)	(2)	-	(1,758)
Тайлант хугацаанд байгуулсан болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан	6,726	-	-	-	-	-	3	6,729
Тайлант хугацааны болзошгүй алдагдлын нөөцийн сангийн буцаалт	-	(5,500)	(3,632)	-	-	-	(2)	(9,134)
Дахин ангилал	20	-	-	-	(20)	19	(19)	-
2017.12.31-нээрх болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан	12,690	193,700	62,798	52,163	21,219	94	192	342,856

2016 оны турш хийгдсэн бусад хөрөнгүүдийн үнэ цэнийн бууралтын алдагдлын нөөцийн хөдөлгөөнийг дор харуулав:

	Өрийн бичиг	ХДК-аас авах авлага	Анод банкнаас авах авлага	Бусад ААН-үүдээс авах авлага	Гадаадын санхүүгийн байгууллагаас авах авлага	Урьдчилгаа төлбөр	Бусад	Нийт
<i>Сая төгрөгөөр</i>								
2016.01.01-нээрх үнэ цэнийн бууралтын нөөц	-	85,000	67,646	52,661	17,450	77	159	222,993
Гадаад валютаарх болзошгүй алдагдлын нөөцийн сангийн хөрвүүлэлт	-	-	-	11,532	4,334	-	-	15,866
Тайлант хугацаанд байгуулсан болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан	5,944	114,200	-	-	-	-	57	120,201
Тайлант хугацааны болзошгүй алдагдлын нөөцийн сангийн буцаалт	-	-	-	(10,799)	-	-	-	(10,799)
Дахин ангилал	-	-	(1,216)	(20)	-	-	(6)	(1,242)
2016.12.31-нээрх болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан	5,944	199,200	66,430	53,374	21,784	77	210	347,019

16 Үндсэн хөрөнгө ба Биет бус хөрөнгө

	Барилга байгууламж	Дуусаагүй барилга	Тавилга, компьютер төхөөрөмж	Нийт биет хөрөнгө	Биет бус хөрөнгө	Нийт
<i>Сая төгрөгөөр</i>						
2016.01.01-ний өдрийн байдлаар өртөг	46,282	1,547	9,377	57,206	2,393	59,599
Хуримтлагдсан элэгдэл/хорогдол	(24,665)	-	(4,199)	(28,864)	(1,962)	(30,826)
2016.01.01-нээрх дансны үнэ	21,617	1,547	5,178	28,342	431	28,773
Нэмэгдсэн	1,862	-	1,413	3,275	-	3,275
Хасагдсан-өртгөөр	(22)	(1,465)	(1,134)	(2,621)	(227)	(2,848)
Акталсан-өртгөөр	(577)	-	(26)	(603)	-	(603)
Элэгдэл/хорогдол	(866)	-	(1,416)	(2,282)	(232)	(2,514)
Хасагдсан- хуримтлагдсан элэгдлээс	22	-	1,123	1,145	227	1,372
Акталсан- Хуримтлагдсан элэгдлээс	559	-	20	579	-	579
2016.12.31-ний байдлаар өртөг эсвэл үнэлгээ	47,545	82	9,630	57,257	2,166	59,423
Хуримтлагдсан элэгдэл/хорогдол	(24,950)	-	(4,472)	(29,422)	(1,967)	(31,389)
2016.12.31-нээрх дансны үнэ	22,595	82	5,158	27,835	199	28,034
Нэмэгдсэн	4,104	1,263	3,913	9,280	15	9,295
Хасагдсан-өртгөөр	(384)	-	(1,233)	(1,617)	(1,695)	(3,312)
Акталсан-өртгөөр	(7)	-	(72)	(79)	-	(79)
Элэгдэл/хорогдол	(903)	-	(1,646)	(2,549)	(75)	(2,624)
Хасагдсан- хуримтлагдсан элэгдлээс	335	-	1,228	1,563	1,695	3,258
Акталсан- Хуримтлагдсан элэгдлээс	7	-	56	63	-	63
2017.12.31-нээрх өртөг	51,258	1,345	12,238	64,841	486	65,327
Хуримтлагдсан элэгдэл	(25,511)	-	(4,834)	(30,345)	(347)	(30,692)
2017.12.31-нээрх дансны үнэ	25,747	1,345	7,404	34,496	139	34,635

2013 оны 10 дугаар сарын 1-ний өдөр хараат бус үнэлгээчин болох “Хөрөнгийн үнэлгээний компаниудын консорциум” Банкны барилгын хамгийн сүүлийн үнэлгээг гүйцэтгэсэн. Эдгээр барилгуудын бодит үнэ цэнэ нь 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дансны үнэтэйгээ ойролцоо байсан гэж удирдлага үзэж байна.

16 Үндсэн хөрөнгө ба Биет бус хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Хэрэв дундаж үнэ одоогийн дансны үнийг тогтоохдоо авч үзсэн үнээс 20 хувиар илүү болсон тохиолдолд барилга байгууламж болон бусад нөөцөд багтдаг дахин үнэлгээний нөөцийн дансны үнэ 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 5,149 сая төгрөг (2016 онд 4,519 сая төгрөг)-өөр өснө. Удирдлага Банкны дахин үнэлгээний нөөцийн бодит үнэ цэнэ 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар 5,149 сая төгрөг (2016 онд 4,519 сая төгрөг)-өөр буурна гэж үзсэн. Удирдлага Банкны барилга байгууламжийн үнэлгээ (барилга, тоног төхөөрөмж, биет бус хөрөнгө болон өмч) нь одоогийн эдийн засгийн нөхцөл байдлын хувьд ерөнхийдөө буурах нь тун бага магадлалтай тул санхүүгийн тайлан хэрэглэгчдийн үүднээс авч үзвэл Санхүүгийн тайланд материаллаг хэмжээний нөлөө үзүүлэхгүй гэж үзэж байна.

Эдгээр барилга байгууламжууд 2017 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар өртгийн зарчмын дагуу хүлээн зөвшөөрөгдсөн ба дансны үнэ нь 13,895 сая төгрөг (2016 онд 11,327 сая төгрөг) байсан.

2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр ямар нэг үндсэн болон биет бус хөрөнгө зээлийн барьцаанд байхгүй.

17 Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Гүйлгээнд гаргасан цаасан тэмдэгт	972,295	834,024
Тоолж шалгаагүй цаасан тэмдэгт	(65,919)	(10,415)
Гүйлгээнд гаргасан зоосон тэмдэгт	20	20
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	906,396	823,629

2016 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Эхний үлдэгдэл	Нэмэгдсэн	Хасагдсан	Эцсийн үлдэгдэл
Гүйлгээнд гаргасан цаасан тэмдэгт	834,024	2,261,718	(2,123,447)	972,295
Гүйлгээнд гаргасан зоосон тэмдэгт	20	-	-	20
Тоолж шалгаагүй цаасан тэмдэгт	(10,415)	(2,199,205)	2,143,701	(65,919)
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	823,629	62,513	20,254	906,396

18 Төв банкны үнэт цаас

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Төв банкны үнэт цаас	3,444,401	577,297
Нийт Төв банкны үнэт цаас	3,444,401	577,297

Энэхүү үлдэгдэл нь Банкнаас дотоодын банкуудад гаргасан үнэт цаасыг илэрхийлнэ. Эдгээр үнэт цаасны дуусах хугацаа нь 7-8 хоног (2016 онд 7-87 хоног) бөгөөд 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар жилийн 11 хувийн (2016 онд жилийн 14-17 хувь) хүүтэй байна.

19 Засгийн газрын хөрөнгө

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Сангийн яамны харилцах данс	1,553,069	974,330
Сангийн яаманд төлөх зээлийн өр төлбөр:		
- Олон Улсын Валютын Сан (ӨСХ)	288,976	-
- Германы Засгийн газар (КФВ)	17,103	16,119
- Азийн Хөгжлийн Банк (АХБ)	15,223	9,334
- Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА)	6,293	8,541
Төрийн Байгууллагуудад төлөх Нийт Өр Төлбөр	1,880,664	1,008,324

Сангийн яамны харилцах дансууд. Эдгээр харилцах дансууд нь Банкинд байршуулсан Сангийн яамны харилцах дансууд юм. Эдгээр дансууд нь хугацаагүй бөгөөд хүү тооцдоггүй.

Олон улсын байгууллагуудаас авсан зээллэгтэй холбоотойгоор Сангийн яаманд төлөх өр төлбөр. Эдгээр нь Монгол Улсын Засгийн газар Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС), “КФВ” (Герман улсын Засгийн газрыг төлөөлж), Азийн Хөгжлийн Банктай (АХБ) болон Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА)-тай байгуулсан зээлийн гэрээтэй холбоотой. Энэхүү зээлд Монгол Улсын Сангийн яам санхүүгийн зуучлагчаар, Банк нь энэ төслийг хэрэгжүүлэгчээр ажиллаж байна.

Олон Улсын Валютын Сан (ОУВС). 2017 оны 5 дугаар сарын 24-нд ОУВС-гийн Удирдах Зөвлөл Монгол улсын эдийн засгийн реформыг дэмжих зорилгоор Өргөтгөсөн Санхүүжилтийн Хөтөлбөр (ӨСХ)-ийн хүрээнд гурван жилийн хугацаатай 314.5 сая ЗТЭ-ийн дүн бүхий өргөтгөсөн санхүүжилтийг баталсан. ӨСХ нь ОУВС-гаас Монгол улсад ӨСХ-ийн хүрээнд олгосон жилийн 1.53-аас 1.59 хувийн хүүтэй зээл юм.

Санхүүжилтийг 2017 оны 5 дугаар сарын 25-нд Монголбанк болон Сангийн яамны хооронд байгуулсан харилцан ойлголцлын санамж бичигт үндэслэн Банк руу шилжүүлсэн. Эдгээр зээл нь Сангийн яамны өр төлбөр болно. Сангийн яам нь Монгол улсын санхүүгийн зуучлагч болохын хувьд ОУВС-гийн ӨСХ-ийн хүрээнд олгосон зээлийн эргэн төлөлттэй холбоотой өрийн бичгийг гаргасан бөгөөд дээрх зээлийн эргэн төлөлтийг ОУВС-гийн өмнө хүлээнэ. Зээл болон түүний эргэн төлөлт нь Зээлжих Тусгай Эрх (“ЗТЭ”)-ээр илэрхийлэгдсэн бөгөөд Монголбанк Сангийн яамны өмнөөс ОУВС-д хуваарийн дагуу эргэн төлөлтийг хийнэ. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний байдлаар ӨСХ-ийн хүрээнд Сангийн яаманд өгөх өр төлбөрийн хэмжээ гурван жилийн хугацаатай 84.0 сая ЗТЭ буюу 288,976 сая төгрөг (2016: тэг) байсан.

КФВ-аас авсан зээл нь жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих зорилготой 1995 он болон 2003 оны хөтөлбөрийн дагуу олгогдсон. Эдгээр зээлүүд нь еврогоор олгогдсон бөгөөд жилийн 0.75 хувийн хүүтэй, 30 жилийн хугацаатай. Зээлийн үндсэн төлөлт 2005 оноос эхэлсэн ба 2012 оноос эхлэн хоёр дахь хөтөлбөрийн үндсэн төлбөр төлөгдөж эхэлсэн.

Азийн Хөгжлийн Банк (АХБ)-аас авсан зээл нь Монголд ядуурлыг бууруулах, хувийн бизнесийн салбарыг хөгжүүлэх, Засгийн газарт болон төрийн бус байгууллагууд, банкуудад зөвлөгөө өгөх, сургалт явуулахад дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор олгогджээ. Зээл нь жилийн 1 хувийн хүүтэй, 24-27 жилийн хугацаатай байна.

Сангийн яам нь Засгийн газрыг төлөөлөн хэрэгжүүлэгч агентын үүрэг гүйцэтгэдэг учир Банк ОУВС, КФВ болон АХБ-ны төлбөр тооцоонд шууд хариуцлага хүлээхгүй. Гэхдээ эдгээр зээлийн төслүүдийг хэрэгжүүлэгчийн хувьд Банк нь зээлийн хөрөнгийг дотоодын банкуудад оновчтой хуваарилах үүрэгтэй бөгөөд тэдгээр дотоодын банкууд нь ОУВС, КФВ болон АХБ-ны шалгуурт тэнцсэн зээлийн эцсийн хэрэглэгчдэд хүргэх үйл ажиллагааг хариуцна.

Сангийн яам ба Банк хоорондын гэрээний дагуу Банк нь Сангийн яамнаас ОУВС, КФВ болон АХБ-ны гэрээний ижил нөхцөлтэйгээр эдгээр зээлүүдийг авсан байна. Банк нь эдгээр зээлийн хөрөнгийг өөрийн дансанд байршуулж буйн хувьд, ОУВС, КФВ, АХБ болон Сангийн яамны хоорондын төлбөр тооцоог зохицуулах үүрэгтэй. Энэхүү зээлийн хөрөнгөөс дотоодын банкуудад олгогдсон зээлийн дэлгэрэнгүйг Тодруулга 9-өөс харна уу. Эдгээр өр төлбөрүүдтэй холбоотой удирдлагын үнэлэмжийг Тодруулга 4-өөс харна уу.

19 Засгийн газрын хөрөнгө (Үргэлжлэл)

Олон улсын хөгжлийн ассоциациаас Монгол улсыг төлөөлж Сангийн яамны авсан зээл нь хувийн хэвшлийг дэмжих төсөл болон санхүүгийн чадавхыг дээшлүүлэх төслүүдэд зориулагдсан бөгөөд Сангийн яамнаас жилийн 1-3 хувийн хүүтэй, 14-өөс 15 жилийн хугацаатай зээлүүд болно.

2016 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар тусгай нөхцөлийн (ковенант) зөрчил байхгүй болно.

20 Дотоодын банкуудын хөрөнгө

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Харилцах дансууд:		
- төгрөгөөр	1,496,262	943,882
- валютаар	1,561,493	1,304,359
Валютын хугацаатай хадгаламж	-	423,325
Төгрөгийн овернайт хадгаламж	58,543	-
Нийт дотоодын банкуудын хадгаламж	3,116,298	2,671,566

Холбогдох дансууд нь дотоодын банкуудаас Банкинд зайлшгүй байлгах нөөц болон бусад төрлийн хадгаламжуудаас бүрдэх бөгөөд тэдгээрийн хадгаламж эзэмшигчиддээ төлөх өр төлбөрийн тодорхой хувиар тооцогддог.

2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх гадаад валютын хугацаатай хадгаламж нь дотоодын банкуудаас жилийн 0.55-0.64 хувийн хүүтэй, 7-оос 60-н өдрийн хугацаатай байршуулсан ам.долларын хадгаламж болно.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх төгрөгийн овернайт хадгаламж нь дотоодын банкуудын байршуулсан жилийн 9 хувийн хүүтэй 5 хоногийн хугацаатай хадгаламж болно.

21 Гадаад өр төлбөр

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
ХАБ-тай байгуулсан хэлэлцээр	4,569,233	4,332,068
ОУВС-гийн ЗТЭ-ийн хуваарилалт	167,797	162,609
Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	152	156
ОУХА-д оруулсан хувь хөрөнгө	39	39
Дэлхийн банкны харилцах данс	723	460
АХБ-ны харилцах данс	8	4
Нийт гадаадын байгууллагуудад төлөх өр төлбөр	4,737,952	4,495,336

Хятадын Ардын банктай байгуулсан своп хэлэлцээр. Энэхүү данс нь Хятадын ардын банктай хийсэн своп хэлцлийн дагуу авсан 5-аас 8 сарын (2016: 1-ээс 9 сар) хугацаатай юанийн санхүүжилт бөгөөд Банк дотоодын банкуудыг юаниар санхүүжүүлэхэд ашигладаг. Хүү нь Шанхай-Интер банкны санал болгосон хүүгийн түвшин дээр 200 суурь нэгж нэмсэнтэй тэнцүү. Илүү дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 33-аас харна уу.

Зээлжих тусгай эрхийн хуваарилалт (цаашид "ЗТЭ" гэх) ОУВС-ын гишүүн орнуудад ОУВС-д оруулсан хөрөнгийн хэмжээтэй нь хувь тэнцүүлэн ЗТЭ хуваарилсан. Энэ хуваарилалт нь Банкны ОУВС-д өгөх өр төлбөрийг илэрхийлэх ба Тодруулга 8-д энэ талаар тодруулсан. Хуваарилалтын цэвэр хуримтлал нь 167,797 сая төгрөг буюу 48,757 сая ЗТЭ (2016 онд 162,609 сая төгрөг буюу 48,757 сая ЗТЭ)-тэй тэнцүү байна.

21 Гадаад өр төлбөр (Үргэлжлэл)

Дэлхийн банк ба Олон улсын хөгжлийн агентлагт оруулсан хувь хөрөнгө Энэ үлдэгдэл нь Банкнаас Дэлхийн банк болон Олон улсын хөгжлийн агентлаг (ОУХА)-т оруулсан хувь хөрөнгө юм.

22 Бусад өр төлбөр

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Бусад санхүүгийн өр төлбөр		
Дотоодын банкуудын дүрмийн сангийн төвлөрүүлсэн хөрөнгө	-	19,346
Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хөрөнгө	29,978	10,827
Бусад өглөг	11,969	12,461
Бусад өр төлбөр		
Нийгмийн хөгжлийн сан	3,185	5,958
Аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан сан	-	58,160
Нийт бусад өр төлбөр	45,132	106,752

Дотоодын банкуудын дүрмийн санд анх төвлөрүүлсэн хөрөнгө. Монгол улсын дотоодын банкуудын дүрмийн санг нэмэгдүүлэх зорилгоор тусгай зориулалтын дансанд анх төвлөрүүлсэн хөрөнгө. Эдгээр дансуудыг тухайн дотоодын банкууд хөрөнгө оруулалт хийхээс өөр зорилгоор ашиглахыг хязгаарласан.

Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж. Банк бус санхүүгийн байгууллагаас байршуулсан хадгаламж нь Үнэт цаасны төлбөр тооцооны төв, Хадгаламжийн даатгалын корпорацийн харилцах дансуудаас бүрдэнэ.

Нийгмийн хөгжлийн сан. Банк дотоод журмынхаа дагуу тодорхой хэмжээний хөрөнгийг ажилтнуудын ажлын болон амьжиргааны нөхцөлийг сайжруулах зорилгоор Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилдаг. Энэхүү хөрөнгө Банкны ажилтанд тэтгэмж, тусламж олгох, ажлын үзүүлэлтээр урамшуулах, ажилтны нийгмийн байдлыг хангах үүднээс орон сууц худалдан авахад дэмжлэг үзүүлэх, шаардлагатай үед нь санхүүгийн дэмжлэг үзүүлэхэд зориулагдсан байна. Банкны удирдлага санхүүгийн жилийн эцсээр Нийгмийн хөгжлийн санд хуваарилсан хөрөнгийг хүлээгдэж буй үүргээ биелүүлэхэд хангалттай гэж үзсэн.

Аккредитивийн заргатай холбоотой байгуулсан нөөц сан. Энэ сан нь 2008 онд Швейцари болон Герман улсын шүүхэд эдгээр орнуудад үйл ажиллагаа явуулж байсан 2 санхүүгийн байгууллагын аккредитивийн хугацаа нь хэтэрсэн төлбөрөөс үүдэлтэй хуулийн заргын хариуцагчаар татагдсантай холбоотой үүсгэсэн болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан юм. Банк аккредитивийн гэрээгээр хүлээсэн үүргийг авч үзсэн ба нэхэмжлэлийн алдагдал үүсэх магадлалаас шалтгаалан 2009 онд бүрэн дүнгээр эрсдэлийн сан байгуулсан. Аккредитивтэй холбоотой зарга 2017 оны 7 дугаар сарын 25-нд Женевийн шүүхээр Банкны талд шийдвэрлэгдсэн учир болзошгүй алдагдлын нөөцийг бүрэн дүнгээр буцаан орлогын тайланд тайлагнасан. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 30-аас харна уу.

23 Дүрмийн сан болон бусад нөөц сангууд

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Дүрмийн сан	5,000	5,000

Банк нь 100 хувь Төрийн өмчлөлд байдаг. Дүрмийн сан нь Банкны өөрийн хөрөнгийг илэрхийлнэ.

23 Дүрмийн сан болон бусад нөөц сангууд (Үргэлжлэл)

Бусад нөөцийн дэлгэрэнгүйг дор үзүүлэв:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Борлуулахад бэлэн үнэт цаасны дахин үнэлгээний сан	Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний сан	Үнэт металын дахин үнэлгээний сан	Нийт
2016 оны 1 дүгээр сарын 1-нээр	2,926	11,908	1,944	16,778
Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээний ашиг	519	-	-	519
Борлуулах үед ашиг алдагдал руу шилжүүлсэн	(78)	-	-	(78)
Хуримтлагдсан алдагдлаас бусад нөөц рүү шилжүүлсэн	-	(13)	(804)	(817)
2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээр	3,367	11,895	1,140	16,402
Борлуулахад бэлэн хөрөнгө оруулалтын дахин үнэлгээний алдагдал	(2,726)	-	-	(2,726)
Борлуулах үед ашиг алдагдал руу шилжүүлсэн	690	-	-	690
Хуримтлагдсан алдагдлаас бусад нөөц рүү шилжүүлсэн	-	-	3,957	3,957
2017 оны 12 дугаар сарын 31-нээр	1,331	11,895	5,097	18,323

Борлуулахад бэлэн нөөц. Энэхүү нөөц нь борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалтуудын бодит үнэ цэнийн өөрчлөлтөөс бүрдэнэ.

Үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний нөөц. Монголбанкны Ерөнхийлөгчийн тушаалаар Банкны барилгын дахин үнэлгээнээс үүссэн илүүдлийг өөрийн хөрөнгийн үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний санд тайлагнана. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 16-аас харна уу.

Гадаад валютын дахин үнэлгээний сан. Энэхүү сан нь гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хөрөнгө, өр төлбөрийн ханшийн тэгшитгэлээс үүссэн бодит бус ашгийг бүртгэж, ирээдүйн ханшийн эрсдэлээс хамгаалах зориулалтаар ашиглагддаг. 2016 оны 12 дугаар сарын 31 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар гадаад валютын дахин үнэлгээний сан нь үлдэгдэлгүй байсан.

Мөнгөжсөн алт, үнэт металын дахин үнэлгээний сан. Энэхүү сан нь мөнгөжсөн алт, үнэт металын ханшийн тэгшитгэлээс үүссэн бодит бус ашгийг бүртгэсэн.

24 Хүүгийн орлого ба зардал

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017	2016
Хүүгийн орлого		
Дотоодын үнэт цаас	80,353	87,104
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт – борлуулахад бэлэн	98,288	44,698
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	41,924	34,300
Засгийн газрын үнэт цаас	39,067	33,563
Буцаан худалдан авах гэрээ	30,912	25,279
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө	11,612	3,613
Нийт хүүгийн орлого	302,156	228,557
Хүүгийн зардал		
Гадаад өр төлбөр	(263,221)	(189,030)
Төв банкны үнэт цаас	(186,720)	(92,976)
Дотоодын банкуудын заавал байлгах нөөцийн биелэлтэд олгосон урамшуулал	(65,100)	(55,864)
Дотоодын банкуудын хөрөнгө	(4,544)	(3,575)
Засгийн газрын хөрөнгө	(2,299)	(8,797)
Бусад хүүгийн зардал	(1,351)	(5,608)
Нийт хүүгийн зардал	(523,235)	(355,850)
Цэвэр хүүгийн зардал	(221,079)	(127,293)

25 Алт ба үнэт металын арилжааны ашиг

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017	2016
Мөнгөжсөн алт, үнэт металын арилжааны алдагдал	(375)	(113)
Мөнгөжсөн алт, үнэт металын ханшийн тэгшитгэлийн хэрэгжсэн ашиг	24,047	36,618
Алт ба үнэт металын арилжааны бусад ашиг, алдагдал	(402)	64,106
Алт ба үнэт металын арилжааны ашиг	23,270	100,611

26 Алт, үнэт металын ханшийн тэгшитгэлийн ашиг/(алдагдал)

Алт, үнэт металын ханшийн тэгшитгэлийн бодит бус ашиг, алдагдлыг илэрхийлэх ба тайлант жилд 3,957 сая төгрөгийн (2016 онд 804 сая төгрөгийн алдагдал) ашигтай байв.

27 Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн дахин үнэлгээний ашиг/(алдагдал)

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017	2016
Своп хэлцлийн дахин үнэлгээний бодит бус ашиг, алдагдал	-	(494,978)
Тайлант болон өмнөх үеийн своп хэлцлийн дахин үнэлгээний бодит бус ашиг, алдагдал	673,299	(169,002)
Санхүүгийн хэрэгслийн цэвэр ашиг/(алдагдал)	673,299	(663,980)

2017 оны эхнээс Банк үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнийн үнэлгээний аргачлалаа илүү оновчтой болгохын тулд өөрчилсөн. Нягтлан бодох бүртгэлийн тооцооллын нөлөөг Тодруулга 3-аас харна уу.

27 Санхүүгийн үүсмэл хэрэгслийн дахин үнэлгээний ашиг/(алдагдал) (Үргэлжлэл)

2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх тайлант жилийн своп хэлцлийн эхний өдрийн бодит алдагдал 494,978 сая төгрөг нь арилжааны банкуудтай тааламжгүй нөхцөлөөр байгуулсан урт болон богино хугацаат своп хэлцлийн анхлан хүлээн зөвшөөрөлттэй холбоотой. 2017 онд тааламжгүй нөхцөлтэй шинэ урт болон богино хугацаат валютын своп хэлцэл хийгдээгүй учир эхний өдрийн бодит алдагдал бүртгээгүй.

28 Гадаад валютын арилжааны (алдагдал)/ашиг

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017	2016
Гадаад валютын арилжааны ашиг	34	7,957
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгслийн бодит алдагдал	(148,737)	(2,735)
Гадаад валютын арилжааны (алдагдал)/ашиг	(148,703)	5,222

29 Гадаад валютын хөрвүүлгийн алдагдал

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017	2016
Гадаад валютын хөрвүүлгийн бодит ашиг	5,102	167,996
Гадаад валютын хөрвүүлгийн бодит бус алдагдал	(180,897)	(597,759)
Гадаад валютын хөрвүүлгийн алдагдал	(175,795)	(429,763)

30 Болзошгүй алдагдлын нөөц сангийн буцаалт/(зардал)

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Тодруулга	2017	2016
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	9	(820)	(144)
Аккредитивийн гэрээтэй холбоотой нөөц сангийн буцаалт	22	58,844	-
Бусад хөрөнгүүд	15	2,405	(118,959)
Үнэ цэнийн бууралтын нөөц сангийн буцаалт/(зардал)		60,429	(119,103)

31 Үйл ажиллагааны бусад орлого

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017	2016
“Ирээдүйн тэтгэврийн нөөц сан”-гийн орлого	-	62,760
Хураамж ба шимтгэлийн орлого	6,767	4,927
Дотоодын банкуудаас авсан торгуулийн орлого	4,610	3,384
Үндсэн хөрөнгийн түрээсийн орлого	515	534
Үндсэн хөрөнгө борлуулсны олз	-	51
Бусад үйл ажиллагааны орлого	870	664
Нийт үйл ажиллагааны бусад орлого	12,762	72,320

Ирээдүйд авах тэтгэврийн сан болон ирээдүйд хийх хөрөнгө оруулалтыг дэмжих зорилгоор 2016 оны 1 дүгээр сарын 22-ны өдөр Улсын Их Хурлын 12 дугаар тогтоолоор “Ирээдүйн тэтгэврийн сан”-ийн хууль батлагдсан. Хуулийн 3.2 заалтын дагуу Сангийн гол хөрөнгө нь МИК-ийн ИЗББ бондын (Тодруулга 10) үндсэн төлбөр, хүүгийн орлого, арилжааны банкуудад олгогдсон орон сууцны зээлийн үндсэн дүн болон хүүгийн орлогоос бүрдэнэ. Иймд тус хуулийн дагуу Монголбанк нь 2016 оны 3 сарын 11-ний өдөр 2,460,771 сая төгрөгийн хөрөнгийг Засгийн газарт шилжүүлсэн болно.

31 Бусад үйл ажиллагааны орлого (Үргэлжлэл)

Гэвч Сан татан буугдаж, УИХ-ын 2016 оны 9 дүгээр сарын 9-нд батлагдсан 40-р тогтоолын дагуу өмнө нь тухайн санд шилжүүлсэн хөрөнгө болох 2,523,531 сая төгрөгийг Монголбанкид 2016 оны 10 дугаар сарын 17-нд буцаан шилжүүлсэн. Банк руу шилжсэн нийт хөрөнгө болох 2,523,531 сая төгрөг болж өссөн нь шинээр байгуулсан 8 ба 9 дэх тусгай зориулалтын компани (МИК-ийн бонд)-тай холбоотой. Энэ үед олсон хүүгийн орлого 2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээр дуусгавар болсон тайлант жилийн “Ирээдүйн тэтгэврийн сан”-гийн орлогоор хүлээн зөвшөөрөгдсөн.

Банк нь өөрийн тавьсан шаардлагын дагуу арилжааны банкуудаас заавал байлгах нөөцийг авч байршуулдаг. Заавал байлгах нөөцийн хэмжээг 14 хоногоор тооцдог (Тодруулга 20). 2017 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх дотоодын банкуудын байршуулсан заавал байлгах нөөцөөс олсон хүүгийн орлогын дүн 4,610 сая төгрөг (2016 онд 3,385 сая төгрөг) байсан.

32 Захиргааны болон үйл ажиллагааны бусад зардал

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017	2016
Цалингийн зардал	13,382	11,095
Гишүүнчлэл болон мэргэжлийн үйлчилгээний зардал	11,140	414
Хуулийн болон мэргэжлийн үйлчилгээний хөлс	7,684	1,643
Мөнгөн тэмдэгт хэвлүүлэх зардал	5,100	5,078
Үндсэн хөрөнгө ба биет бус хөрөнгийн элэгдэл/хорогдол	2,624	2,514
Алт тээвэрлэх хүргүүлэх зардал	2,438	1,944
Харилцаа холбоо, ашиглалтын зардал	1,697	1,649
Харуул хамгаалалтын зардал	1,217	1,301
Тээврийн болон албан томилолтын зардал	1,012	863
Зар сурталчилгааны зардал	1,004	813
Алтны санхүүжилттэй холбоотой зардал	614	4,296
Сургалтын зардал	265	498
Үндсэн хөрөнгө данснаас хассаны гарз	16	25
Бусад зардал	3,334	1,782
Нийт захиргааны болон үйл ажиллагааны бусад зардал	51,527	33,915

Тодруулга 4-т дурдсанчлан ОУВС-гийн хөтөлбөрийн хүрээнд Монголбанк нь Монгол улсын арилжааны банкуудын Активын Чанарын Үнэлгээг (АЧҮ) багтаасан Төлбөрийн Чадварын Үнэлгээг хийж гүйцэтгүүлсэн. АЧҮ-тэй холбоотой гарсан зардлыг 2017 онд гишүүнчлэл болон мэргэжлийн үйлчилгээний зардалд ангилсан.

33 Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага

Шийдэгдээгүй хэрэг. Бизнесийн хэвийн үйл ажиллагааны явцад Банкны эсрэг зарга мэдүүлэх явдал гарах боломжтой. Швейцар болон Герман улсуудад үйл ажиллагаа явуулдаг хоёр санхүүгийн байгууллагад холбогдох аккредитивийн гэрээтэй холбоотой шүүхийн маргаанд 2008 оноос хойш Банк хариуцагчаар татагдан, шүүх үйл ажиллагаа явагдсан. Эдгээр хэргүүд дээр Банк өөрийн байр сууриа баттай хамгаалж байсан ч, аккредитивийн гэрээний дагуу өөрийн хүлээсэн үүргийг харгалзан 2009 онд нийт дүнгээр (хүүг оруулан) нь болзошгүй алдагдлын нөөцийн сан байгуулсан. 2017 оны 7 дугаар сарын 25-нд Женевийн шүүхээр аккредитивийн гэрээтэй холбоотой маргаан Банкны талд шийдвэрлэгдсэн учир дээрх болзошгүй алдагдлын санг буцаан 2017 оны орлогын тайланд бүртгэсэн. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 22 болон Тодруулга 30-аас харна уу.

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дээрх заргуудаас өөр ямар нэгэн материаллаг гарз учруулах нэхэмжлэгчээр дуудагдсан шүүн таслах хуулийн хэргийн талаар удирдлагад мэдээлэл байхгүй байна. Иймд дээрх аккредитивтэй холбоотой болзошгүй алдагдлын сангаас өөр ямар нэг санг санхүүгийн тайланд хүлээн зөвшөөрөх шаардлагагүй гэж үзсэн.

33 Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага (Үргэлжлэл)

Хөрөнгийн зарлагын үүрэг. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк нь барилга худалдан авах 8,000 сая төгрөгийн (2016: 0) хөрөнгийн зарлагын үүрэг хүлээсэн. Банк нь энэхүү үүрэгтэй холбоотой шаардлагатай нөөцийг хуваарилаагүй байна. Банк нь ирээдүйн цэвэр орлого болон санхүүжилт нь энэ болон үүнтэй ижил төстэй үүргийг биелүүлэхэд хангалттай гэж үзэж байна.

Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг. Банк нь Монгол улсын Засгийн газар, түүний харьяа байгууллагуудын хүсэлтээр Монгол улсын хувьд чухал ач холбогдол бүхий салбарт (бараа үйлчилгээ экспортлох гэх мэт) зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг хүлээдэг. Эдгээр хэрэгслүүдийн гол зорилго нь Засгийн газар болон холбогдох талуудыг шаардлагатай эх үүсвэрээр хангахад оршино.

Гаргасан аккредитивүүд нь зээл болон аккредитивийн хэмжээнээс ашиглагдаагүй үлдсэн хэсгийг илэрхийлнэ, доорх мэдээлэлд анхаарал хандуулна уу. Банк ийм зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүргийн хувьд уг зээлээс ашиглагдаагүй үлдсэн хэмжээгээр алдагдал хүлээх эрсдэлтэй юм. Гэвч ихэнх зээл нь зээлийн эрсдэл багатай харилцагчдад олгогддог тул энэхүү болзошгүй алдагдлын хэмжээ нь нийт ашиглагдаагүй байгаа төлбөрийн үүргийн хэмжээнээс бага байна.

Зээлтэй холбоотой төлбөрийн хариуцлагын хэмжээг дор харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017 оны 12 дугаар сарын 31	2016 оны 12 дугаар сарын 31
Болзошгүй өр төлбөр		
Импортын аккредитивүүд	(155,868)	(281,016)
Төлбөрийн үүрэг хариуцлага		
Хятадын ардын банкинд өгөх ашиглаагүй зээлийн шугамын эх үүсвэр	(5,400,000)	(4,500,000)
Нийт зээлтэй холбоотой үүрэг хариуцлага	(5,555,868)	(4,781,016)

Импортын аккредитивүүд Импортын аккредитив нь Монгол улсын Засгийн газарт импортын гэрээ хэлцэлтэй холбоотойгоор олгогдоно. Импортын аккредитивээр Банк Монгол улсын Засгийн газрын эсвэл төрийн байгууллагуудын өмнөөс тэдгээрт болон Засгийн газрын хүсэлтээр бусад байгууллагуудад үйлчилгээ үзүүлсэн ба бараа бүтээгдэхүүн нийлүүлсэн гадаадын хуулийн этгээдүүдэд төлбөр шилжүүлэх үүрэг хүлээнэ.

Хятадын Ардын банктай байгуулсан своп хэлэлцээр. Банк нь 2011 оны 5 дугаар сард Хятадын Ардын банктай “Хятадын юань/Монгол төгрөг солилцох своп хэлэлцээр”-ийн гэрээ байгуулсан ба гэрээг 2014 оны 8 дугаар сард шинэчлэн баталсан. Төв банкууд уг мөнгийг хоёр улсын хоорондох худалдааг санхүүжүүлэх, санхүүгийн зах зээлийн тогтвортой байдлыг хангах зорилгоор богино хугацаанд хөрвөх чадварыг хангах болон гэрээгээр тохирсон бусад зорилгоор ашиглах боломжтой.

Гэрээний дагуу Хятадын Ардын банк болон Банк нь хятадын юаниар төгрөг, монгол төгрөгөөр юань худалдан авах, худалдах хэлцлийг цаашид тодорхой хугацаанд хийх боломжтой. Гэрээнд зааснаар энэхүү хөрөнгийн ашиглах хугацаа 12 сар хүртэл байна. Хөрөнгө ашиглах зөвшөөрлийг нэг тал нь нөгөө талаас авах ёстой ба тухайн ашиглах хөрөнгийн дээд хэмжээ нь Банкны хувьд гэрээний дүн болох 15,000 сая юань (2016: 15,000 сая юань), Хятадын Ардын банкны хувьд 5,400,000 сая төгрөгөөр (2016: 4,500,000 сая төгрөг) хязгаарлагдана.

Хөрөнгийг ашиглах банк хөрөнгийн хэмжээндээ гэрээнд заагдсан хүүг тооцон төлөх үүрэгтэй. Банк юань ашигласан тохиолдолд, хүүгийн түвшин нь Шанхай-Интер банкны санал болгосон түвшин (“ШИБОР”) дээр 200 үндсэн оноо нэмсэнтэй тэнцэх ба ашиглах хугацааны турш тооцно. Харин Хятадын Ардын банк төгрөг ашигласан тохиолдолд, харгалзах ашиглалтын хугацаанд хүүгийн түвшин нь банк хоорондын төгрөгийн жигнэсэн дундаж хүүгийн түвшинтэй тэнцүү байна.

33 Болзошгүй өр төлбөр ба үүрэг хариуцлага (Үргэлжлэл)

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкны зээлтэй холбоотой үүрэг хариуцлага нь ашиглагдсан дүн болох 12,000 сая юань буюу 4,458,960 сая төгрөг (2016: 12,000 сая юань буюу 4,295,520 сая төгрөг) ба ашиглагдаагүй дүн болох 3,000 сая юань буюу 1,114,740 сая төгрөг (2016: 3,000 сая юань буюу 1,073,880 сая төгрөг) байгаа нь Банкны хувьд цаашид хүлээн авч болох санхүүжилтийн үүргийг илэрхийлнэ.

Банкны удирдлага нь аккредитивийн гэрээ болон зээлийн шугамтай холбоотой өр төлбөрийн дүн нь материаллаг бус гэж үзсэн. Эдгээр ашиглагдаагүй зээлийн шугам болон аккредитив нь санхүүжилт хийгдэлгүйгээр хугацаа дуусах боломжтой.

34 Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ

Нэг хяналтын дор байдаг, эсвэл нэг тал нөгөө талыг хянах эрхтэй буюу нөгөө талд санхүүгийн ба үйл ажиллагааны шийдвэр гаргахад нь мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг бол тэдгээрийг ерөнхийдөө холбоотой талууд гэж үздэг. Боломжит холбоотой талуудыг авч үзэхдээ тухайн харилцааны мөн чанарыг уг харилцааны хуулийн хэлбэрээс илүүтэй анхаарсан.

Банк 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар дараах холбоотой талуудтай хийсэн гүйлгээ болон данснуудын үлдэгдлийг тодруулгад тусгасан. Үүнд: Засгийн газар (Сангийн яам зэрэг удирдлагыг нь Улсын Их Хурал болон Засгийн газраас томилдог байгууллагуудыг оролцуулна), Хөгжлийн банк, Сангийн яам ба ХДК хамаарна. ХДК нь бүрэн төрийн өмчит бөгөөд үйл ажиллагааных нь бүх шийдвэр Банкны Тэргүүн дэд ерөнхийлөгчийн тэргүүлдэг Үндэсний Хорооны долоон гишүүний саналаар батлагдах ёстой.

Банк НББОУС 24-т орсон өөрчлөлт болох “Төрийн байгууллагуудын тодруулгад тавигдах шаардлагыг хэсэгчлэн чөлөөлөх” заалтыг ашигласан. Иймд төрийн байгууллагуудтай хийсэн материаллаг бус гүйлгээнүүдийг тус санхүүгийн тайланд тусгаагүй болно.

2017 онд холбоотой талуудтай хийсэн орлого зарлагын гүйлгээнүүд дараах байдалтай байна:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Засгийн газар	Төрийн банк	Хөгжлийн банк	ХДК	Нийт
Хүүгийн орлого	39,067	4,535	6,173	-	49,775
Хүүгийн зардал	(2,299)	(23,717)	-	-	(26,016)
Хураамж шимтгэлийн орлого	480	147	10	-	637
Засгийн газрын үнэт цаас борлуулсны олз	2,754	-	-	-	2,754
Нийт	40,002	(19,035)	6,183	-	27,150

34 Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ (Үргэлжлэл)

2017 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх холбоотой талуудын эзэмшиж буй дансны үлдэгдэл доорх байдалтай байна:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Засгийн газар	Төрийн банк	Хөгжлийн банк	ХДК	Нийт
Засгийн газрын үнэт цаас	163,027	-	-	-	163,027
Хөгжлийн банкны үнэт цаас	-	-	39,860	-	39,860
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	-	7,721	-	-	7,721
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	-	91,444	-	-	91,444
Төв банкны үнэт цаас	-	(379,621)	-	-	(379,621)
Дотоодын банкуудын хөрөнгө	-	(217,597)	(21,620)	-	(239,217)
Банк бус байгууллагуудын хөрөнгө	-	-	-	(29,854)	(29,854)
Засгийн газрын хөрөнгө	(1,880,664)	-	-	-	(1,880,664)
Нийт	(1,717,637)	(498,053)	18,240	(29,854)	(2,227,304)

2016 онд холбоотой талуудтай хийсэн орлого зарлагын гүйлгээнүүд дараах байдалтай байна. Үүнд:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Засгийн газар	Төрийн банк	Хөгжлийн банк	ХДК	Нийт
Хүүгийн орлого	33,563	2,139	6,866	611	43,179
Хүүгийн зардал	(8,797)	(17,879)	(18)	-	(26,694)
Хураамж шимтгэлийн орлого	418	171	3	-	592
Нийт	25,184	(15,569)	6,851	611	17,077

2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх холбоотой талуудын эзэмшиж буй дансны үлдэгдэл доорх байдалтай байна:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Засгийн газар	Төрийн банк	Хөгжлийн банк	ХДК	Нийт
Засгийн газрын үнэт цаас	326,508	-	-	-	326,508
Хөгжлийн банкны үнэт цаас	-	-	36,087	-	36,087
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	-	113,301	-	-	113,301
Төв банкны үнэт цаас	-	(53,932)	-	-	(53,932)
Дотоодын банкуудын хөрөнгө	-	(220,708)	(5,322)	-	(226,030)
Банк бус байгууллагуудын хөрөнгө	-	-	-	(2,931)	(2,931)
Засгийн газрын хөрөнгө	(1,008,324)	-	-	-	(1,008,324)
Нийт	(681,816)	(161,339)	30,765	(2,931)	(815,321)

Бизнесийн ердийн үйл ажиллагааны үр дүнд дээр дурдсан үлдэгдэл дүнгүүд үүссэн болно. Удирдлага холбоотой талуудын ажил гүйлгээнд анх хүлээн зөвшөөрөлтийн олз/гарз бүртгэх шаардлагатай эсэхийг авч үзсэн. Уг үнэлэмжийг хийхдээ удирдлага нь дээрх ажил гүйлгээ нь анхдагч зах зээлд хийгдсэн гэдгийг анхаарсан. Дэлгэрэнгүйг Тодруулга 4-өөс харна уу.

34 Холбоотой талуудын ажил гүйлгээ (Үргэлжлэл)

Холбоотой талд олгосон зээлээс бусад тайлант жилийн эцсээрх үлдэгдэл дүнгүүд барьцаагаар хангагдаагүй болно. Холбоотой талуудын өглөг эсвэл авлагад зориулж ямар нэгэн хүлээн авсан эсвэл гаргасан баталгаа байхгүй.

Импортын аккредитив гэрээ. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банк 155,868 сая төгрөгийн (2016: 281,016 сая төгрөг) холбоотой талуудын импортын аккредитив гэрээний өр төлбөртэй байсан. Дэлгэрэнгүй мэдээллийг Тодруулга 33-аас харна уу.

Банкны үндсэн удирдлагын цалин болон бусад тэтгэмжийн талаарх мэдээллийг дор толилуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017	2016
Цалин хөлс	922	656
Тэтгэмжүүд	194	136
Нийгмийн болон тэтгэврийн санд төлсөн шимтгэл	123	87
Бусад олговор	150	113

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага

Банкны үйл ажиллагаа нь ямагт эрсдэлтэй байдаг ба эдгээрийг зөв тодорхойлж, хэмжиж, хянаж байснаар эрсдэлийг хязгаарлаж, бусад хяналтын бодлогоор удирддаг. Эрсдэлийг зохистой удирдах нь банкуудын үйл ажиллагааг хэвийн явуулах, санхүүгийн тогтвортой байдлыг хангах, тухайлбал инфляцыг зохистой түвшинд барих мөнгөний зөв бодлого явуулахад чухал ач холбогдолтой. Эрсдэлүүд нь банкны гол зорилгодоо хүрэх чадварыг хязгаарлах үр дагавартай байж болно. Ийм өндөр үр дагавартай эрсдэл Банкинд илүүтэй илрэх бөгөөд гадаад валютын хөрвүүлгээс хүлээх санхүүгийн гэнэтийн алдагдал нь үүний нэг жишээ болно. Санхүүгийн алдагдал нь бүхий л төрлийн санхүүгийн эрсдэлээс хамааралтай үүсдэг.

Үүнээс гадна Банк нь зээлийн, хөрвөх чадварын, зах зээлийн, үйл ажиллагааны, нэр хүндийн зэрэг эрсдэлд өртөж болно. Одоогийн банкны эрсдэлийн удирдлага нь төвлөрсөн бус ба газар, хэлтэс тус бүр тэдгээрийн үйл ажиллагаанд учирсан аливаа эрсдэлээс сэргийлэх бодлогыг баримталдаг. Банк нь Монгол улсын Төв банк учраас түүний эрсдэлүүд онцгой байдаг ба тэдгээр эрсдэлүүдийг Банк стратеги төлөвлөлтийн үйл явцаар дамжуулан хянаж, илрүүлж байдаг. Үүнээс гадна Банк нь эрсдэлийн хяналтын стратегийг боловсруулах ба зарчим, хүрээ, бодлого хязгааруудыг хэрэгжүүлэх ажлыг ерөнхийлөн хариуцах “Эрсдэлийн хороо”-г байгуулах боломжийг идэвхтэй судалж байна.

Одоогоор Хөрөнгө оруулалтын хороо нь эрсдэлийн стратегийг боловсруулж, шаардлагатай хязгаарыг тогтоох үүрэгтэй байхад Эрсдэлийн удирдлагын алба болон Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газар нь үүнтэй холбоотой зарчмууд, үйлчлэх хүрээ, бодлого, хязгаарыг хэрэгжүүлдэг.

Эрсдэлийн Удирдлагын бүтэц. Захирлуудын зөвлөл нь эрсдэлийг хянах ба энэ асуудлаар эцсийн хариуцлагыг хүлээнэ. Гэхдээ эрсдэлийг тодорхойлох, удирдах, хянах үүрэг бүхий бие даасан нэгжүүд байдаг.

Захирлуудын Зөвлөл. Захирлуудын Зөвлөл ерөнхий эрсдэлийн удирдлага болон эрсдэлийн стратеги, бодлогыг батлахаас гадна эрсдэлтэй холбоотой асуудлаар Банкны Ерөнхийлөгч, Тэргүүн дэд ерөнхийлөгчид зөвлөмж өгдөг.

Хяналтын Зөвлөл. Хяналтын зөвлөл нь Банкны дотоод бүтэц, зохион байгуулалтад харьяалагддаггүй бөгөөд бие даасан хяналт тавьж, Банк доторх ерөнхий эрсдэлийн үйл явцыг нь хянах үүрэгтэй.

Хөрөнгө оруулалтын хороо. Хөрөнгө оруулалтын хороо нь Банкны санхүүгийн эрсдэлийг удирдах үүрэгтэй хамгийн үндсэн нэгж бөгөөд Захирлуудын Зөвлөл болон Ерөнхийлөгчид санхүүгийн эрсдэлийн удирдлагын бодлогын талаар зөвлөмж өгдөг. Хөрөнгө оруулалтын хорооны бүрэлдэхүүнд Тэргүүн дэд ерөнхийлөгч, Дэд ерөнхийлөгч, Эрсдэлийн удирдлагын албаны захирал, Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газрын захирал (2016: Зах зээлийн газрын захирал), Тайлан бүртгэлийн газрын захирал (2016: Төлбөр тооцоо бүртгэлийн газрын захирал) нар багтдаг.

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

Хөрөнгө оруулалтын хороо нь тайлант оны “Жилийн хөрөнгө оруулалтын бодлого”-ыг хэлэлцэж, зөвшөөрөгдөх эрсдэлийн түвшинг тодорхойлдог. Энэхүү зөвшөөрөгдөх эрсдэлийн түвшинд үндэслэн улсын гадаад валютын нөөцийн бүтцийг гарган Ерөнхийлөгчид танилцуулж, батлуулдаг байна. Үүнд гадаад валютын нөөцийн бүтэц, түүний зохистой хэлбэлзэл, хөрөнгийн хуваарилалт, хөрөнгө оруулалтын хугацаа, боломжит хэрэгсэл, харилцагч байгууллагад тавьсан хязгаарлалт зэргийг тусгасан байдаг. Мөн Ерөнхийлөгч гадаад валютын нөөцтэй холбоотой харилцагч банк санхүүгийн байгууллагуудын жагсаалт, тэдгээрт тавих лимитийг улирал тутамд батлах ба энэ нь гадаад валют, зээл, хөрвөх чадвар, хүүгийн түвшний эрсдэлийг удирдах гол арга хэрэгсэл болдог.

Банкны санхүүгийн эрсдэлүүдээс гадаад валютын нөөцийн эрсдэл нь хамгийн чухал байдаг. Тиймээс Хөрөнгө оруулалтын хороо болон холбогдох газруудын үйл ажиллагаа нь гадаад валютын улсын нөөцтэй холбоотой эрсдэлийг удирдахад түлхүү чиглэгдсэн байна. Хөрөнгө оруулалтын хорооны өөр нэгэн үүрэг бол Эрсдэлийн удирдлагын алба, бусад холбогдох газруудад хяналт тавих, санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн санхүүгийн эрсдэлийн бодлогын хэрэгжилт нийцтэй байгаа эсэхийг хянах үүрэгтэй байдаг. Санхүүгийн эрсдэлийг удирдах зорилгоор ашигласан аргуудыг доор толилуулав.

Эрсдэлийн Удирдлагын Алба. Эрсдэлийн удирдлагын алба (“ЭУА”) нь гадаад валютын улсын нөөцтэй холбоотой эрсдэлийн удирдлагыг хэрэгжүүлэх, бусад эрсдэлтэй холбоотой үйл ажиллагаанд хараат бус хяналт тавих үүрэгтэй. Мөн гадаад валютын нөөцийн удирдлага, эрсдэлийн бодлого боловсруулах, бенчмаркийн биелэлтийг хангуулах, лимитийн хэрэгжилтэд хяналт тавих, тайлагнах үйл ажиллагааг эрхэлдэг. Мөн түүнчлэн ЭУА гадаад валютын улсын нөөцийн эрсдэл, бүртгэлийн системтэй холбоотой эрсдэлийн арга хэмжээг цогцоор нь хэрэгжүүлэх үүрэгтэй.

Гадаад валютын улсын нөөцийн удирдлагын журамд зааснаар, нөөцийн удирдлагын үндсэн зорилго нь төрийн мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх, төгрөгийн ханшийг тогтвортой байлгах, төлбөрийн тэнцлийн алдагдлыг хямралын үед санхүүжүүлэх, богино хугацаат гадаад өр төлбөрийг барагдуулахад шаардлагатай зохих хэмжээний гадаад валютын нөөцийг бүрэлдүүлэн бэлэн байлгахад оршино. Гадаад валютын улсын нөөцийг эзэмшиж буй гол зорилго нь:

- Мөнгөний бодлогыг дэмжих;
- Валютын зах зээлийн ханшийн хэт хэлбэлзлийг зохицуулах;
- Засгийн газрын гадаад валютын өр төлбөрт баталгаа гаргах;
- Улс орны хэмжээнд тохиолдсон гамшиг болон онцгой байдлын үед мөнгөний эх үүсвэр болгон хэрэглэх зэрэг болно.

Санхүүгийн болон үйл ажиллагааны эрсдэлийг бодлоготойгоор удирдаж, хянах нь гадаад валютын нөөцийн эрсдэлийн удирдлагын дээрх зорилгод дэмжлэг болно. Гадаад эрсдэлийг хянах зорилгоор Банк нь гадаад активыг сонгох, хуваарилах стратегийг тодорхойлдог. Үүнд нөөцийг байршуулах чөлөөтэй хөрвөх валютыг сонгох, валютуудын бэлэн байлгах хэмжээ, ямар бүтэцтэй байлгах, хөрвөх чадварын болон аюулгүй байлгах шаардлагуудад нийцүүлж хөрөнгө оруулалтын хэрэгслүүдийг ямар түвшинд барих, хүүгийн эрсдэлийг хянахын тулд хэрэгслүүдийн хугацаа ямар байх ёстой гэх мэт параметруудийг тогтоох зэрэг багтдаг.

Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газар. Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газар нь хөрөнгө оруулалтын бодлогыг тодорхой нэгжүүдээр дамжуулан хэрэгжүүлэх үүрэгтэй. Нөөцийн удирдлага, санхүүгийн зах зээлийн газрын захирал нь хөрөнгийн багцын бүтэц буюу хөрөнгийн бүрдэл хэсэг, хэрэгслүүд, харилцагч талууд, дуусгавар хугацаа, гадаад валютын нөөцийн хязгаарлалт зэргийг удирдах, хянах үүрэгтэй.

Дотоод аудитын газар. Банк нь зорилгодоо хүрэх, бодлого, төлөвлөгөөгөө хэрэгжүүлэхийн тулд Банкны үйл ажиллагаан дахь эрсдэлийн удирдлагын тогтолцоо зохистой, үр ашигтай эсэхийг шалгах, үнэлэх нь Дотоод аудитын газар (ДАГ)-ын эрхэм зорилго юм. ДАГ нь Банкны мөрдөж буй бодлого, холбогдох горимуудын төлөвлөлт болон зохион байгуулалт, зохицуулалт, хэрэгжилттэй холбоотой үйл ажиллагааны, эрсдэлийн удирдлагад хяналт тавих санхүүгийн болон үйл ажиллагааны мэдээллийн иж бүрэн байдал, аюулгүй байдлыг хангах зэрэг үйл ажиллагаанууд нь холбогдох хууль, журамд нийцэж буй эсэхийг шалгах үүрэг бүхий нэгж болно.

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

ДАГ нь эрсдэлийн ерөнхий болон тусгайлсан үнэлгээг хийдэг. Эрсдэлийн зэрэгт нь тааруулан дотоод боловсон хүчний нөөцийг зохистой хуваарилах үүднээс урт хугацааны болон жилийн төлөвлөгөөг боловсруулж эрсдэлийн ерөнхий үнэлгээг тодорхойлж гүйцэтгэдэг бол эрсдэлийн тусгайлсан үнэлгээг тодорхой нэг асуудал үүссэн цаг тухай бүр хийдэг. ДАГ нь Банкны 2016 оны хяналт, шалгалтын ажлын хөтөлбөр, жилийн төлөвлөгөөний дагуу үйл ажиллагаагаа явуулж байгаа бөгөөд үйл ажиллагааны хэсэг нэг бүрийн болзошгүй болон бодит эрсдэлийн зэргийг тусган харуулж чадах шалгуур үзүүлэлтүүдийг тодорхойлж хяналт шалгалтын ажлын дэс дарааллыг тогтоосон байна. Энэ зорилгын үүднээс тодорхой зарим нэг шалгуур үзүүлэлтүүдийг боловсруулдаг ба шалгах гэж буй үйл ажиллагаанаас хамааран шалгуур үзүүлэлтийн төрөл нэг бүр дээр зохих жигнэсэн оноог гаргана. Үйл ажиллагааны хэсэг нэг бүр дээр жинлэсэн онооны нийт дүнг гаргаж, тэдгээрийг эрсдэлийн зэргээр нь өндөр, дунд, бага гэж ангилна.

Дотоод хяналтын системийг үнэлэх ажил нь дотоод аудитын ажлын маш чухал хэсэг юм. Энэхүү үнэлгээний ажлын зорилго нь зохистой горимууд, чадварлаг гүйцэтгэл байгаа эсэхийг баталгаажуулах түүнчлэн санхүүгийн тайлагналын системийн найдвартай байдал, бүх үйл ажиллагааны хууль журмын нийцлийг баталгаажуулах явдал юм. ДАГ нь хяналтын дүгнэлт болон өөрсдийн зөвлөмжүүдийг Ерөнхийлөгч болон Хяналтын зөвлөлд тайлагнадаг. Шалгалт бүрийн эцэст ДАГ Банкны удирдлагуудтай шалгалтын үр дүнг хэлэлцэж, удирдлагын авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээг эргэн хянадаг.

Зээлийн Эрсдэл. Зээлийн эрсдэл нь гэрээ байгуулсан хэрэглэгч, үйлчлүүлэгч, харилцагч талууд үүргээ биелүүлж чадахгүйд хүрснээс үүдэн алдагдал хүлээж болох нэг төрлийн эрсдэл юм. Санхүүгийн хөрөнгөө нэмэгдүүлэх зорилгоор харилцагч талуудтай хийсэн ажил гүйлгээ болон банкны зээл олголтоос үүдэн зээлийн эрсдэл бий болдог. Зээлийн эрсдэлийг удирдахдаа хөрөнгө оруулалтын төрлөө зөв сонгох, нэг төрлийн хөрөнгөнд хийх хөрөнгө оруулалтын хэмжээнд хязгаар тогтоох арга замаар удирддаг. Хөрөнгө оруулалтын төрөл, харилцагч талуудаас хамааралтай үүдэх зээлийн эрсдэлийн түвшний хязгаарыг удирдлагаас ойр ойрхон тогтоож жил тутам тогтмол хяналт тавьдаг.

Банк санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн чанарыг олон улсын үнэлгээний байгууллагаас тогтоосон жишигт тулгуурлан үнэлдэг бол тухайн гадны байгууллагад (жишээ нь Төв банк) тусгайлан тогтоосон зээлдэгчийн зэрэглэл байхгүй тохиолдолд тухайн орны зэрэглэлийг ашиглана. Банк нь хэрвээ олон улсын зах зээлийн байдал тогтворгүй байвал системийн эрсдэлд орохоос зайлсхийж тухайн байгууллагуудын үнэлгээг үл харгалзан үйл ажиллагаагаа зогсоох шаардлагатай.

Зээлийн эрсдэлийг бууруулахын тулд гадаад валютын нөөцийг Ааа-с Аа3 болон Ааа зэрэглэлтэй Засгийн газар (эсвэл Төв банк)-ын болон олон улсын байгууллагуудын үнэт цаасанд хөрөнгө оруулдаг. Гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хадгаламж болон мөнгөний зах зээлийн хэрэгслүүдэд учрах зээлийн эрсдэл нь олон улсын үнэлгээний байгууллагуудаас А3 болон түүнээс дээш зэрэглэл авсан харилцагчидтай ажил гүйлгээ явуулах замаар хязгаарлагдаж байна. Хэрэв харилцагч нь нэгээс дээш үнэлгээний байгууллагаас үнэлгээ (рейтинг) авсан бол хамгийн бага үнэлгээнд нь үндэслэдэг.

Дотоодын мөнгөний бодлогын үйл ажиллагааны хувьд Банк зээлийн эрсдэлээ бууруулахын тулд барьцаа хөрөнгийг түлхүү хэрэглэдэг. Төв банкнаас санхүүжилт олгоход барьцаалах хөрөнгийн жагсаалтад заасан үндсэн төрлийн барьцаа хөрөнгүүдийг дор дурдав:

1. Төв банкны үнэт цаас (ТБҮЦ);
2. Засгийн газрын үнэт цаас;
3. Банкны хүлээн зөвшөөрсөн санхүүгийн байгууллагуудын өрийн бичгүүд;
4. Санхүүгийн байгууллагуудын гаргасан зээл.

Банкнаас тогтоосон зохистой харьцааны шалгуур үзүүлэлтүүдийг бүх зээлдэгч банкууд хангах үүрэгтэй ба хэрэв дотоодын зээлдэгч банкууд энэхүү харьцаануудаас нэгийг биелүүлээгүй тохиолдолд Банк тухайн банкинд олгох буюу олгосон зээлийн үйл ажиллагааг цуцалдаг. Банк болзошгүй алдагдлаас хамгаалах зорилгоор барьцаа хөрөнгийн үнэлгээнд эрсдэлийн хямдруулалт хийдэг.

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

Монголын томоохон банкууд нь олон улсын үнэлгээний байгууллагуудаар зэрэглэлээ тогтоолгодог учир дотоодын банкуудад байршуулсан санхүүгийн хөрөнгийг энэхүү үнэлгээн дээр тулгуурлан хянана. Үнэлэгдээгүй банкуудын хувьд, Банк тэдгээр банкуудын сүүлийн үеийн санхүүгийн мэдээлэл, Банкны Хяналт шалгалтын газраас гаргаж буй санхүүгийн харьцааны шинжилгээ болон хамааралтай хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг үнэлэхэд хэрэглэдэг мэдээлэл болон бусад мэдээлэлд тулгуурлан дүгнэлт гаргадаг. Одоогоор Банк нь өөрийн боловсруулсан зээлийн үнэлгээний системийг банкуудад байршуулсан санхүүгийн хөрөнгийн зээлийн эрсдэлийг үнэлэхдээ ашиглаагүй байна.

Цаашилбал гадаад валютын улсын нөөцийн хувьд бүх харилцагчдад зээлийн хязгаар тогтоосон бөгөөд энэ нь зээлдэгчийн зэрэглэл, хөрөнгө, бусад хүчин зүйлд үндэслэнэ. Монголбанкны Ерөнхийлөгч нь зээлийн хязгаарыг улирал бүр тогтоох бөгөөд зээл нь тухайн хязгаартаа байгаа эсэхийг Эрсдлийн удирдлагын алба өдөр тутам хянана. Банк өөрийн зээлийн эрсдэлийг хянахын тулд санхүүгийн хөрөнгийнхөө, ялангуяа банкуудад олгосон зээл болон бусад санхүүгийн хөрөнгө (Тодруулга 9 болон 15)-ийн насжилтын шинжилгээг хийж зээлээ эргэн төлөх чадвар нь муудаж буй харилцагчдын талаарх мэдээллийг Захирлуудын Зөвлөлд танилцуулах бөгөөд тус хурал дээр хэлэлцэн үзэж, холбогдох шийдвэрийг гаргана.

Тодруулга 33-т толилуулснаар Банк нь тодорхой хэмжээний зээлтэй холбоотой үүрэг хариуцлага хүлээсэн бөгөөд Монгол улсын Засгийн газар эсвэл түүний харьяа байгууллагуудын хүсэлтээр Монгол улсын хувьд чухал ач холбогдол бүхий (бараа, үйлчилгээ экспортлох гэх мэт) зээлийн үүрэг хүлээдэг. Энэхүү хэрэгслийн гол зорилго нь Засгийн газарт болон бусад төрийн байгууллагуудад санхүүжилтийн хөрөнгийг хангалттай байлгахад оршино. Нээсэн аккредитивүүд нь Банк өмнөөс нь төлбөрийг нь барагдуулах зайлшгүй үүрэг хүлээснийг илэрхийлдэг ба эдгээр хэрэгслийн эрсдэл нь зээлийн эрсдэлтэй ижил юм. Энэ төрлийн эрсдэлийг зээлтэй ижил аргаар бууруулж болно. Зээлтэй холбоотой үүрэг нь Хятадын Ардын банкттай хийсэн гэрээтэй холбоотой (Тодруулга 33) ба ашиглаагүй хэмжээг тодорхойлно. Хийсэн шинжилгээндээ үндэслэн Банкны удирдлага нь энэ төрлийн харилцагчаас үүдэлтэй зээлийн эрсдэлд орох магадлал нь бага хэмээн дүгнэжээ.

Банк зээлийн эрсдэлд өртөх хамгийн их магадлал нь санхүүгийн байдлын тайлангийн мөнгөн хөрөнгийн бүртгэлээрх дүнд нөлөөлдөг. Зээлийн эрсдэл нь Тодруулга 9-д үзүүлсний дагуу барьцаа хөрөнгөөр багасч болно. Аккредитивууд болон своп хэлэлцээрийн ашиглах хэмжээг нэмэх хүсэлтээс үүдэх үүргийн хувьд зээлийн эрсдэлийн дээд хэмжээ нь энэхүү үүрэг, хариуцлагын дүнгээр илэрхийлэгдэнэ. (Тодруулга 33).

Зах зээлийн эрсдэл. Зах зээлийн эрсдэл гэдэг нь санхүүгийн хэрэгслүүдийн бодит үнэ цэнэ эсвэл ирээдүйн орж ирэх мөнгөн урсгалын дүн нь зах зээлийн хувьсагчууд болох хүү болон валютын хөрвүүлгээс шалтгаалан хэлбэлзэх эрсдэлийг хэлнэ. Зах зээлийн болон эргэн төлөгдөх чадварын эрсдэлийг тодорхойлохдоо удирдлагын гол анхаардаг зүйлийн нэг нь гадаадын байгууллагуудад төлөх өр төлбөр болон импортын бүтцэд зөрүүг тодорхойлох явдал юм. Банк энэхүү эрсдэлийг мэдрэмтгий байдлын шинжилгээг ашиглан удирдаж хянадаг. Гадаад валютын төвлөрлийг эс тооцвол Банкинд зах зээлтэй холбоотой өөр ноцтой зах зээлийн эрсдэл байхгүй байна. Одоогоор Банк нь үнийн бусад эрсдэлд онцгой байдлаар өртөөгүй болно.

Ханшийн эрсдэл. Ханшийн эрсдэл нь санхүүгийн хэрэгслийн үнэ цэнэ нь валютын ханшийн хэлбэлзлээс үүдэн өөрчлөгдөж байх эрсдэлийг хэлнэ. Ханшийн эрсдэлийг гадаад валютын багцыг төрөлжүүлэх замаар удирдаж болох ба дараах параметруудээр тодорхойлно:

- Гадаад валютын нөөцийн удирдлага.
- Гадаад валютын нөөц болон гадаад валютаар илэрхийлэгдэх урт ба богино хугацаат хөрөнгө оруулалтын багцад эзлэх тухайн гадаад валютын хамгийн их байх хэмжээ.

Гадаад валютын нөөцийг бүрдүүлэх валютын бүтцийг Захирлуудын зөвлөлөөс жил бүр баталдаг.

Монголбанк**Санхүүгийн Тайлангуудийн Тодруулгууд – 2017 оны 12 дугаар сарын 31****35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)**

Доорх хүснэгт нь 2017 оны 12 дугаар сарын 31-нээр Банкны мөнгөн хөрөнгө, өр төлбөрийг ханшийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц оруулж буй валют болон ЗТЭ-ийг харуулж байна.

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Монгол төгрөг	Ам.доллар	Юань	Евро	ЗТЭ	Бусад	Нийт
Бэлэн мөнгө	43	70,588	28	1,512	-	4,724	76,895
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө	-	1,848,552	600,306	194,447	145,301	347,645	3,136,251
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	857,625	800	-	1,933	-	-	860,358
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - борлуулахад бэлэн	2,143,112	811,416	-	-	-	-	2,954,528
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	234,536	2,849,451	-	-	-	-	3,083,987
Алт ба үнэт метал	-	-	-	-	-	429,440	429,440
Засгийн газрын үнэт цаас	163,027	-	-	-	-	-	163,027
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	690,942	-	-	-	-	-	690,942
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,089,285	5,580,807	600,334	197,892	145,301	781,809	11,395,428
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	(906,396)	-	-	-	-	-	(906,396)
Төв банкны үнэт цаас	(3,444,401)	-	-	-	-	-	(3,444,401)
Засгийн газрын хөрөнгө	(1,040,687)	(500,590)	(15,328)	(18,577)	(298,084)	(7,398)	(1,880,664)
Дотоодын хөрөнгө	(1,554,805)	(1,032,408)	(36,047)	(175,685)	-	(317,353)	(3,116,298)
Гадаад өр төлбөр	(769)	(152)	(4,569,234)	-	(167,797)	-	(4,737,952)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(30,855)	(11,092)	-	-	-	-	(41,947)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(6,977,913)	(1,544,242)	(4,620,609)	(194,262)	(465,881)	(324,751)	(14,127,658)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	2,083,637	(2,339,377)	-	-	-	-	(255,740)
Цэвэр позиц	(804,991)	1,697,188	(4,020,275)	3,630	(320,580)	457,058	(2,987,970)

Монголбанк
Санхүүгийн Тайлангуудийн Тодруулгууд – 2017 оны 12 дугаар сарын 31

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

Доорх хүснэгт нь 2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээр Банкны мөнгөн хөрөнгө, өр төлбөрийг ханшийн эрсдэлд мэдэгдэхүйц оруулж буй валют болон ЗТЭ-ийг харуулж байна.

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Монгол төгрөг	Ам.доллар	Юань	Евро	ЗТЭ	Бусад	Нийт
Бэлэн мөнгө	46	35,172	26	1,418	-	2,291	38,953
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө	-	701,493	266,154	210,228	143,110	134,532	1,455,517
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	1,080,675	879	-	5,012	-	-	1,086,566
Санхүүгийн хөрөнгө оруулалт - борлуулахад бэлэн	1,953,242	729,946	-	-	-	-	2,683,188
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	204,331	845,195	-	-	-	-	1,049,526
Алт ба үнэт метал	-	-	-	-	-	160,051	160,051
Засгийн газрын үнэт цаас	326,508	-	-	-	-	-	326,508
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	692,993	-	-	-	-	-	692,993
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,257,795	2,312,685	266,180	216,658	143,110	296,874	7,493,302
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	(823,629)	-	-	-	-	-	(823,629)
Төв банкны үнэт цаас	(577,297)	-	-	-	-	-	(577,297)
Засгийн газрын хөрөнгө	(680,813)	(284,626)	(13,460)	(17,002)	(9,334)	(3,089)	(1,008,324)
Дотоодын хөрөнгө	(943,882)	(1,458,116)	(105,101)	(81,575)	-	(82,892)	(2,671,566)
Гадаад өр төлбөр	(503)	(156)	(4,332,068)	-	(162,609)	-	(4,495,336)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(42,634)	-	-	-	-	-	(42,634)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(3,068,758)	(1,742,898)	(4,450,629)	(98,577)	(171,943)	(85,981)	(9,618,786)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	2,310,023	(3,382,203)	143,140	-	-	-	(929,040)
Цэвэр позиц	3,499,060	(2,812,416)	(4,041,309)	118,081	(28,833)	210,893	(3,054,524)

35 Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл (Үргэлжлэл)

Дараах хүснэгтэд тайлант хугацааны эцэст гадаад валютын болон ЗТЭ-ийн ханшийн харьцангуй боломжит өөрчлөлтөд ашиг, алдагдал болон өөрийн хөрөнгийн үзүүлэх мэдрэмтгий байдлыг харуулсан. Хүснэгт дэх сөрөг утгатай дүнгүүд нь ашиг, алдагдал дахь болзошгүй цэвэр бууралтыг илэрхийлэх ба эерэг утгатай дүнгүүд нь боломжит цэвэр өсөлтийг илэрхийлнэ.

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2017.12.31-нээрх ашиг/алдагдал дахь нөлөө	2016.12.31-нээрх ашиг/алдагдал дахь нөлөө
Ам.доллар 10 хувиар чангарахад (2016: 25%)	169,719	(703,104)
Ам.доллар 10 хувиар сулрахад (2016: 25%)	(169,719)	703,104
Юань 10 хувиар чангарахад (2016: 25%)	(402,028)	(1,010,327)
Юань 10 хувиар сулрахад (2016: 25%)	402,028	1,010,327
Евро 10 хувиар чангарахад (2016: 25%)	363	29,520
Евро 10 хувиар сулрахад (2016: 25%)	(363)	(29,520)
ЗТЭ 10 хувиар чангарахад (2016: 25%)	(32,058)	(7,208)
ЗТЭ 10 хувиар сулрахад (2016: 25%)	32,058	7,208
Бусад валют 10 хувиар чангарахад (2016: 25%)	45,706	52,723
Бусад валют 10 хувиар сулрахад (2016: 25%)	(45,706)	(52,723)

Эрсдэлийн нөлөөний хэмжээ нь Банкны үндсэн үйл ажиллагааны мөнгөн нэгж (төгрөг) болон ЗТЭ-д хамаарагдах мөнгөн нэгжээс бусад валютын хувьд тооцоологдсон болно.

Хүүгийн түвшний эрсдэл. Хүүгийн түвшний хэлбэлзлээс ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгал эсвэл санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ өөрчлөгдөх эрсдэлийг хүүгийн түвшний эрсдэл гэнэ. Хүүгийн түвшний эрсдэлийг удирдах гол зорилго нь хөрөнгө оруулалт тус бүрээс эрсдэлийн хэмжээнээс хэтрүүлэхгүйгээр хөрөнгө оруулалтын бодлогын хүрээнд тогтвортой үр ашиг хүртэх явдал юм.

Банкны хөрөнгө болон өр төлбөрийн ихэнх хувь нь тогтмол хүүгийн түвшинтэй эсвэл хүүгүй байгаа нь хүүгийн түвшний эрсдэлийг ихээхэн хэмжээгээр буруулдаг. Стратегийн харьцуулсан үзүүлэлтийг тодорхойлох явцдаа, хүүгийн түвшингийн эрсдэлийг багасгах зорилгоор Банк гадаад валютын нөөцийн багцдаа хугацааг нь зааж өгдөг. Энэхүү хугацааны хэрэгжилтийг өдөр бүр хянадаг. Хөрөнгө оруулалтын хугацаа нь хөндлөн шинжилгээний аргаар тодорхойлогдоно. Хөрөнгө оруулалтын хугацааг 1 жилээр, хамгийн бага үр өгөөжийн түвшинг сөрөг үр өгөөжөөр (1 жилийн хугацаанд үр өгөөжийн өөрчлөлт сөрөг бол), сөрөг үр өгөөжийн хүлээн зөвшөөрөх боломж 5 хувиас ихгүй байхаар өөрийн эрсдэлийн түвшинг тодорхойлж, ирээдүйн өгөөжийг таамаглах аргаар зохистой хугацааг тооцдог.

Дараах хүснэгтэд Банкны хүүгийн түвшний эрсдэлийн байдлыг харуулжээ. Энэ хүснэгтэд Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг дансны үлдэгдэл дүнгээр, мөн гэрээнд заасан хүүгийн түвшин өөрчлөгдсөн буюу зээлийн хугацаа дуусгавар болсон өдрүүдийн аль түрүүнд болсноор ангилан үзүүлсэн байна:

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Хугацаагүй ба 1 сараас бага	1-6 сар	6-12 сар	12 сараас дээш	Нийт хүүтэй	Хүүгийн мэтрэмтгий байдалгүй	Нийт
2017.12.31-нээрх							
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	6,822,513	239,719	195,558	4,155,154	11,412,944	38,216	11,451,160
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(8,404,273)	(1,328,093)	(3,222,893)	(251,631)	(13,206,890)	(1,232,240)	(14,439,130)
2017.12.31-нээрх цэвэр хүүгийн мэдрэмтгий байдлын зааг	(1,581,760)	(1,088,374)	(3,027,335)	3,903,523	(1,793,946)	(1,194,024)	(2,987,970)
2016.12.31-нээрх							
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	2,725,121	460,789	753,928	3,514,985	7,454,823	48,892	7,503,715
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(4,240,025)	(4,463,879)	(34,639)	(749,433)	(9,487,976)	(1,070,263)	(10,558,239)
2016.12.31-нээрх цэвэр хүүгийн мэдрэмтгий байдлын зааг	(1,514,904)	(4,003,090)	719,289	2,765,552	(2,033,153)	(1,021,371)	(3,054,524)

Доорх хөрөнгө болон өр төлбөрийн хүүг хувьсах хувь хэмжээгээр хуримтлуулдаг. ЗТЭ (Тодруулга 8), ЗТЭ-ийн хуваарилалт, банк болон Хятадын Ардын банкнаас авсан зээлүүд (Тодруулга 21). Хэрэв 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар бусад бүх хувьсагчийн хувьд тогтмол хүүгийн түвшин 200 суурь нэгжээр доогуур байвал тухайн жилийн алдагдлын хэмжээ (Хятадын ардын банкнаас авсан хувьсагч хүүтэй зээлийн хүүгийн өр төлбөр бага байсны үр дүнд) 8,882 сая төгрөг (2016 онд 10,166 сая төгрөг)-өөр бага байх байсан. Хэрэв хүүгийн түвшин бусад бүх хувьсагчийн хувьд тогтмол боловч 200 суурь нэгжээр илүү байвал хувьсагч хүүтэй зээлийн хүүгийн өр төлбөр их байсны үр дүнд тухайн жилийн алдагдлын хэмжээ 8,882 сая төгрөг (2016 онд 10,166 сая төгрөг)-өөр илүү байх байсан.

Банкны актив хөрөнгө болон өр төлбөрийн дийлэнх хэсэг нь тогтмол хүүтэй эсвэл хүүгүй бөгөөд Банк нь хувьсагч хүүтэй материаллаг актив хөрөнгө болон өр төлбөр байхгүй тул 2017 оны хүүгийн түвшний эрсдэлийн нөлөөлөл их биш гэж Банкны удирдлагууд үзсэн. Банк өөрийн санхүүгийн хэрэгслийн хүүгийн түвшинг хянаж байдаг. Доорх хүснэгтэд харгалзах тайлант өдрөөрх хүүгийн түвшинг удирдлагын тайланд үндэслэн нэгтгэсэн. Хөрөнгийн биржид бүртгэлтэй үнэт цааснуудын хувьд хүүгийн түвшин нь тайлант өдрийн байдлаар дуусгавар өдөр хүртэлх хугацааны өгөөжийн зах зээл дээрх түвшинг илэрхийлнэ.

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

Жилийн хүү	2017					2016				
	Төгрөг	Ам. доллар	Евро	Юань	Бусад	Төгрөг	Ам. доллар	Евро	Юань	Бусад
Хөрөнгө										
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө	0.00%	1.48%	0.00%	2.92%	0.19%	0.00%	0.20%	0.00%	0.00%	0.07%
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	-	1.20%	-	-	0.00%	-	1.18%	-	-	0.00%
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	10.00%	1.46%	-	-	-	12%	0.17%	-	-	-
Засгийн газрын үнэт цаас	5.97%	-	-	-	-	8.97%	-	-	-	-
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	6.98%	3.98%	1.25%	-	-	6.31%	3.98%	1.25%	-	-
Өр төлбөр										
Төв банкны үнэт цаас	11.00%	-	-	-	-	15.00%	-	-	-	-
Засгийн газрын хөрөнгө	0.00%	2.00%	0.75%	-	1.00%	0.00%	4.79%	0.75%	-	1.28%
Дотоодын банкуудын хөрөнгө	9.00%	-	-	-	-	0.61%	-	-	-	-
Гадаад өр төлбөр	0.00%	0.00%	0.00%	6.39%	0.00%	0.00%	0.00%	0.00%	6.04%	1.35%

Хүснэгт дэх “-” тэмдэг нь Банк харгалзах валютаар, харгалзах хөрөнгө, өр төлбөргүйг илтгэнэ.

Газар зүйн эрсдэлийн төвлөрөл. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн газар зүйн төвлөрлийг доорх хүснэгтээр харуулав:

Сая төгрөгөөр	Монгол	ЭЗХАБ-ын орнууд	ОУВС	ЭЗХАБ-ын бус орнууд	Нийт
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	76,895	-	-	-	76,895
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хадгаламж	-	2,388,688	145,301	602,262	3,136,251
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	860,358	-	-	-	860,358
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	2,143,112	811,416	-	-	2,954,528
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	234,536	2,849,451	-	-	3,083,987
Алт ба үнэт металл	-	429,440	-	-	429,440
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	55,732	-	-	-	55,732
Засгийн газрын үнэт цаас	163,027	-	-	-	163,027
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	690,942	-	-	-	690,942
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,224,602	6,478,995	145,301	602,262	11,451,160
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	(906,396)	-	-	-	(906,396)
Төв банкны үнэт цаас	(3,444,401)	-	-	-	(3,444,401)
Засгийн газрын хөрөнгө	(1,880,664)	-	-	-	(1,880,664)
Банкуудын хөрөнгө	(3,116,298)	-	-	-	(3,116,298)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	(311,472)	-	-	-	(311,472)
Гадаад өр төлбөр	-	(921)	(167,797)	(4,569,234)	(4,737,952)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(41,947)	-	-	-	(41,947)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(9,701,178)	(921)	(167,797)	(4,569,234)	(14,439,130)
2017.12.31-нээрх цэвэр позиц	(5,476,576)	6,478,074	(22,496)	(3,966,972)	(2,987,970)
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг (Тодруулга 33)	(155,868)	-	-	(5,400,000)	(5,555,868)

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх Банкны санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийн газар зүйн төвлөрлийг доорх хүснэгтээр харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Монгол	ЭЗХАБ-ын орнууд	ОУВС	ЭЗХАБ-ын бус орнууд	Нийт
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	38,953	-	-	-	38,953
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хадгаламж	-	1,036,561	-	418,956	1,455,517
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	1,086,566	-	-	-	1,086,566
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	1,953,242	729,946	-	-	2,683,188
Урвуу буцаан худалдан авах хэлцэл	204,331	845,195	-	-	1,049,526
Алт ба үнэт металл	-	160,051	-	-	160,051
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	10,413	-	-	-	10,413
Засгийн газрын үнэт цаас	326,508	-	-	-	326,508
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	692,993	-	-	-	692,993
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	4,313,006	2,771,753	-	418,956	7,503,715
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	(823,629)	-	-	-	(823,629)
Төв банкны үнэт цаас	(577,297)	-	-	-	(577,297)
Засгийн газрын хөрөнгө	(1,008,324)	-	-	-	(1,008,324)
Банкуудын хөрөнгө	(2,671,566)	-	-	-	(2,671,566)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	(939,453)	-	-	-	(939,453)
Гадаад өр төлбөр	-	(659)	(162,609)	(4,332,068)	(4,495,336)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(42,634)	-	-	-	(42,634)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(6,062,903)	(659)	(162,609)	(4,332,068)	(10,558,239)
2016.12.31-нээрх цэвэр позиц	(1,749,897)	2,771,094	(162,609)	(3,913,112)	(3,054,524)
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг (Тодруулга 33)	(281,016)	-	-	(4,500,000)	(4,781,016)

Бусад эрсдэлийн төвлөрөл Банкны удирдлага дээр дурдсан харилцагчдын хязгаар бүрт зээлдэгчдийн талаарх тайлан мэдээллийг авах замаар зээлийн эрсдэлийн төвлөрлийг судалж, хяналт тавьдаг. 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар Банкинд ийм төрлийн томоохон эрсдэлийн төвлөрөл байхгүй байна.

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

Төлбөрийн чадварын эрсдэл Санхүүгийн хэвийн болон хүнд нөхцөл байдалд өөрийн үүргээ гүйцэтгэж чадахгүй байх эрсдэлийг төлбөрийн чадварын эрсдэл гэнэ. Гадаад валютын хөрвөх чадварын эрсдэл нь Банкинд учирдаг хамгийн гол эрсдэлүүдийн нэг юм. Импортоос ихээхэн хамааралтай, Засгийн газрын гадаад өрийг байнга төлж байх шаардлагатай, дотоодын зах зээл дээрх валютын эрэлт, нийлүүлэлт байнга хэлбэлзэж байдаг нөхцөл байдлын үед төлбөрийн чадвар нь гадаад валютын нөөцийн удирдлагын авч үзэх ёстой чухал асуудал юм. Төлбөрийн чадварыг удирдахын тулд Банк гадаад валютын нөөцийн багцыг хоёр дэд багцад хуваадаг. Үүнд:

- Богино хугацаат хөрөнгө оруулалтын багц (бэлэн мөнгөний удирдлага эсвэл төлбөрийн чадварын багц орно): Энэ багцыг зээлийн өр төлөх, валютын зах зээлийн үйл ажиллагааг тогтвортой болгох зорилгоор ашигладаг. Уг багц бэлэн мөнгө, овернайт ба хугацаагүй хадгаламжаас бүрдэнэ. Энэхүү багц нь мөн хугацаат хадгаламжид, өндөр төлбөрийн чадвар (эргэн төлөгдөх чадвар) бүхий мөнгөний зах зээлийн хэрэгсэлд долоо хоногоос 12 сар хүртэлх дуусах хугацаа бүхий үнэт цаасанд болон мөнгөжсөн алтанд хөрөнгө оруулалт болон хийгддэг байна.
- Урт хугацаат хөрөнгө оруулалтын багц: Энэ багц нь дунд хугацааны, өндөр төлбөрийн чадвар бүхий Засгийн газрын бонд, үнэт цаас зэрэг санхүүгийн үүсмэл хэрэгслүүдэд хөрөнгө оруулалт хийгддэг байна.

Хөрөнгө оруулалтын хороо гадаад валютын багцын хязгаарыг санал болгодог. Төлбөрийн чадварын эрсдэлийг бууруулахын тулд Гадаад валютын улсын нөөцийн удирдлагын журмын дагуу дараах хөрөнгийн бүтцийг дагаж мөрддөг:

- Нийт хөрөнгийн тогтоосон хязгаарын тодорхой хувиас багагүй хэсгийг богино хугацаат (1 жил хүртэлх) хөрөнгө болгон харилцах данс болон валютаар илэрхийлэгдсэн бэлэн мөнгө хэлбэрээр байршуулах;
- Нийт хөрөнгийн тогтоосон хязгаарын тодорхой хувиас багагүй хэсгийг богино хугацаат (1 жил хүртэлх) хөрөнгө болгон 6 сар хүртэлх хугацаатай хадгаламжийн хэлбэрээр байршуулах.

Гадаад арилжааны алдагдлын хязгаар 400,000 ам.доллар, арилжааны нэгжийн хязгаар 100,000 ам.доллар байх бөгөөд нэг удаагийн арилжааны хязгаар 50,000 ам.доллар байна.

Дараах хүснэгтэд 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрөөр санхүүгийн хөрөнгө, өр төлбөрийг гэрээнд заасан дуусах хугацаагаар нь харуулсан. Дуусгавар хугацааны тайланд тусгасан дүнгүүд нь санхүүгийн түрээсийн баталгаа (ирээдүйн санхүүгийн төлбөрийг хасахаас өмнөх), нийт зээлийн үүрэг, нийт санхүүгийн түрээсийн үүрэг зэргийг хамруулсан гэрээнд заасан, хямдруулаагүй мөнгөн гүйлгээ болно. Санхүүгийн байдлын тайланд дүнгүүд нь хямдруулсан мөнгөн гүйлгээн дээр үндэслэсэн байх тул хямдруулаагүй мөнгөн гүйлгээ нь тайланд тусгасан дүнгээс зөрүүтэй байна. Дуусах хугацааны шинжилгээний зорилгоор үүсмэл санхүүгийн хөрөнгийг холимог санхүүгийн хэрэгслүүдээс салгахгүй.

Аккредитивийг дэмжихэд шаардагдах төлбөрийн чадварын хэмжээ нь дуусах хугацааны шинжилгээнд харуулсан өр төлбөрийн хариуцлагын хэмжээнээс бага юм. Учир нь Банк гуравдагч талыг эдгээр гэрээн дээр үндэслэн хөрөнгө татна гэж үздэггүй байна. Доорх дуусгавар хугацааны шинжилгээний хүснэгт дэх одоогийн нийт гэрээнд үндэслэсэн өр төлбөрийн хэмжээ нь ирээдүйд шаардлагатай мөнгөний хэмжээг илэрхийлэхгүй. Учир нь ихэнх энэ төрлийн гэрээт өр төлбөр нь ямар нэгэн санхүүжилтгүйгээр хугацаа нь дуусах буюу цуцлагддаг.

Өр төлбөрийн дүн тодорхой заагаагүй тохиолдолд тодруулсан дүнг тайлант хугацааны эцсээрх нөхцөл байдлын үндсэн дээр тодорхойлно. Гадаад валютаар хийсэн төлбөрийг тайлант хугацааны эцсийн спот ханшаар шилжүүлэн тооцно.

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгслийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Хугацаагүй ба 1 сараас бага	1-6 сар	6-12 сар	12 сараас дээш	Нийт
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	906,396	-	-	-	906,396
Төв банкны үнэт цаас	3,447,800	-	-	-	3,447,800
Засгийн газрын хөрөнгө	1,848,165	1,174	1,190	33,033	1,883,562
Дотоодын банкуудын хөрөнгө	3,116,327	-	-	-	3,116,327
Гадаад өр төлбөр	278,992	2,283,298	2,313,493	-	4,875,783
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	41,947	-	-	-	41,947
<i>Нийт төлөгдсөн своп болон форвард:</i>					
- орох урсгал	-	205,433	336,648	1,553,136	2,095,217
- гарах урсгал	-	(222,890)	(391,211)	(1,736,856)	(2,350,957)
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг					
ХАБ-тай байгуулсан хэлэлцээрийн ашиглагдагүй санхүүжилт	5,400,000	-	-	-	5,400,000
-Бусад болзошгүй өр төлбөр	155,868	-	-	-	155,868
<hr/>					
Санхүүгийн үүрэг хариуцлагын хүрээнд ирээдүйн хугацаанд төлж болзошгүй өр төлбөрүүд	15,195,495	2,267,015	2,260,120	(150,687)	19,571,943

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгслийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Хугацаагүй ба 1 сараас бага	1-6 сар	6-12 сар	12 сараас дээш	Нийт
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	823,629	-	-	-	823,629
Төв банкны үнэт цаас	577,297	-	-	-	577,297
Засгийн газрын хөрөнгө	974,581	1,288	1,280	42,747	1,019,896
Дотоодын банкуудын хөрөнгө	2,671,628	-	-	-	2,671,628
Гадаад өр төлбөр	199,816	4,362,738	-	-	4,562,554
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	42,634	-	-	-	42,634
<i>Нийт төлөгдсөн своп болон форвард:</i>					
- орох урсгал	461,027	507,540	134,110	1,460,259	2,562,936
- гарах урсгал	(530,274)	(617,105)	(168,749)	(2,175,848)	(3,491,976)
Зээлтэй холбоотой төлбөрийн үүрэг					
ХАБ-тай байгуулсан хэлэлцээрийн ашиглагдагүй санхүүжилт	4,500,000	-	-	-	4,500,000
-Бусад болзошгүй өр төлбөр	281,016	-	-	-	281,016
<hr/>					
Санхүүгийн үүрэг хариуцлагын хүрээнд ирээдүйн хугацаанд төлж болзошгүй өр төлбөрүүд	10,001,354	4,254,461	(33,359)	(672,842)	13,549,614

Дотоодын банкуудын хадгаламж болон засгийн газрын байгууллагуудад өгөх өр төлбөрүүдийн ихэнх хэсэг нь Банкны үйл ажиллагааг санхүүжүүлэх тогтвортой эх үүсвэр болон үндсэн хадгаламжийг илэрхийлж байна. Үүнтэй адилаар Банк хэдийгээр гэрээний дагуу төлбөр хийх хугацааг хойшлуулах эрхгүй боловч гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө, мөн санхүүжилтийн тогтвортой эх үүсвэрийг илэрхийлж байна.

Банк нь хөрвөх чадварыг удирдах өр төлбөрүүдийн гэрээгээрх хямдруулаагүй дуусгавар хугацаанд суурилдаг шинжилгээг ашигладаггүй. Үүний оронд Банк санхүүгийн хөрөнгө болон өр төлбөрийн дансны үнийн тооцоолсон дуусгавар хугацааг болон үүнээс үүдэх тооцоолсон хөрвөх чадварын заагийг хянадаг.

Санхүүгийн өр төлбөрийн тооцоолсон дуусгавар хугацаа нь банкинд байршуулсан их хэмжээний хадгаламж (ихэвчлэн төрийн байгууллагууд болон дотоодын банкуудаас байршуулсан) болон гүйлгээн дэх бэлэн мөнгөнөөс шалтгаалаад гэрээний дуусгавар хугацаанаасаа өөр байж болно. Санхүүгийн өр төлбөрийг төлөх шаардлага гарахад борлуулахад бэлэн байдаг санхүүгийн хөрөнгө нь борлуулагдахаар хүлээгдэж буй өдөртөө үндэслэн дуусгавар хугацааны шинжилгээнд хамрагдана. Үнэ цэнийн бууралттай зээл нь ирээдүйд орж ирэх мөнгөн урсгалынхаа цаг хугацаанд тулгуурлах ба үнэ цэнийн бууралтын сангийн дүнгээр дансны үнийг цэвэршүүлсэн дүнгээр илэрхийлэгддэг.

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгслүүдийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Хугацаагүй ба 1 сараас бага	1-6 сар	6-12 сар	12 сараас дээш	Нийт
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	76,895	-	-	-	76,895
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	3,136,251	-	-	-	3,136,251
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	257,905	98,083	10,848	2,587,692	2,954,528
Буцаан худалдан авах гэрээ	2,924,317	-	94,824	64,846	3,083,987
Алт ба үнэт метал	429,440	-	-	-	429,440
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	-	9,094	3,592	43,046	55,732
Засгийн газрын үнэт цаас	1,192	77,416	26,630	57,789	163,027
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	13,553	61,087	59,664	726,054	860,358
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	12,851	2,364	-	675,727	690,942
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	6,852,404	248,044	195,558	4,155,154	11,451,160
Өр төлбөр					
Гүйлгээнд байгаа бэлэн мөнгө	(906,396)	-	-	-	(906,396)
Төв банкны үнэт цаас	(3,444,401)	-	-	-	(3,444,401)
Засгийн газрын хөрөнгө	(1,848,164)	(989)	(1,255)	(30,256)	(1,880,664)
Банкуудын хөрөнгө	(3,116,298)	-	-	-	(3,116,298)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	-	(26,551)	(58,155)	(226,766)	(311,472)
Гадаад өр төлбөр	(168,718)	(1,331,238)	(3,237,996)	-	(4,737,952)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(41,947)	-	-	-	(41,947)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(9,525,924)	(1,358,778)	(3,297,406)	(257,022)	(14,439,130)
Хөрвөх чадварын цэвэр зөрүү	(2,673,520)	(1,110,734)	(3,101,848)	3,898,132	(2,987,970)

35 Санхүүгийн эрсдэлийн удирдлага (Үргэлжлэл)

Санхүүгийн хэрэгслүүдийн дуусгавар хугацааны шинжилгээг 2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар доорх хүснэгтэд харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Хугацаагүй ба 1 сараас бага	1-6 сар	6-12 сар	12 сараас дээш	Нийт
Хөрөнгө					
Бэлэн мөнгө	38,953	-	-	-	38,953
Гадаадын санхүүгийн байгууллагуудад байршуулсан хөрөнгө, хадгаламж	1,454,397	-	-	1,120	1,455,517
Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө оруулалт	191,788	81,461	47,251	2,362,688	2,683,188
Буцаан худалдан авах гэрээ	896,203	-	-	153,323	1,049,526
Алт ба үнэт металл	160,051	-	-	-	160,051
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	1,340	8,973	-	100	10,413
Засгийн газрын үнэт цаас	1,460	-	-	325,048	326,508
Дотоодын банкуудад олгосон зээл	663	370,355	706,677	8,871	1,086,566
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	29,158	-	-	663,835	692,993
Нийт санхүүгийн хөрөнгө	2,774,013	460,789	753,928	3,514,985	7,503,715
Өр төлбөр					
Бэлэн мөнгө	(823,629)	-	-	-	(823,629)
Төв банкны үнэт цаас	(577,297)	-	-	-	(577,297)
Засгийн газрын хөрөнгө	(974,580)	-	-	(33,744)	(1,008,324)
Банкуудын хөрөнгө	(2,621,745)	(49,821)	-	-	(2,671,566)
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	(70,587)	(118,538)	(34,639)	(715,689)	(939,453)
Гадаад өр төлбөр	(199,816)	(4,295,520)	-	-	(4,495,336)
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	(42,634)	-	-	-	(42,634)
Нийт санхүүгийн өр төлбөр	(5,310,288)	(4,463,879)	(34,639)	(749,433)	(10,558,239)
Хөрвөх чадварын цэвэр зөрүү	(2,536,275)	(4,003,090)	719,289	2,765,552	(3,054,524)

36 Санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ

Бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгддэг санхүүгийн хэрэгслүүдийн хувьд бодит үнэ цэнийн шатлалын түвшингээр дараах бүлгүүдэд хувааж авч үздэг.

- Түвшин 1: тухайн хөрөнгө болон өр төлбөрийн хувьд идэвхтэй зах зээл дээр зарлагдсан үнэ (залруулаагүй);
- Түвшин 2: бодит үнэ цэнэд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг, зах зээл дээр ажиглах боломжтой, шууд болон шууд бус бүх өгөгдлүүдийг ашиглан тооцоолдог үнэлгээний арга;
- Түвшин 3: зах зээл дээр ажиглаж болохоор мэдээлэлд тулгуурлахгүйгээр бодит үнэ цэнэд мэдэгдэхүйц нөлөө үзүүлдэг өгөгдлүүдийг л ашиглан тооцдог арга;

Удирдлага бодит үнэ цэнийн шатлалыг ашиглан санхүүгийн хэрэгслүүдийг ангилахдаа өөрсдийн үнэлэмжийг хэрэглэдэг. Хэрэв бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд томоохон залруулга хэрэгтэй ажиглагдахуйц өгөгдлүүд хэрэгтэй бол Түвшин 3 аар тооцоолдог. Үнэлгээнд оролцож буй өгөгдлүүдийн нөлөөг нийт дүнд эзлэх хэмжээгээр үнэлдэг.

36 Санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ (Үргэлжлэл)

(а) Одоогийн бодит үнэ цэнийн хэмжилт

Одоогийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд тайлант үе бүрийн эцэст нягтлан бодох бүртгэлийн стандартын дагуу санхүүгийн байдлын тайланд тайлагнахыг шаарддаг буюу зөвшөөрдөг хөрөнгүүд багтана. 2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн шатлалын тоон үзүүлэлтийг доорх хүснэгтэд харуулав:

Сая төгрөгөөр	2017 оны 12 дугаар сарын 31			
	Түвшин 1	Түвшин 2	Түвшин 3	Нийт
БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭЭРЭЭ БҮРТГЭГДДЭГ ХӨРӨНГҮҮД				
Санхүүгийн хөрөнгүүд				
- РАМП хөрөнгө оруулалтын дансны хөрөнгүүд	248,872	-	-	248,872
- ОУ-ын Төлбөр Тооцооны Бонд	314,953	-	-	314,953
- АНУ-ын Засгийн газрын бонд	247,591	-	-	247,591
- МИК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт	5,139	-	-	5,139
- Алт, үнэт металл	429,440	-	-	429,440
Санхүүгийн өр төлбөр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	-	-	(255,740)	(255,740)
НИЙТ БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭЭРЭЭ ХЭМЖИГДДЭГ ХӨРӨНГҮҮД	1,245,995	-	(255,740)	990,255

2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хөрөнгийн бодит үнэ цэнийн хэмжилтийн шатлалын тоон үзүүлэлтийг доорх хүснэгтэд харуулав:

Сая төгрөгөөр	2016 оны 12 дугаар сарын 31			
	Түвшин 1	Түвшин 2	Түвшин 3	Нийт
БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭЭРЭЭ БҮРТГЭГДДЭГ ХӨРӨНГҮҮД				
Санхүүгийн хөрөнгүүд				
- РАМП хөрөнгө оруулалтын дансны хөрөнгүүд	252,800	-	-	252,800
- ОУ-ын Төлбөр Тооцооны Бонд	223,981	-	-	223,981
- АНУ-ын Засгийн газрын бонд	253,165	-	-	253,165
- МИК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт	5,139	-	-	5,139
- Алт, үнэт металл	160,051	-	-	160,051
Санхүүгийн өр төлбөр				
Үүсмэл санхүүгийн хэрэгсэл	-	-	(929,040)	(929,040)
НИЙТ БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭЭРЭЭ ХЭМЖИГДДЭГ ХӨРӨНГҮҮД	895,136	-	(929,040)	(33,904)

36 Санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ (Үргэлжлэл)

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хэмжсэн үнэлгээний аргачлал болон Түвшин 3-ын бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд ашигласан өгөгдөхүүнүүдийн тодорхойлолтыг доорх хүснэгтэд харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Бодит үнэ цэнэ	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан өгөгдлүүд
БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭЭРЭЭ БҮРТГЭГДДЭГ ХӨРӨНГҮҮД Санхүүгийн хөрөнгө			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	55,732	GAP загвар	Z-тархалт, Репо хэлцлийн хүү, ЛИБОР 6 сар, GAP загвар ашигласан форвард хэлцлийн хүү
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	(311,472)	GAP загвар	Репо хэлцлийн хүү, GAP загвар ашигласан форвард хэлцлийн хүү
ТҮВШИН 3-ЫН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНИЙН ХЭМЖИЛТ ХИЙСЭН НИЙТ ХӨРӨНГӨ		(255,740)	

2016 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар хэмжсэн үнэлгээний аргачлал болон Түвшин 3-ын бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд ашигласан өгөгдөхүүнүүдийн тодорхойлолтыг доорх хүснэгтэд харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	Бодит үнэ цэнэ	Үнэлгээний аргачлал	Ашигласан өгөгдлүүд
БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭЭРЭЭ БҮРТГЭГДДЭГ ХӨРӨНГҮҮД Санхүүгийн хөрөнгө			
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл - Богино хугацаат	10,413	Хүүгийн паритет анализ	Валют бүрийн банк хоорондын ханш
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл - Урт хугацаат	(939,453)	Хүүгийн паритет анализ	Чингис бондын өгөөж, репо хэлцлийн хүү, ЛИБОР хүү
ТҮВШИН 3-ЫН БОДИТ ҮНЭ ЦЭНИЙН ХЭМЖИЛТ ХИЙСЭН НИЙТ ХӨРӨНГӨ		(929,040)	

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаар түвшин 3-ын бодит үнэ цэнийн хэмжилтэд ашигласан өгөгдөхүүнд гарч болох боломжит өөрчлөлтөд үзүүлэх мэдрэмтгий байдлыг доорх хүснэгтэд харуулав. Өмчийн хөрөнгө оруулалтын зах зээлийн үнийн өөрчлөлт гэх мэтчилэн өгөгдөхүүнд гарч болзошгүй өөрчлөлтүүд нь Банкны өмчид нөлөөлөх боловч материаллаг үнэ цэнийн бууралт гарахгүй учир Банкны санхүүгийн үр дүнд нөлөөгүй болно.

36 Санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ (Үргэлжлэл)

Сая төгрөгөөр	2017 оны 12 дугаар сарын 31			2016 оны 12 дугаар сарын 31		
	Бодит үнэ цэнэ	Болзошгүй өөрчлөлт	Мэдрэмтгий байдал	Бодит үнэ цэнэ	Болзошгүй өөрчлөлт	Мэдрэмтгий байдал
БОДИТ ҮНЭ ЦЭНЭЭРЭЭ						
БҮРТГЭГДДЭГ						
ХӨРӨНГҮҮД						
Санхүүгийн хөрөнгө						
- РАМП хөрөнгө оруулалтын дансны хөрөнгүүд	248,872	10%	+/-24,887	252,800	10%	+/-25,280
- ОУ-ын Төлбөр Тооцооны Бонд	314,953	10%	+/-31,495	223,981	10%	+/-22,398
- АНУ-ын Засгийн газрын бонд	247,591	10%	+/-24,759	253,165	10%	+/-25,316
- МИК-д оруулсан өмчийн хөрөнгө оруулалт	5,139	10%	+/-514	5,139	10%	+/-514
- Алт, үнэт метал	429,440	10%	+/-42,944	160,051	10%	+/-16,005

(b) Бодит үнэ цэнээрээ бүртгэгддэггүй ч бодит үнэ цэнийг нь тайлагнадаг хөрөнгө ба өр төлбөрүүд

2017 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар бодит үнэ цэнээр бүртгэгддэггүй хөрөнгүүдийн бодит үнэ цэнийг хэмжилтийн шатлалаар болон дансны үнээр доорх хүснэгтэд харуулав:

Сая төгрөгөөр	2017 оны 12 дугаар сарын 31			Дансны үнэ
	Түвшин 1	Түвшин 2	Түвшин 3	
САНХҮҮГИЙН Хөрөнгө				
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө				
-Бэлэн мөнгө	76,895	-	-	76,895
Санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө				
-Богино хугацаат хадгаламж-гадаад валютаар	-	2,034,346	-	2,034,346
-Хугацаагүй хадгаламж	-	956,442	-	956,442
-Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	-	145,301	-	145,301
-Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	-	152	-	152
-Бусад хувь хөрөнгө	-	10	-	10
Харилцагч нарт олгосон зээл, урьдчилгаа				
-Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	-	-	836,153	836,153
-Барьцаат зээл	-	-	6,835	6,835
-Бусад зээл	-	-	12,706	12,706
Алт ба үнэт метал	429,440	-	-	429,440
Хөрөнгө оруулалтууд - Борлуулахад бэлэн				
- Өрийн хэрэгсэл - Борлуулахад бэлэн	851,276	-	2,103,252	2,954,528
- Өмчийн хэрэгсэл - Борлуулахад бэлэн	5,139	-	6,595	11,734
Буцаан худалдан авах гэрээ				
- Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк	-	2,849,451	-	2,849,451
- Дотоодын банкууд	-	234,536	-	234,536
Засгийн газрын үнэт цаас	-	163,027	-	163,027
Бусад санхүүгийн хөрөнгүүд	-	690,942	-	690,942
Хорогдуулсан өртгөөр тооцсон нийт санхүүгийн хөрөнгүүд	1,362,750	7,074,207	2,970,205	11,407,162

36 Санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ (Үргэлжлэл)

2016 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаар бодит үнэ цэнээр бүртгэгддэггүй хөрөнгүүдийн бодит үнэ цэнийг хэмжилтийн шатлалаар болон дансны үнээр доорх хүснэгтэд харуулав:

<i>Сая төгрөгөөр</i>	2016 оны 12 дугаар сарын 31			Дансны үнэ
	Түвшин 1	Түвшин 2	Түвшин 3	
САНХҮҮГИЙН Хөрөнгө				
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө				
-Бэлэн мөнгө	38,953	-	-	38,953
Санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө				
-Богино хугацаат хадгаламж-гадаад валютаар	-	844,408	-	844,408
-Хугацаагүй хадгаламж	-	466,869	-	466,869
-Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	-	964	-	964
-Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	-	143,110	-	143,110
-Бусад хувь хөрөнгө	-	156	-	156
Харилцагч нарт олгосон зээл, урьдчилгаа	-	10	-	10
-Үнэ тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл				
-Барьцаат зээл	-	-	1,055,978	1,055,978
-Бусад зээл	-	-	14,256	14,256
Алт ба үнэт метал	-	-	16,332	16,332
Хөрөнгө оруулалтууд - Борлуулахад бэлэн	160,051	-	-	160,051
- Өрийн хэрэгсэл - Борлуулахад бэлэн				
- Өмчийн хэрэгсэл - Борлуулахад бэлэн	766,033	-	1,917,155	2,683,188
Буцаан худалдан авах гэрээ	5,139	-	6,595	11,734
- Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк				
- Дотоодын банкууд	-	845,195	-	845,195
Засгийн газрын үнэт цаас	-	204,331	-	204,331
Бусад санхүүгийн хөрөнгүүд	-	326,508	-	326,508
САНХҮҮГИЙН Хөрөнгө	-	692,993	-	692,993
Хорогдуулсан өртгөөр тооцсон нийт санхүүгийн хөрөнгүүд	970,176	3,524,544	3,010,316	7,505,036

36 Санхүүгийн хэрэгслийн бодит үнэ цэнэ (Үргэлжлэл)

2017 оны 12 дугаар сарын 31-ний өдрийн байдлаарх бодит үнэ цэнээр бүртгээгддэггүй өр төлбөрүүдийн бодит үнэ цэнийг хэмжилтийн шатлалаар болон дансны үнээр доорх хүснэгтэд харуулав:

Сая төгрөгөөр	31 December 2017			
	Түвшин 1	Түвшин 2	Түвшин 3	Дансны үнэ
Санхүүгийн өр төлбөрүүд				
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	906,396	-	-	906,396
Төв банкны үнэт цаас	-	3,444,401	-	3,444,401
Засгийн газрын хөрөнгө				
- Сангийн яаманд төлөх зээлийн өр төлбөр	-	327,249	-	327,249
- Сангийн яамны харилцах хадгаламж	-	1,553,415	-	1,553,415
Банкуудын хөрөнгө				
- Харилцах данс	-	3,057,755	-	3,057,755
- Хугацаатай хадгаламж	-	58,543	-	58,543
Гадаад өр төлбөр				
- ХАБ-тай байгуулсан своп хэлэлцээр	-	4,569,233	-	4,569,233
- Олон Улсын валютын сан ("ОУВС")-ийн ЗТЭ	-	167,797	-	167,797
- Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	-	152	-	152
- Олон улсын хөгжлийн агентлагт оруулсан хувь хөрөнгө	-	39	-	39
- Дэлхийн банкны харилцах данс	-	723	-	723
- Азийн хөгжлийн банкны харилцах данс	-	8	-	8
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	-	41,947	-	41,947
Хорогдуулсан өртгөөр тооцсон нийт санхүүгийн өр төлбөрүүд	906,396	13,221,262	-	14,127,658

2016 оны 12 сарын 31-ний өдрийн байдлаарх бодит үнэ цэнээр бүртгээгддэггүй өр төлбөрүүдийн бодит үнэ цэнийг хэмжилтийн шатлалаар болон дансны үнээр доорх хүснэгтэд харуулав:

Сая төгрөгөөр	31 December 2016			
	Түвшин 1	Түвшин 2	Түвшин 3	Дансны үнэ
Санхүүгийн өр төлбөрүүд				
Гүйлгээнд гаргасан бэлэн мөнгө	823,629	-	-	823,629
Төв банкны үнэт цаас	-	577,297	-	577,297
Засгийн газрын хөрөнгө				
- Сангийн яаманд төлөх зээлийн өр төлбөр	-	33,994	-	33,994
- Сангийн яамны харилцах хадгаламж	-	974,330	-	974,330
Банкуудын хөрөнгө				
- Харилцах данс	-	2,248,241	-	2,248,241
- Хугацаатай хадгаламж	-	423,325	-	423,325
Гадаад өр төлбөр				
- ХАБ-тай байгуулсан своп хэлэлцээр	-	4,332,068	-	4,332,068
- Токио Мицүбиши банкны санхүүжилтийн гэрээ, Сингапур	-	-	-	-
- Олон Улсын валютын сан ("ОУВС")-ийн ЗТЭ	-	162,609	-	162,609
- Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	-	156	-	156
- Олон улсын хөгжлийн агентлагт оруулсан хувь хөрөнгө	-	39	-	39
- Дэлхийн банкны харилцах данс	-	460	-	460
- Азийн хөгжлийн банкны харилцах данс	-	4	-	4
Бусад санхүүгийн өр төлбөр	-	42,634	-	42,634
Хорогдуулсан өртгөөр тооцсон нийт санхүүгийн өр төлбөрүүд	823,629	8,795,157	-	9,618,786

37 Хэмжилтээр нь ангилсан байдлаар санхүүгийн хэрэгслийг толилуулах нь

НББОУС 39, Санхүүгийн Хэрэгсэл: Хүлээн Зөвшөөрөлт ба Хэмжилт нь санхүүгийн хөрөнгүүдийг хэмжилтийн зорилгоор дараах ангилалд хуваадаг: (а) зээл болон авлага, (б) борлуулах зорилготой санхүүгийн хөрөнгө, (в) дуусгавар хугацаа хүртэл эзэмших санхүүгийн хөрөнгө, болон (г) бодит үнэ цэнээр бүртгэгдэх, орлого зарлагад нөлөөлөх санхүүгийн хөрөнгө (“БҮЦБОЗНСХ”). Бодит үнэ цэнээр бүртгэгдэх, орлого зарлагад нөлөөлөх санхүүгийн хөрөнгө нь дараах дэд хэсгүүдээс бүрдэнэ: (1) анхлан хүлээн зөвшөөрөгдөхдөө энэ хэсэгт ангилагдсан хөрөнгө, (2) арилжааны зориулалттай эзэмшдэг гэж ангилагдсан хөрөнгө.

Доорх хүснэгтэд 2017 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх санхүүгийн хөрөнгүүдийг тэдгээрийн хэмжилтийн ангиллаар нь үзүүлэв:

	2017 оны 12 сарын 31				Нийт
	Зээл болон авлага	Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө	Борлуулах зорилготой хөрөнгө	Дуусах хугацаа хүртэл эзэмших	
<i>Сая төгрөгөөр</i>					
Санхүүгийн хөрөнгө					
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө					
-Бэлэн мөнгө	76,895	-	-	-	76,895
Санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө					
-Богино хугацаат хадгаламж-гадаад валютаар	2,034,346	-	-	-	2,034,346
-Хугацаагүй хадгаламж	956,442	-	-	-	956,442
-Хязгаарлагдсан бэлэн мөнгө	145,301	-	-	-	145,301
-Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	152	-	-	-	152
-Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	10	-	-	-	10
Харилцагч нарт олгосон зээл, урьдчилгаа					
-Үнэ Тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл	836,153	-	-	-	836,153
- Барьцаат зээл	12,706	-	-	-	12,706
- Бусад зээл	11,499	-	-	-	11,499
Алт ба үнэт метал	-	-	429,440	-	429,440
Хөрөнгө оруулалт - Борлуулахад бэлэн					
- Өрийн хэрэгсэл - Борлуулахад бэлэн	-	2,954,528	-	-	2,954,528
Буцаан худалдан авах гэрээ					
- Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк	2,849,451	-	-	-	2,849,451
- Дотоодын банкууд	234,536	-	-	-	234,536
Засгийн газрын үнэт цаас	-	-	-	163,027	163,027
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	-	-	55,732	-	55,732
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	690,942	-	-	-	690,942
НИЙТ САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨ	7,848,433	2,954,528	485,172	163,027	11,451,160

37 Хэмжилтээр нь ангилсан байдлаар санхүүгийн хэрэгслийг толилуулах нь (Үргэлжлэл)

Доорх хүснэгтэд 2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх санхүүгийн хөрөнгүүдийг тэдгээрийн хэмжилтийн ангилалаар нь үзүүлэв:

Сая төгрөгөөр	2016 оны 12 дугаар сарын 31				Нийт
	Зээл болон авлага	Борлуулахад бэлэн санхүүгийн хөрөнгө	Борлуулах зорилготой хөрөнгө	Дуусах хугацаа хүртэл эзэмших	
Санхүүгийн хөрөнгө					
Мөнгө ба түүнтэй адилтгах хөрөнгө					
-Бэлэн мөнгө	38,953	-	-	-	38,953
Санхүүгийн байгууллагад байршуулсан хөрөнгө					
-Богино хугацаат хадгаламж-гадаад валютаар	844,408	-	-	-	844,408
-Хугацаагүй хадгаламж	466,869	-	-	-	466,869
-Хязгаарлагдсан бэлэн мөнгө	964	-	-	-	964
-Зээлжих тусгай эрхийн хадгаламж	143,110	-	-	-	143,110
-Дэлхийн банкинд оруулсан хувь хөрөнгө	156	-	-	-	156
Харилцагч нарт олгосон зээл, урьдчилгаа	10	-	-	-	10
-Үнэ Тогтворжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд олгосон зээл					
- Барьцаат зээл	1,055,978	-	-	-	1,055,978
- Бусад зээл	14,256	-	-	-	14,256
Алт ба үнэт металл	16,332	-	-	-	16,332
Хөрөнгө оруулалт - Борлуулахад бэлэн	-	-	160,051	-	160,051
- Өрийн хэрэгсэл - Борлуулахад бэлэн					
Буцаан худалдан авах гэрээ	-	2,683,188	-	-	2,683,188
- Нью-Йоркийн Холбооны нөөцийн банк					
- Дотоодын банкууд	845,195	-	-	-	845,195
Засгийн газрын үнэт цаас	204,331	-	-	-	204,331
Санхүүгийн үүсмэл хэрэгсэл	-	-	-	326,508	326,508
Бусад санхүүгийн хөрөнгө	-	-	10,413	-	10,413
Санхүүгийн хөрөнгө	692,993	-	-	-	692,993
НИЙТ САНХҮҮГИЙН ХӨРӨНГӨ	4,650,063	2,683,188	170,464	326,508	7,503,715

Банкны 2016 болон 2017 оны 12 дугаар сарын 31-нээрх үүсмэл болон БҮЦБОЗН санхүүгийн өр төлбөрөөс бусад бүх санхүүгийн өр төлбөрүүд хорогдуулсан өртгөөрөө бүртгэгдсэн болно.

38 Өөрийн хөрөнгийн удирдлага

Банкны өөрийн хөрөнгө нь нийт хөрөнгөөс нийт өр төлбөрийг хассаны дараа үлдэх дүнгээс бүрдэнэ. Өөрийн хөрөнгийг удирдахад Банкны баримтлах гол зорилго нь эдийн засгийн хувьд хараат бус байж, ажил үүргээ бүрэн хэрэгжүүлэх боломжоор хангахын тулд хөрөнгийг тохиромжтой хэмжээнд барьж байх явдал юм. Банкны нийт өөрийн хөрөнгө нь санхүүгийн байдлын тайланд толилуулсан санхүүгийн тайлангийн өөрийн хөрөнгө хэсгийн дүнтэй тэнцүү гэж үздэг.

Банк нь төв банк тул өөрийн хөрөнгийн талаарх ямар нэгэн гадаад шаардлагууд тавигддаггүй байна. Төв банкны тухай хуульд Банкны зайлшгүй байлгах хөрөнгө (дүрмийн сан)-ийн доод хэмжээ болон Банк өөрийн хөрөнгөнд хуваарилах ёстой тухайн жилийн цэвэр ашгийн доод хэмжээг заасан байдаг. Тодруулга 23-д харуулсны дагуу Банкны дүрмийн сан нь 5,000 сая төгрөг (2016 оны 12 дугаар сарын 31-нээр 5,000 сая төгрөг) байсан нь хуульд заасан доод хэмжээг харуулж байна. Мөн хуульд Банк цэвэр ашгийн 40 хувиас доошгүй хувийг ерөнхий нөөцийн санд хуваарилахаар заасан. Үлдэх хэсгийг (цэвэр ашгийн 60%-иас ихгүй) улсын төсөвт шилжүүлэхээр заасан байна. Банк нь 2010 оны 12 дугаар сарын 31-нээр дуусгавар болсон жилд цэвэр алдагдал хүлээн зөвшөөрсөн ба энэ нь 2015 онд тайлагнасан ашгаар нөхөгдсөн байна. Тиймээс 2016, 2017 онд Улсын төсөвт шилжүүлсэн дүн байхгүй.

Банк нь 2017 оны тайлант жилд 198,074 сая төгрөгийн ашигтай (2016 онд 1,648,026 сая төгрөгийн алдагдалтай) ба 2017 оны 12 дугаар сарын 31 өдрийн байдлаар өөрийн хөрөнгийн нийт 2,800,451 сая төгрөгийн (2016 онд 2,997,921 сая төгрөг) сөрөг дүнтэй байсан. Төв банкны тухай хуулийн 38-р зүйлд, хэрэв Төв банк нь өөрийн хөрөнгийн эх үүсвэрийн дутагдалд орвол Засгийн газар үнэт цаас гаргах замаар уг алдагдлыг нөхөх асуудлыг УИХ шийдвэрлэнэ гэж заасан. Тиймээс Засгийн газар Банкны энэхүү дутагдлыг санхүүжүүлэх үүрэг хүлээгээгүй болно. УИХ нь Засгийн газрын бонд гаргах замаар Банкны энэхүү алдагдлыг арилгах боломжтой байна.

Энэхүү хуулийн 37-р зүйлд Банкны дахин үнэлгээний сан нь дараах хэсгүүдээс бүрдэнэ хэмээн заажээ. Үүнд:

- Монгол төгрөг болон гадаад валют солилцооны ханшийн хэлбэлзлээс шалтгаалан алт болон гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хөрөнгө ба өр төлбөрийн валютыг дахин үнэлснээс үүдэлтэй зөрүү;
- Үндсэн хөрөнгө (байшин, барилга гэх мэт.) -ийн дахин үнэлгээнээс үүдэлтэй зөрүү.

Энэхүү хуулийн 37-р зүйлд гадаад валютаар илэрхийлэгдсэн хөрөнгө ба өр төлбөр болон алтны дахин үнэлгээнээний цэвэр зөрүүг Банкны цэвэр орлогын тооцоонд хамааруулахгүй гэж заасан.

Тиймээс Банк гадаад валютын дахин үнэлгээний сан, мөн үнэт металын болон үндсэн хөрөнгийн дахин үнэлгээний сангуудыг байгуулсан. Дэлгэрэнгүйг тодруулга 23-аас харна уу.

39 Тайлант хугацааны дараах үйл явдлууд

Төв банкны тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг УИХ 2018 оны 1 дүгээр сарын 12-нд баталж, 2018 оны 4 дүгээр сарын 1-нээс хүчин төгөлдөр мөрдөнө. Банкны бие даасан, хараат бус байдлыг нэмэгдүүлж, шийдвэр гаргалтын процессыг олон улсын төв банкуудын тэргүүний туршлагад нийцүүлэхийн тулд Монголбанкны хуулийн статуст өөрчлөлт оруулсан. Хуулийн зорилт нь төгрөгийн ханшийн тогтвортой байдал, улс орны эдийн засгийн урт хугацааны тогтвортой өсөлтийг хангах мөнгөний бодлогыг зохих ёсоор боловсруулж, хэрэгжүүлэх, макро эдийн засгийн арга хэмжээг авах боломжийг хангах үүднээс Монголбанкны бие даасан, хараат бус байдлыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн.

2018 оны 1 дүгээр сарын 18-нд Мүүдийс үнэлгээний агентлаг Монгол улсын үнэлгээг Саа1-ээс В3, хэтийн төлөвийг тогтвортой хэвээр үлдээсэн. Үнэлгээний өсөлтөд нөлөөлсөн хүчин зүйлс нь төлбөрийн тэнцлийн болон гадаад өрийн дарамт багассан, Монгол улсын зээлжих зэрэглэлийн түүхий эдийн үнээс хамааралтай байдал буурах хандлага ажиглагдсантай холбоотой.

2018 оны 3 дугаар сарын 26-нд бодлогын хүү 1%-иар буурч 10%-д хүрсэн ба дотоод болон гадаад валютын пассивын нөөцийг 10.5% ба 12% -иар тус тус тогтоосон.

Удирдлагад тайлант хугацааны эцсээс 2018 оны 3 дугаар сарын 31-ний өдрийг хүртэлх хугацаанд эдгээр санхүүгийн тайлангуудад материаллаг нөлөө үзүүлэх бусад ямар нэг үйл явдал гарсан талаарх мэдээлэл байхгүй болно.

40 Монгол хэл дээрх орчуулга

Эдгээр санхүүгийн тайлангуудыг Англи болон Монгол хэл дээр бэлтгэсэн бөгөөд тэдгээрийн хооронд ялгаа гарвал Англи хэл дээрх тайланг эх хувь гэж үзнэ.